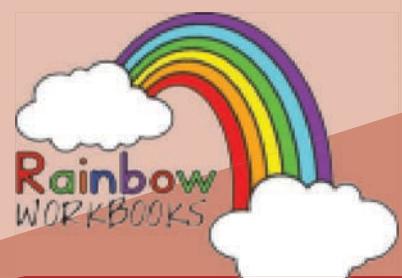

TSHIVENDA HAYANI LUAMBO

Bugu ya!
Themo 1 & 2

TSHIVENDA HOME LANGUAGE
GRADE 3 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-36-2

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
13th Edition

ISBN 978-1-920458-36-2

9 781920 458362

ISBN 978-1-920458-36-2

TSHIVENDA LUAMBO LWA HAYANI – Gireidi ya 3 Bugu!

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Dzina:

Kilasi:

Vho Angie Motshekga
Minista wa Muhasho wa
Pfunzo ya Muteo

Vho Dr. Reginah Mhaule,
Muthusaminista wa
Pfunzo ya Muteo

Bugu idzi dza u shumela dzo bveledzwa u itela uri dici shumiswe nga vhagudi vha Afurika Tshipembe nga fhasi ha vhurangaphanda ha Minisiya wa Pfunzo ya Muteo, mufumakadzi Vho Angie Motshekga na Muthusaminista wa Pfunzo ya Muteo. Vho Dr. Reginah Mhaule.

Bugu dza u shumela dza Rainbow dici vhumba tshipida tsha mbekanyamushumo dza vhudzheneleli dza Muhasho wa Pfunzo ya Muteo wo livhiswaho kha u khwinisa kushumele kwa vhagudi vha Afurika Tshipembe kha gireidi dza rathi dza u thoma. Sa tshinwe tsha zwithu zwa nthesa zwa Pulanetshumisi ya Muvhuso, thandela iyi yo itwa uri i vhe hone nga thusedzo ya masheleni ya Muhasho wa Gwama. Izwi zwo ita uri muhasho u kone u bveledza idzi bugu dza u shumela kha nyambo dzotha dza tshiofisi hu si na mbadelo.

Ri fulufhela uri vhadededzi vha do vhona ndeme ya bugu idzi kha u funza havho ha duvha lirwe na lirwe vha dovha vha ita uri vhagudi vha kone u khunyeledza kharikhu!amu yothe. Ro lingedza nga ndila dzotha u sumbedza vhagudisi kha nyito inwe na inwe nga u dzenisa aikhoni dzine dza sumbedza zwine vhagudi vha fanelu u ita.

Ri na fulufhelo lothe ja uri vhagudi vha do diphina nga u shuma nga idzi bugu musi vha tshi khou aluwa na u guda, na uri vhone sa vhadededzi vha do vha na mukovhe kha dakalo ili.

Ri ri kha vhone na vhagudi vhavho, ngavhe zwi tshi vha nakela musi vha tshi shumisa bugu idzi. Zwi pfumbe.

VHUDIFHINDULELI HA VHASWA VHA AFRIKA TSHIPEMBE

Ndingano Farani muthu muñwe na muñwe nga u linganana na u fana. Ni songo ḥalula.	Tshirunzi tsha muthu Thonifhani muthu muñwe na muñwe. Ni vhe na vhuhwaho na u vhavhalela.	Vhutshilo Hulisani na u thonifha vhabebi hanu. Funanani na u fulufhedzea muñani wa hanu. Vhutshilo hothe ndi mpho. Vhu ḥonifheni.
Hayani Thusani kha mishumo ya hayani.	Pfunzo Dzenani tshikolo, ni gude ni shumese. Tevhedzani milayo ya tshikolo.	U shuma Vhana vha songo kombetschedza u ḥoda mishumo.
Mboholowo na tsireledzo Ni songo vhaisa, u shengedza kana u shushedza vhañwe, nahone ni songo tenda vhañwe vha tshi zwi ita. Tandululani phambano nga mulalo.	Ndaka Thonifhani ndaka ya vhañwe vhatu. Ni songo tshinyadza ndaka nahone ni songo tswa.	Vhurereli, lutendo na mihibulo Thonifhani lutendo na mihibulo ya vhañwe vhatu.
Tsireledzo Vhavhalelan iñhasi. Ni songo tambisa mađi na muđagasi. Tsireledzani zwipuka na zwimela. Kunakisani miđi ya hanu na zwitshavha zwa hanu.	Vhudzulapo Ivhani mudzulapo wa Afrika Tshipembe wa vhukuma na u fulufhedzea. Tevhedzani milayo, ni vhe na vhutanzi uri na vhañwe vha ita ngauralo.	Mboholowo ya u amba Ni songo ḥuwedza mazwifhi na vengo. Ivhanani na vhutanzi uri vhañwe vhatu vha songo nyadziwa kana u vhaísawa.

Gireidi ya 3

L u a m b o l w a
H a y a n i

NGA TSHIVENDA

Bugu iyi ndi ya:

TSHIVENDA

Bugu ya

I

TSUMBANDILA DZA VHADEDEDZI

Bugu ya mishumo iyi i tea u shumiswa khathihi na zwiko zwiñwevho. Kha vha shumise bugu iyi khathihi na zwiko zwiñwe u itela u alusa thalukanyo ya vhagudi vhavho tshif'hinga tshoñhe siani la:

- **Kufarelwe kwa bugu:** Ndila yone ya u fara khathihi na u fhenda bugu.
- **Kuvhekanyelwe kwa bugu:** Siatari la nga phanda, siatari la nga murahu, dzina la bugu na zwi re ngomu.
- **Budo la u vhala:** U vhala u bva phanda a tshi ya murahu, u bva kha monde u ya kha tsha u la na u bva ntsha a tshi tsitsa.

VHUSEVHEDI HA U FUNZA

U thetshesela na u amba

Kha vha ñole Tshitatamennde Tsha Pholisi Ya Kharikhulamu Na U linga (Tshivenda siatari la 10).

Kha vha vhe na vhuñanzi uri vhagudi vhavho vha vhe na ndivho ya zwitiori, zwidate zwipfufhi, zwirendo na zwiimbo vhege iñwe na iñwe. Ro ita uri izwi zwithu zwi vhe hone zwi zwa mifudafuda ngumo ha iyi Bugu ya Mishumo.

Therisano nga zwifanyiso

1. Kha vha dededze vhagudi kha:
 - u topola na u rera nga zwithu zwi re kha zwifanyiso (saizi, tshivhumbeo, muvhala na tshivhalo /vhunzhi/)
 - u sauanya zwifanyiso nga u vhudzisa mbudziso dza: nnyi, mini, ngafhi, lini, ngani, ho bvelela mini u rangani, ho bvelela mini nga murahu?
 - u disikela tshitiori tsha kilasi (vhulapfu hatsho hu tshi langiwa nga nyaluwo ya mugudi)
2. Kha vha tende mugudi muñwe na muñwe a tshi anetshela khonani yawe tshitiori tsha kilasi.
3. Kha vha tevhedze kuriwalele kwa tshitiori tsha kilasi ku re kha (CAPS Luambo Iwa Hayani, siatari la 14, u ñwala na vhagudi). Vha dodomedze kuthalanganye kwone kwa maipfi na kushumiselwe kwa ndongazwiga.
4. Kha vha tende vhagudi vha tshi vhala navho tshitiori tsha kilasi.
5. Kha vha ri vhagudi vha talele kana u tangedzela mibvumo na/ kana ngudaluambo ya vhege yeneyo zwi no wanala tshitiorini tsha kilasi.

U vhala

Kha vha ñole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 12 – 18, malugana na zwilangi zwitianu zwihulwane zwa u funza u vhala).

U ñwala

Kha vha ñole Tshitatamennde tsha Pholisi ya Kharikhulamu na u Linga (Tshivenda masiatari 18 – 19, hu no ambiwa nga muñwalo na kuriwalele. Musi themo i tshi fabela, vhagudi vha a pfuka kha muñwalo wa u ganndisa vha ya kha wa u pomba. Ngudo dza muñwalo dzi tea u sedzesza ndowendewe ya u ñwala maledere matuku na malederedanzo na zwi thusaho vhagudi vha tshi rathela kha muñwalo muswa. Vhagudi vha tea u kona u kopolola mañwalwa o tou ganndisiwaho (tsumbo, mañwalwa a no bva buguni) vha tshi shumisa muñwalo wa u ñumekanya kana wa u pomba.

Kha vha dzulele u elelwazwi tevhelaho:

- Kugudele kwa vhagudi ku a fhambana. Zwi na ndeme vhukuma uri vhagudi vha tea u nyanyulwa nga u vhona, nga u pfa na nga u ñiwanela zwithu nga vhothe u itela u guda ho dombelaho.
- Vhagudi vha tea u tshenzhela u guda, zwo ralo, nyito dzi tea u itwa sa ndowedzonjowe musi dzi sa athu u khunyaledzwa nga u tou ñwala, tsumbo:

U vhumba mafhungo: Kha vha ñee vhagudi tshikhala tsha u vhumba mafhungo vha tshi shunisa garata dza mafhungo.

Tholokanyondivho: Vhagudi vha tea u fhindula mbudziso nga u tou amba musi vhe kha zwigwada zwavho musi vha sa athu u ñwala phindulo. Kha vha tendele murangaphanda wa tshigwada a vhudzise mbudziso ngeno vha tshigwada vha tshi khou lingeda u wana phindulo.

U nanga maipfi a u fhedzisa mafhungo: Kha vha fhe zwigwada vhubammbiri ha u ñwalela khaho hu re na mafhungo a re gake vha vha fhe na garata dza maipfi. Vhagudi vha fhedzisa mafhungo aya nga u dubekanya garata idzi nga ngona.

U livhanya maipfi na zwifanyiso: Kha vha hudze siatari li vhe la A3. Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha vheea dzimaka kha phindulo dzone.

U livhanya zwipida zwa fhungo: Musi vhe kha zwigwada, vhagudi vha livhanya zwipida zwa mafhungo.

U ñwala atikili dza vhone vhane dza guranna: Kha vha ri vhagudi vha ñwale atikili ya kilasi vha tevhedze nga atikili ya tshigwada dzi tshi rangela atikili dza vhone vhane.

Dikishinari: Kha vha shumise dikishinari ñuvha liñwe na liñwe. Vhukoni ha vhagudi ndi hone hu no langa u kukondele kwa nyito.

Nzhele: Musi wa nyito dza tshigwada, kha vha fhe murangaphanda wa tshigwada sethe ya phindulo uri a kone u dededza vha tshigwada tshawe nga ngona.

Z

Thero ya I: U humela tshikoloni

W

1 Ndo vhuya tshikoloni 2

U amba: U shumisa vhusevhedi ha u tou vhona nga maço kha u bvumba uri tshiṭori ri amba nga mini.
U vhala: U vhala khathihi na vhagudi (nyanetshelo)
Nđowendowe ya tholokanyongivho
U topola zwidodombedzwa zwihiwlwane kha zwe zwa vhala.
Foniki: ph, nw, nd, l, sh
U ḥwala mafhungo buguni dza nđowendowe hu tshi shumiswa maipfi a no bva tshibogisini.
U vhala lpfiliđivhiwa.

n

2 U vha tshikoloni 4

U amba: Vhudzani khonani yaṇu nga zwipotso na mitambo ine na i funesa.
Luambo: Mutevhe wa alifabethe, madzina vhukuma
U ḥwala: U shumisa maipfi e a ḥewa kha u ḥwala mafhungo buguni dza nđowendowe.
Ńwalani mafhungomatsivhudzia no amba nga inwi kha fomo.
Ńwalani mafhungo mavhili nga ha inwi muṇe, nga zwine na takalela khathihi na uri khonani dzaṇu ndi vhonnyi.
Luambo: Tagedzelani madzina vhukuma ane a tea u thoma nga maļederedanz.
U ḥwala: Itani phosīṭara.

g

3 Mugudisi vho bebwa namusi 6

U vhala na tholokanyonDivho: Ndi zwithihi na zwa bammbiri Ÿa u shumela Ÿa 1.
Luambo: U vhekanya madzina e fasi ha šhoho dza muthu, fhethu kana tshithu.
Foniki: nD, ph, sh na lw

o

4 Lutamo lu re tshiphirini 8

U ḥwala: Itelani muṇwe muthu ane na mu takalela garaṭa ya ḫuvha ḥa mabebo.
U vhala Vhalani dayari ya Sam ni vhudze khonani yaṇu nga lutamo lwa Sam lu re tshiphirini nga ḫuvha ḥa mabebo. NB The person in the picture is supposed to be Sam not Piet.
U ḥwala: Ńwalani lutamo lune na vha nalwo lwa ḫuvha ḥa mabebo.
U ḫiphīṭa: Ńwalani madzina a khonani dzaṇu dzoṭhe kha ḥwedzi une wa vha wa mađuvha avho a mabebo.

m

5 ḫuvha Ÿa zwipotso 10

U amba: U shumisa vhusevhedi ha u tou vhona nga maço kha u bvumba uri tshiṭori ri amba nga mini.
U vhala khathihi na vhagudi: (nyanetshelo)
Foniki: th, fh, dz, ny
Luambo: U pađula maipfi a bva madungo.
U ḥwala: U shumisa maipfi e a ḥewa kha u ḥwala mafhungo.
TholokanyonDivho: Itani mutevhe wa mishumo ye ya itwa ye ya buliwa tshiṭorini.

u

6 Duvha ḥa u ḫiphīṭa tshikoloni 12

U amba: Vhudzisani khonani dzaṇu mbili uri vha funesa mutambo ufhio.
Džhenisani madzina avho ni ḥwale mutambo une vha u funesa nga fasi ha dzina.
Luambo: Mutevhe wa alifabethe
Luambo: Maipfimbumbano
U ḥwala: Ńwalani mafhungo mararu nga mutambo une na u funesa.
U ḥwala: Itani phosīṭara ya u kungedzela ḫuvha ḥa Zwipotso.

7 Zwipotso zwo pfuvha 14

U vhala Ndi zwithihi na zwa bammbiri ḥa u shumela ḥa 1.
Muhwetedzo
Foniki: -mv, nw, sh, kh, pf

8 Nga tsha matshelo 16

U amba: Itani Ÿitambwa ḥa zwe zwa bvelela nga
ጀuvha Ÿa Zwipotso.
Luambo: Ńwalani mafhungo a re mafhungo maambiwa.
Shumisani mepe wa muhumbulo kha u pulana.

9 Shede ya tshikolo i khouswa 18

U vhala khathihi na vhagudi: Ndi zwithihi na zwa bammbiri ḥa u shumela ḥa 1.
Luambo: Lipfanisi na masala (tagedzelani maipfi ane a amba nga vhatu vha no fhira muthihi).
Foniki – kh, ts, pf, sw, nd

10 U tsireledzea kha mulilo 20

U ḥwala: Nomborani zwifanyiso ni tshi sumbedza u tevhekana hazwo nga ngona.
U ḥwala: Ńwalani fhungo nga tshihiwe na tshihiwe tsha izwi zwifanyiso.

Themo ya I: Vhege I-4

Luambo: Džhenisani zwiga zwa u vhala mafhungoni

Luambo: Madzina vhukuma, shumisani madzina mafhungoni

U ḫiphīṭa: Thusani vhadzimamulilo uri vha wane ndila.

11 ḫuvha Ÿa Ÿaiburari 22

U vhala na tholokanyonDivho: Ndi zwithihi na zwa bammbiri ḥa u shumela ḥa 1.

Foniki: Wanani ni tangedzele mubvumo sh-tshiṭorini.

Luambo: Țanganyani zwipiđa zwivhili zwa mafhungo uri ni vhumbe mafhungotserkana ni tsi shumisa Ÿitanganyi "ngauri" (ni tshi sumbedza zwiitisi na mvelelo).

Foniki: nzh, mbw, pf, lw, n

12 U vhala bugu 24

Ńwalani tsenguluso ya bugu

Wanani maipfi a re na raimi

U amba: Olani tswayo ni ḥalutshedze khonani yaṇu.

13 Zwithu zwine ra zwi funesa 26

U vhala na tholokanyonDivho: A recipe

Foniki: p, tsh, sw, sh, ny

Nyito ya u ḫiphīṭa ya mbudzisothopolwa.

14 Nnyi u funesa mini? 28

U ḥwala: U ita inthavivu na khonani dzaun na u ḥadza thebuļu.

Ńwalani risipi ine na i funesa.

Luambo: U ūtuma mafhungo - ḥefhungo na predicate.

15 Mueni muṇwevho tshikoloni tshashu 30

Tambani Ÿitambwa Ÿa tshišori tsha mbudzi i tshi džhena tshikoloni

Foniki: ntsh, nga, bv, ny, lw

16 Mbudzi tshikoloni 32

U ḥwala: Ńwalani nomboro kha zwifanyiso izwi nga mutevhe wone. Ni kone u nwala fhungo ḥa tshifanyiso tshihiwe na tshihiwe.

Ńwalani tshiṭori tshanu inwi muṇe kha tshibammbiri. Tshiṭori tshi tea u vha na mathomo, mutumbu na magumo.

1 Ndo vhuya tshikoloni

Kha ri vhale

Ro takala ro phasela kha Gireidi 3.

"Ndi ḋo vha mugudisi waṇu ḡaṇwaha," hu
amba mugudisi Vho Denga.

"Ni shume nga nungo dzothé kha Gireidi 3,"
vha ralo.

"Hu na vhaṇwe vhana vhaswa vhavhili
kilasini

ndi Maanda na Lufuno," vha isa phanda.

Lufuno u tshimbila nga tshidulo tsha milinga.

Riṇe vhaṇwe ri tea u mu thusa a tshi mona na tshikolo.

Duvha:

Kilasi yashu a i na mashika.
 Kilasirumu yo naka na u kuna.
 Phosítara kheila luvhondoni ya u ri humbudza
 uri tshikolo tshashu tshi dzule tsho kuna.

Divhamaiipfi

Vhalani maiipfi ni thetshelene mibvumo
 Ni kone u shumisa maiipfi mañanu kha u ñwala mafhungo anu
 inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

phasela	nañwaha	phanda	kilasi	mashika
phakha	ñwalela	maanda	ifhasi	mushonga
phepho	muñwalo	nnda	ela	mashaka

Kha ri ñwale

Fhindulani mbudziso idzi ni fhedzise mafhungo. Ni elelwe u fhedza fhungo nga
 tshiga tsha u awela.

Vhana gireidi ifhio zwino?

Vhana vha kha

Ndi nnyi a no ða tshikoloni nga tshidulo tsha milinga?

Ndi

Ndi nga mini hu na phosítara khulwane kilasini?

Ndi ya u vha humbudza

Ndi vhafhio vhana vhavhili vhaswa?

Ndi na

2 U vha tshikoloni

Kha ri ite nyito

Vhudzani khonani yaṇu nga zwipotso na mitambo
ine na i funesa.

Kha ri ḥwale

ᬁwalani madzina a khonani dzanu nna a tshi tou
tevhekana nga alifabethe dzao.

I		3	
2		4	

Divhamaiipfi

Tangedzelani madzina ane a tea u thoma nga
malederedanzi. Talani maipfi ane a vha madzina
a vhathu kana a fhetru.

Madzina

sogisi	lambamai	zwienda	durban
mudau	ntakadzeni	sam	lwanzhe
mugudisi	nn̄du	swondaha	phando
cape town	thuthuthu	bisi	polokwane

Fhedzisani garaṭa i no amba nga inwi.

Kha ri diphine

Dzina ḥanga ndi _____.

Ndi kha Gireidi _____. Ndi na miṇwaha ya _____.

Dzina ḥa khonani yanga ndi _____.

Mutambo une nda u funesa ndi _____.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mavhili nga ha inwi muñe, nga zwine na takalela khathihi na uri khonani dzanu ndi vhonnyi.

Maipfimadivhiwa

fhan
vhana
mafhi

Kha ri diphine

Lavhelesani phositarara iyi uri ni kone u ita uri tshikolo tshi dzule tsho kuna. Talutshedzani khonani yañu uri phositarara i ri vhudza uri ri ite mini. Ni nga engedza maniwe mafhungo kha phositarara a no amba nga ha u sa lakatedza. Ni shumise muñwalo wa u naka.

Litshani u nga nguluvhe
ya vhuada.

Ivhani nguluvhe ya vhudele.

Tshikolo tsha hañu tshi dzule tsho kuna.

Ni dobele mabammbiri.

Shumisani bini.

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

3 Mugudisi vho bebwa ñamusi

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Namusi lo vha li ðuvha la mabebo la mugudisi washu. Khekhe yo vha yo tou fhome nga makhandela.

Musi mugudisi Vho Denga vho no dzima makhandela, ro imba ra la khekhe roðhe.

Ra vha fha mpho ya phukha ya ðaka. Vha i vhanda vho takala vha ri vha ðo i shumisa kha u tika vothi.

Ra ñwala madzina ashu kha khalenda ya maduvha a mabebo.

La Ndamulelo ndi la Thafamuhwe, la Vhonani ndi la Fulwi. La Lufuno ndi la Lambamai.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Fhindulani iñwe na iñwe ya mbudziso dzi tevhelaho. Ni elelwu thoma ipfi ja u thoma nga ḥederedanzi khathihi na u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nnyi we a bebwa ḥamusi?

Ndi vhonnyi vhane vha ḥo vha na phathi dza maᬁuvha a mabebo tshino Tshifhefho?

Vhonani u ḥo kona u ita phathi i no bambelwa khayo? Ngani?

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelose mibvumo maᬁanu. Ni kone u shumisa maipfi maᬁanu kha u ḥwala maᬁhungo aᬁu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

makhandela	mpho	shumisa	ṅwala
vhandā	phopha	shusha	ṅanwaha
khwanda	phanga	shela	luṅwalo

Kha ri ḥwale

Ṅwalani maipfi aya kha garaᬁa dzo teaho.

Luaname
Ntakadzeni

tshienda

tshikolo

Durban

Ntakadzeni

Cape Town

peni

desike

Polokwane

Muthu

Tshithu

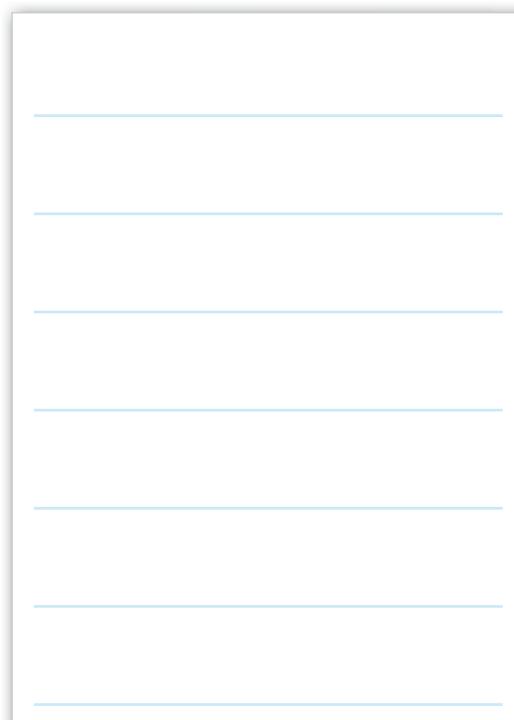
Fhethu

4 Lutamo lu re tshiphirini

Kha ri ite nyito

Itelani muñwe muthu ane na mu takalela garaña ya duvha la mabebo. Ñwalani mulaedza wa tchipentshela nga phanđa ha garaña. Ni kone u ñwala mulaedza wa tchipentshela wa duvha la mabebo nga ngomu.

Kha ri ñwale

Vhalani dayari ya Sam ni vhudze khonani yanu nga lutamo lwa Sam lu re tshiphirini lwa musi wa duvha lawe la mabebo.

Dayari Yanga

Musi ndi tshi vha na miñwaha ya malo ñwedzi u ñaho, ndi tama arali ndi tshi nga wana tshifhiwa tsha duvha la mabebo tsha tchipentshela. A thi ɬodi thoyi. A thi ɬodi tshithu na tshithihi. Ndi tou tama fhedzi arali khotsi anga vha tshi nga ña uri ri kone u ya roñhe metsheni wa bola.

21 Thafamuhwe 2015

Duvha:

Kha ri nwale

Zwino ንwalani lutamo lune na vha nalwo lwa
misi wa duvha ስን ላ mabebo.

Dayari Yanga

Duvha

Kha ri diphine

ጀwalani madzina a khonani dzanu
dzohe kha ንwedzi une wa vha wa
maduvha avho a mabebo.

Maipfimadivhiwa

malo
tshone
yanga

KHALENDÄ YA MADUVHA A MABEBO

Phando

Luhuhi

Thafamuhwe

Lambamai

Shundunthule

Fulwi

Fulwana

Thangule

Khubvumedzi

Tshimedzi

Lara

Nyendavhusiku

5 Duvha la zwipotso

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

"Ri tea u thusa rothe nga Duvha la Zwipotso," ndi mudededzi vha tshi ri vhudza.

Lufuno o ri u doth thusa nga u fara phositathara mudavhini."

"Ndi doth ita mathuthuba a u rengisa", hu amba Ndamulelo.

"Ha pfi mathuthuba a pfi makipukipu", hu amba Ndumeliso.

"N^{ne} ndi a vhidza uri mathuthuba", hu fhindula Ndamulelo.

"Ho lugaha. N^{ne} ndi doth dzhenisa mathuthuba
phakhetheni" hu fhindula Ndumeliso

"N^{ne} ndi doth sima nyimbo ra imba ri tshi tshina",

hu amba Ntakadzeni."N^{ne} ndi doth ima

thamboni nda vhona vha tshi

wina", hu amba Ndumeliso.

"Ndi doth sumbedza vhathu ha u dzula musi vha

tshi fhira na u dzhena nga gethe", ndi Pieter a no ralo.

Duvha:

Kha ri nwale

Padulanî maipfi aya a
bve mibvumo.

bapu

apula

bambelo

imbela

ovhola

unda

Zwino a nwale ni a tshi tevhekana nga alifabethe.

1		4	
2		5	
3		6	

Divhmaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo.

Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi muñe
buguni yanu ya ndowedzo.

thusa	fhira	vhidza	nyimbo
mathuthuba	fhindula	vhudza	lupenyo
gethe	fhasi	sumbedza	nyala

Kha ri nwale

Lavhelesani mutevhe wa zwithu zwine zwa tea u itiwa.

Nwalani uri ndi nnyi a no tea u ita mini. Bulani uri izwo
zwithu zwi tea u itiwa u rangela Duvha la Zwipotso.

DUVHA LA ZWIPOTSO

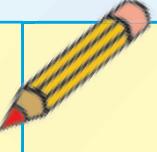
Ndi mushumode?	U do itwa nga nnyi?	U itiwa u rangela Duvha la Zwipotso naa kana nga Duvha la Zwipotso?
U ita phositara.	Lufuno	U rangela
U ita mathuthuba a u rengisa.		
U panga mathuthuba phakhetheni.		
U sima nyimbo.		

6 Duvha la u diphina tshikoloni

Khari ite nyito

Vhudzisani khonani dzañu mbili uri vha funesa mutambo ufho. Dzhenisani madzina avho ni ñwale mutambo une vha u funesa nga fhasi ha dzina.

Dzina	Tshedza			
Dzina la mutambo u funeswaho	Netibolo			

Khari ñwale

Ñwalani nomboro kha tshigwada tshirwe na tshirwe tsha
maipfi u itela u sumbedza kutevhhekanele kwao nga alifabethe

I	rokho
3	ratha
2	runga

	hama
	honá
	hoko

	bola
	bambelo
	bako

Khari ñwale

Shumani mbalo dza maipfi idzi.

khuhu + mulambo = khuhumulambo

nngwe + khulu =

thavha + khulu =

nndwa + mató =

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu nga mutambo une
na u funesa.

Maipfimadivhiwa

fara
ima
mudavhini

Kha ri diphine

Thusani Lufuno kha u ita phositarra ya Duvha la Zwipotso. Nwalani dzina la tshikolo tsha hanu. Olani zwifanyiso kha phositarra u sumbedza zwine zwa do bvelela nga Duvha la Zwipotso. Nwalani zwiñwevho zwe zwa t̄ahela. No no fhedza ni sumbedze khonani yanu phositarra.

DUVHA LA ZWIPOTSO

Tshikolo tsha

Duvha la u diphina tshikoloni nga Mugivhela

wa la 5 Thafamuhwe

Hu thomiwa nga 10:00

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

7 Zwipotso zwo pfuvha

Kha ri ambe

Lavhelesani tshifanyiso ni ambe nga zwine na khou vhona.

Kha ri vhale

Ro vha ro takala ri tshi khou diphina nga zwipotso.

Ho vha hu tshi khou difha luñwe. Hu hone mapfene o tsitsa vhana. Muñwe na muñwe a tshi khou imba na u vhanda zwanda. Thimu yashu i tshi khou wina.

Ha pfala mubvumo wa mvula. I khou da i tshi bva vhukovhela. Lupenyo lwa penya ra vhona hu khwiñe ri tshi shavhela holoni ra lindela. Mvula i tshi tsha. Muya wa hwala phositaro na zwidulo.

Ya na na tshifhangon na muhashela tshifhinga tshilapfu.

Ro tuwa ra ya hayani musi yo no fhira. Zwipotso zwo pfuvha.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Kholomu i re kha tsha monde i sumbedza maipfi o pfufhifhadzwaho a tshi bva kha a re kha kholomu i re kha tsha u ḥa. Talani mutalo u itela u livhanya maipfi aya.

thi
fhi
di
ni

divhi
a thi
mini
ngafhi

Divhamaipli

Vhalani maipfi ni thetshelesa mibvumo.

Ni kone u shumisa maipfi mat̄anu kha u ḥwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

mvula	luṇwe	mapfene	yashu	khwine
mvumi	muṇwe	pfala	muhashela	mathukhwi
mut̄amvu	ṅwando	pfuvha	shavhela	khwikhwidza

Kha ri ḥwale

Fhindulani mbudziso idzi. Ipfi ḥa u thoma ḥa phindulo yaṇu li tea u thoma nga ḥederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi mini tsho pfuvhisaho Duvha ḥa Zwipotso?

Musi vhathe vha tshi shavha mvula vho shavhela ngafhi?

Ni vhaba u nga vhaba vho vhaba thetshelesa mvumbo ya mutsho? Ndi nga mini ni tshi ralo?

Ṅwalani ḥohoho i no takadza ya itsi tshihori.

8 Nga tsha matshelo

Kha ri ite nyito

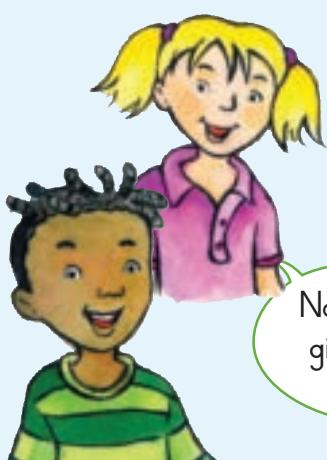
Itani litambwa
la zwe zwa bvelela nga
Duvha la Zwipotso musi
mvula i tshi thoma u na.

Kha ri nwale

Zwino nwalani zwine muthu muñwe na muñwe a
amba ni kone u shumisa zwiga zwa u vhala.

Maambelwa

I khou thoma
u na.

Ann o ri, _____
_____.

Ndi a kona u
gidima nga
luvhilo.

Ntakadzeni o ri, _____
_____.

Konani o ri,

Ndi pfana na u
tamba netibolo.

Dzhenani kilasini
u swikela mvula i
tshi tsha.

Mugudisi vha ri,

_____.

Duvha:

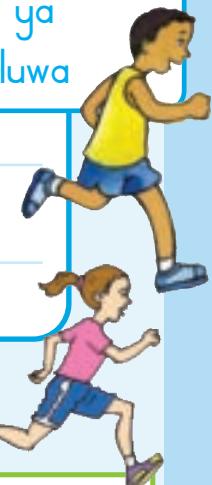

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo mararu ni tshi ḥalutshedza uri ho itea
mini nga ḫuvha ḥa mitambo.

Maipfimadivhiwa

pfuvha
vhanda
ya
luwa

Kha ri diphine

Thusani kha u pulanelā Duvha ḥa Zwipotso. Nwalani mihumbulo yanu
kubogisini kuñwe na kuñwe kha mimepe ya maipfi (mihumbulo).

Mbambe ya gumba na
lebula

* elelwani:

- gumba ḥo vhiliswaho
- lebula

Duvha na tshifhinga:

Elelwani

Zwine nda ḥo ita
arali ya nga na?

U pulanelā ḫuvha ḥa Zwipotso

Ndi nnyi ane a ḥo thusa?

Ndi ḥo ḥa mini?

9 Shede ya tshikolo i khou swa

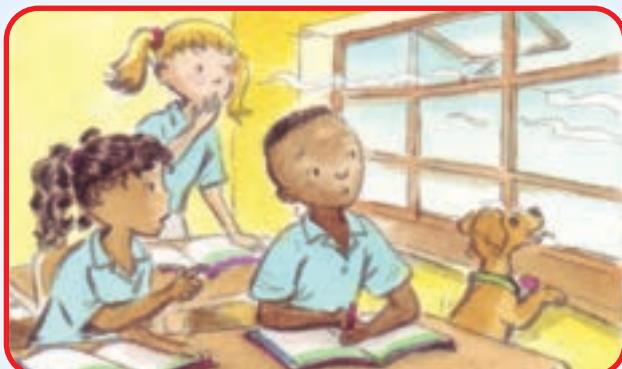

Kha ri ambe

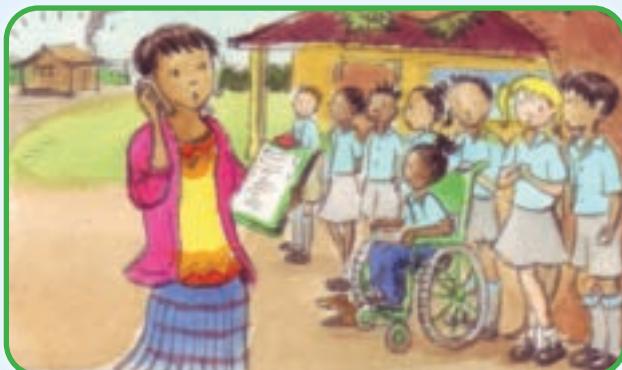
Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe
nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Ro thoma u pfa nga munukho wa
vhutsi musi ri kilasini. Nndinde ya
thoma u nukhedza. Hu khou nukha
mini?

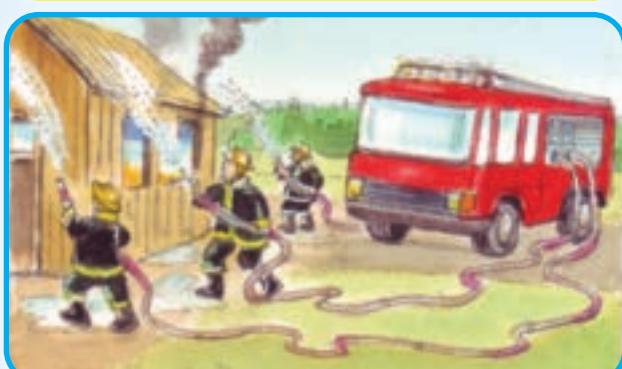

Ra ṭodzimela ri tshi ṭoda u vhona na
u bvela nn̄da. Mugudisi vha ri ri songo
bvela nn̄da. Vha ri bvisa nga muthihi
nga muthihi ra ima fhasi ha muri ro ita
muduba.

Mugudisi vha founela 10177. Nga
muthihi ra ima fhasi ha muri ro ita
muduba.

Ha swika vhanna vha rathi vha
zwidzimamulilo vha dzima mulilo. Vho
vha vho kungela mabannda mahulu
na mbado vho ambara masiki mat̄oni
na kha milomo.

Lori yavho yo vha i tswuku. Vho
dzima mulilo nga mapaiyi mahulu.
Vho shumisa phaiphi ndenya, ndapfu
vha kona u dzima mulilo.

Duvha:

Kha ri nwale

Tangedzelani maipfi a re tshibogisini ane a
amba nga vhathe vha no fhira muthihi.

Masala

nne	rine	vhone	ene	avha	yanu	vhoiwe
iwe	inwi	zwanga	yawe	zwavho	ene	yanu

Nangani ni tingedzele ipfi lo teaho.

Kha ri nwale

Ene	u	vha	dzula fhano.
-----	---	-----	--------------

Bongi	u	vha	na luvhilo.
-------	---	-----	-------------

Vhone	u	vha	tshikoloni.
-------	---	-----	-------------

Vhana	u	vha	khou tamba
-------	---	-----	------------

Ene	u	vha	vhala bugu.
-----	---	-----	-------------

Ndumeliso	u	vha	tamba bola.
-----------	---	-----	-------------

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala
maf hungo anu inwi mu ne buguni yanu ya ndowedzo.

munukho	vhutsi	bvela	swa	maanda
nukhedza	tsini	bvisa	swika	phanda
nukha	tsitsa	bvuma	phuluswa	zwanda

Fhindulani mbudziso idzi. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga
lederedanzi. Ni elelwe u f'chedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Kha ri nwale

Ho vha hu tshi khou swa mini?

Ho swika vhadzimamulilo vhangana?

Ndi nga mini mugudisi Vho Denga vho vhudza vhana uri vha ime nga muduba
fhasi ha muri?

Ngauri

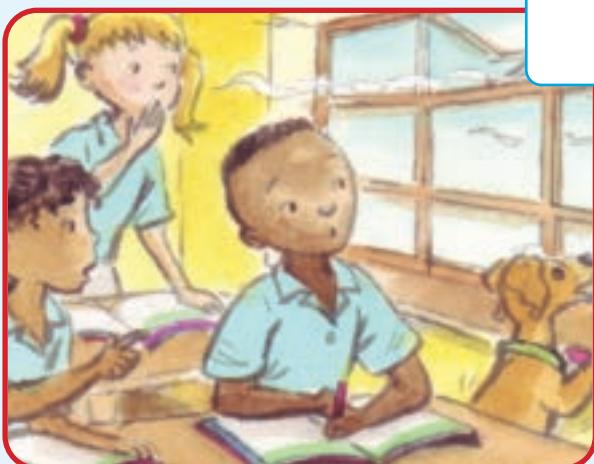
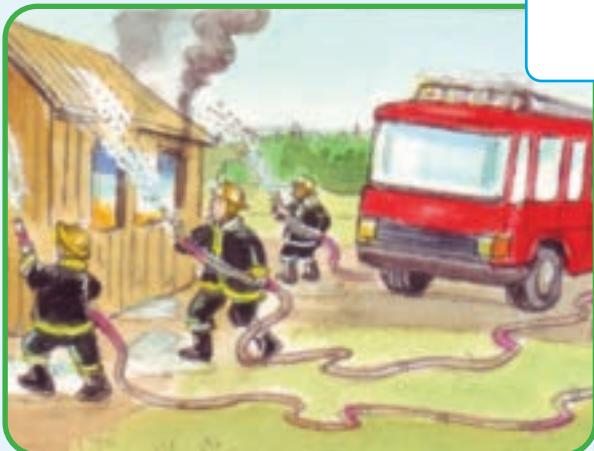
Nomboro dza lutingo lwa vha zwidzimamulilo ndi ifhio?

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso izwi u bva kha l u swika kha 4 ni tshi sumbedza u tevhekana hazwo nga ngona.

Kha ri nwale

Nwalani fhungo nga tshirwe na tshirwe tsha izwi zwifanyiso.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Dzhenisani zwiga zwa u vhala zwo teaho.

Shumisani tshigambudziso

kana tshigagarukela

kana tshiga tsha u awela

Tshete

Thusani shede i khou swa

Zwa mulilo zwo bvelela lini

Mulilo u ngafhi

Vho dzimisa hani mulilo

Maipfimadivhiwa

vhona
muthihi
bvisa
vhutsi

Divhamaiſfi

Talelani maipfi ane a tea u thoma nga malederedanzo. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ḥwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya nđowedzo.

vhonani
cape town
tshidula
sundani

ntshavheni
ndumeliso
mpumalanga
ntakadzeni

phando
musumbuluwo
east london
peni

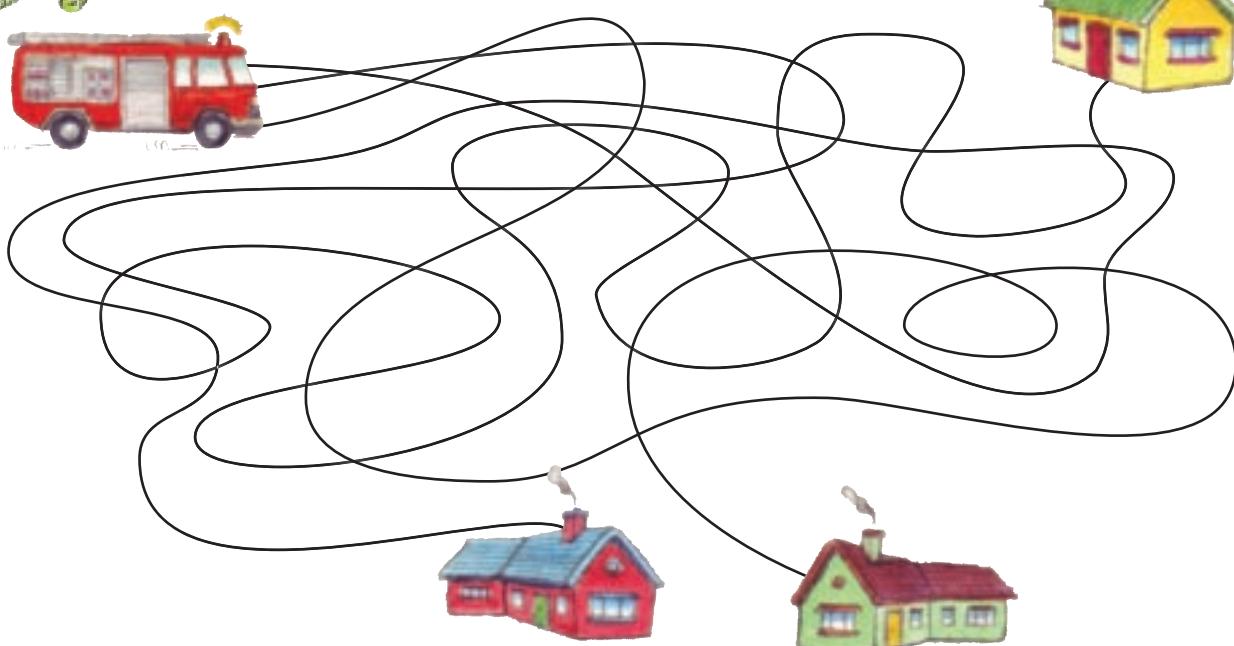
tshimange
tamba
johannesburg
polokwane

metshe
lavhuraru
kelengende
penisela

Kha ri diphine

Thusani vhadzimamulilo uri vha wane nđila ya u ya zwifhaṭoni zwi na muvhala mutswuku, mudala na wa lutombo.

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Wanani ni tangedzele mubvumo sh.

Namusi riñe ro vha ro ya laiburari musi tshikolo tsho no bva.

Ro tuwa na ri tshi thusana u kungulusa tshidulo tshawe tsha milinga.
Laiburari hu na bugu nnzhi. Ndi dzine dza vhalwa nga vhathu vhanzhi.

Ndo takadzwa nga bugu ya mafhungo a bere tshena. Ndi bere i no kona u bambela Iwanzheni i sa mbwandameli.

Vhonani o hadzima bugu i no amba nga mupfuluwo wa Vhavenda vha tshi bva Afrikakati. U funesa divhazwakale.

Langanani o dudumela bugu a zwi pfa ngauri ndi mupfufhi. Nndinde yo sala nn̄da yo tungufhala.

Mmbwa a dzi tendelwi ngomu laiburari.

Zwi na vhutungu zwa mmbwa.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Livhanyani maipfi a re kha tshamonde na maipfi a re kha tshauquri a vhumbe mafhungo.

Ho ngo ya tshikoloni ngauri

Ndo ambara dzhesi ngauri

Ndo bva na tshisamburenii ngauri

Ndo tamba nnda ngauri

ho vha hu na ḫuvha.

yo vha itshi sumbedza u na.

o vha a tshi khou lwala.

ho vha hu na phepho.

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u ḥwala mafhungo aqnu inwi muqe buguni yanu ya ndowedzo.

vhanzhi	mbwandamela	mupfuluwo	tendelwa	mini
lwanzhe	vthumbwa	mupfufhi	lwala	ngani
milenzhe	mbwanana	pfuka	lwendo	lini

Kha ri ḥwale

Fhindulani mbudziso idzi nge na fhedzisa fhungo linwe na linwe.
Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nga mini tshidulo tsha milinga tsha Lufuno tsho vha tshi tshi lemela?

Ngauri o

Ndi nga mini Langanani o kondelwa nga u swikela bugu shelifuni?

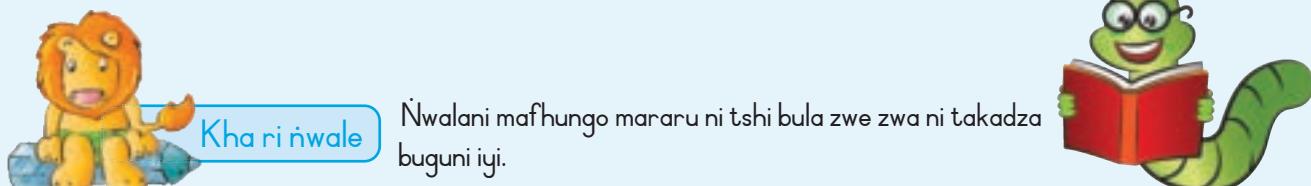
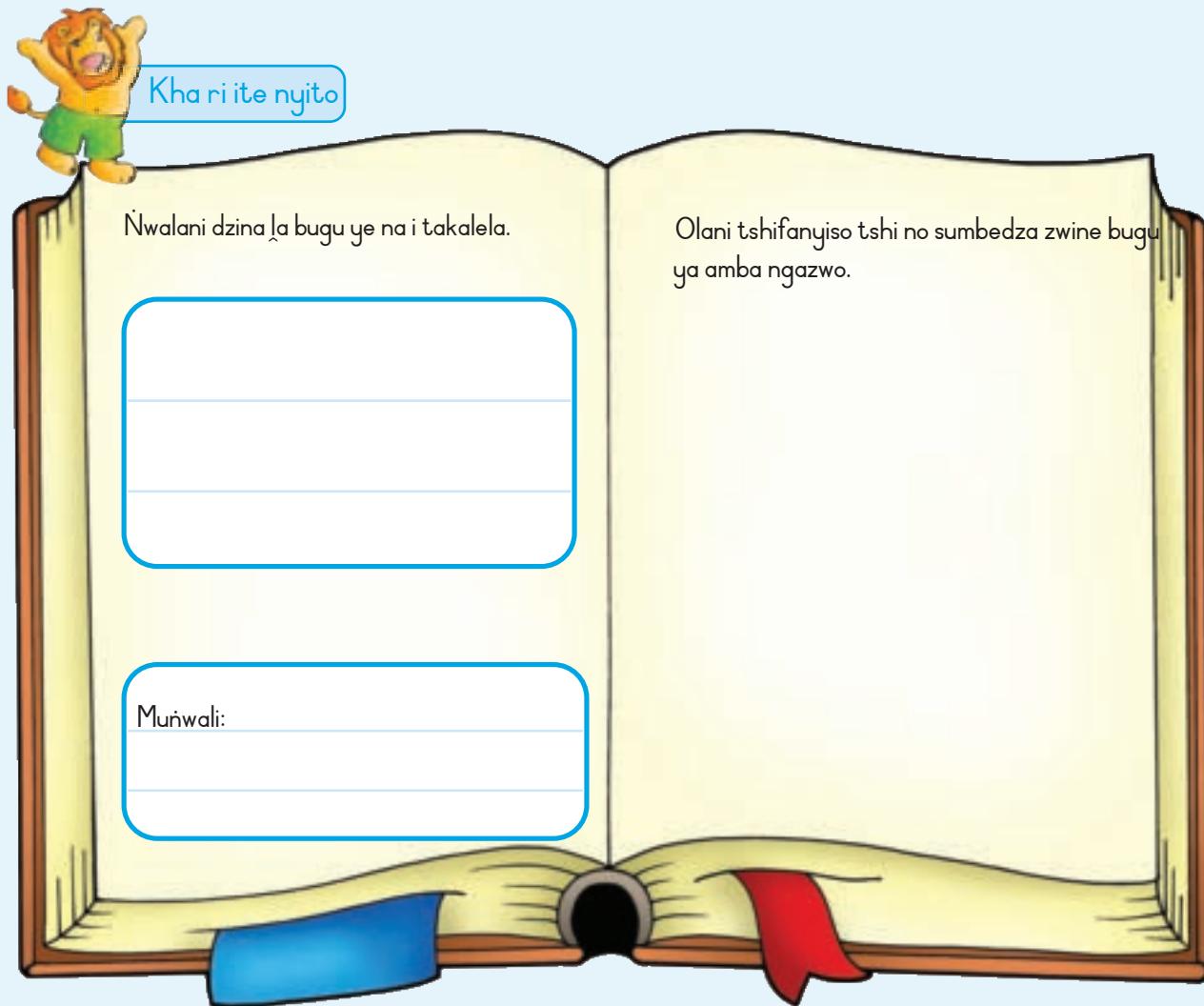
Ngauri o

Ndi nga mini Vhonani o hadzima bugu ya mupfuluwo wa Vhavenda?

Ngauri u

Ndi ngani Nndinde yo sala nnda?

Ngauri yo

Duvha:

Kha ri nwale

Livhanyani ipfi linwe na linwe li re kha tshibogisi tsha lutombo na line la vha na raimi nalo li re kha tshibogisi tsha tada.

<u>lila</u>		<u>fula</u>
<u>disa</u>		<u>isa</u>
<u>lela</u>		<u>elela</u>
<u>pana</u>		<u>fana</u>

<u>dzula</u>		<u>fala</u>
<u>lilisa</u>		<u>isa</u>
<u>tolela</u>		<u>fela</u>
<u>tala</u>		<u>dzwala</u>

Maipfimađivhiwa

lini
inwi muñe
zwino
namusi

Kha ri diphine

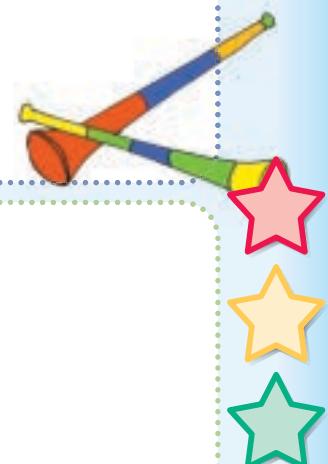
Olan i tswayo dzo imelaho tshiñwe na tshiñwe tsha zwithu zwi tevhelaho ni talutshedze khonani yañu zwine luswayo lwa amba.

A hu džheni mmbwa.

A hu lidzwi mavuvuzela.

A hu shumiswi selefounu.

A ho ngo tendelwa mbudzi.

Kha ri ambe

Kha ri sedze
tshifanyiso ri ambe
nga zwine ra khou
vhona.

Vhonani u fundedza vhañwe vhana u ita mathuthuba.

Kha ri vhale

Mutshini wa mathuthuba

Zwine na do shumisa

zwilebulu 2 zwiñku zwa oili
Hafu ya khaphu ya tshikoli
Muñó.

Zwine na tea u ita

Shelani oili panini.

Shelani mavhele panini.

Vheani pani kha tshiñofu tshi no khou fhisa kana muliloni.

Ni vhone ni sa ño swa.

Thetshelesani mathuthuba a tshi thuthuba.

Tibulani pani musi a si tsha thuthuba.

Dzimani tshiñofu kana mulilo.

Shelani mathuthuba tshidishini ni ñunedze muñó. Ni dzinginyise tshidishi.

Dikandeni.

Duvha:

Kha ri nwale

Wanani ni tingedzele phindulo i re yone.

Ni shumisa oili nngafhani?

A	Ya lebula t̄hukhu nthihi
B	Ya lebula t̄hukhu mbili
C	Ya lebula t̄hukhu tharu

Zwiñwe zwine na do shumisa ndi zwifhio?

A	Mathuthuba
B	Mathuthuba na muñó
C	Muomva

Ndi nga mini ni tshi tea u londa musi ni tshi khou ita mathuthuba?

Ni do zwi ñivha hani uri mathuthuba o vhibva?

Divhamaipfi

Wanani ni tangeledze phindulo yo teaho. Ni kone u shumisa maipfi mat̄anu kha u nwala mafhungo aña inwi muñé buguni yaña ya ndowedzo.

panini	tshitofu	swa	tshidishini	dinginyisa
kupula	watshi	swole	shela	gonya
mukope	tshikoli	swiswina	shasha	nyimbo

Kha ri nwale

Zwithu zwi tevhelaho zwi na mudifhode?

Wanani ni tangeledze phindulo yo teaho.

A	nambit̄ela
B	dunga
C	vhabha
D	muñó

A	nambit̄ela
B	dunga
C	vhabha
D	muñó

A	nambit̄ela
B	dunga
C	vhabha
D	muñó

A	nambit̄ela
B	dunga
C	vhabha
D	muñó

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Ni funesa	duvha <u>li</u> funeswaho kha vhege?	zwipotso kana mutambo u funeswaho?	bugu i funeswaho?
Dzina			
Dzina <u>la</u> khonani			
Dzina <u>la</u> khonani			

Kha ri nwale

Talani mutalo u no ḥanganya fhungo li re kha bogisi la muvhala wa lutombo na fhungo li re kha bogisi la ḥada.

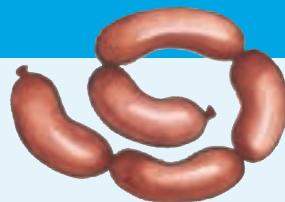
Yo vha i tshi nga i nga na.	Nda founela vha zwidzimamulilo.
Ho vha hu tshi nga hu <u>do</u> rothola.	Nda ḥuwa na dzhesi tshikoloni.
Ndo vha ndi tshi khou ya u tamba bola.	Nda ya nda dzhia <u>jeri</u> .
Bisi yo vha i tshi khou swa.	Nda tshetshelela vhurotho.
Tshimange tsho vha tsho gonya muri tshi si tsha kona u tsa.	Nda ya tshikoloni na tshisambre ni.
Ndo vha ndi tshi <u>ṭoda</u> u ita Sangwetshi.	Nda thivha tshivhana.
Ho vha hu duvha <u>langa</u> <u>la</u> mabebo.	Nda ḥuwa na khekhe tshikoloni.
Mbudzi yo dzhena nga tshivhana <u>dara</u> <u>ṭani</u> .	Nda ḥuwa na khokho dzanga tshikoloni.

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani zwithu zwine na zwi funesa. Zwino vhudzisani khonani mbili zwithu zwine dza zwi funesa.

Zwiliwa zwi funeswaho?	Phurogireme ya TV kana radio i funeswaho?	Muthu a funeswaho?

Maipfimadivhiwa

zwiliwa
bugu
radio
zwipotso

Nwalani risipi yanu.

Kha ri diphine

Risipi

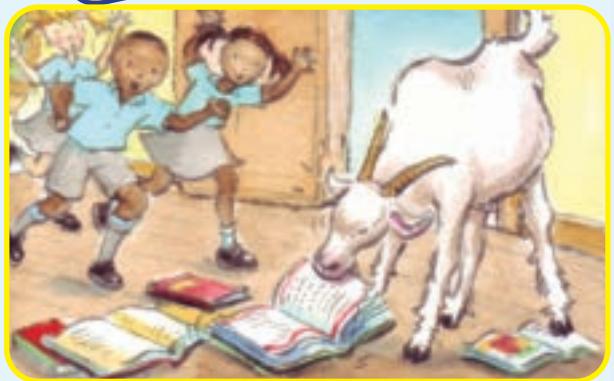
Zwine nda do shumisa

Zwine nda fanela u ita

Kha ri ambe

Kha ri whale

MATHOMO A TSHITORI

Ro vha ri tshi khou shuma mushumo washu. Musi ri tshi khou ñwala Vhonani a ri tshiswiñulo tshawe tsho tswiwa, fhedzi ri si zwi tende ngauri ro vha ri songo vhona hu tshi dzhena muthu kilasini.

MUTUMBU WA TSHITORI

Ndumeliso a ri bugu yawe yo kherulwa naho ri songo vhuya ra vhona muñwe muthu o fara bugu yawe.

Nga murahu ra wana uri maluvha a mugudisi o ngalangala hone ra mangala uri ho bvelela mini khao.

Ra kona u vhona uri mutti wazwo ndi nnyi. Ho vha hu libudzi lihuluhulu le la dzhena tshikoloni ngauri ðarañ a yo vha yo ñhukhuwa. Lo vha li na ndala zwino la la tshiñwe na tshiñwe tshine la ñangana natsho.

MAGUMO A TSHITORI

Ho thusa Nndinde ye ya li pandamedza. Yo li pandamedza i sa humi nahone i sa homelwi. Nga murahu ro ñhe ro thusa kha u thivha tshivhana.

Duvha:

Kha ri ite nyito

Tambani litambwa la tshitiori tsha mbudzi i tshi dzhena tshikoloni.

Divhamai^fi

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo.

Ni kone u shumisa maipfī mačamu kha u nwala mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

ntshengedza	ngalangala	bvelela	nnyi	homelwi
tshintsha	ngomu	bvuma	nnyala	lwela
ntshela	nguvho	vhubva	nnyamba	elelwa

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso idzi. Ipfī la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

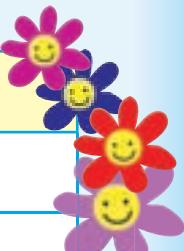
Bulani zwithu zwiraru zwe mbudzi ya la.

1.

2.

3.

Mbudzi yo dzhenis hani tshikoloni?

Ndi nnyi we a pandamedza mbudzi?

Todani t̄hoho yavhud̄i ya itshi tshitiori ni i nwale hafha.

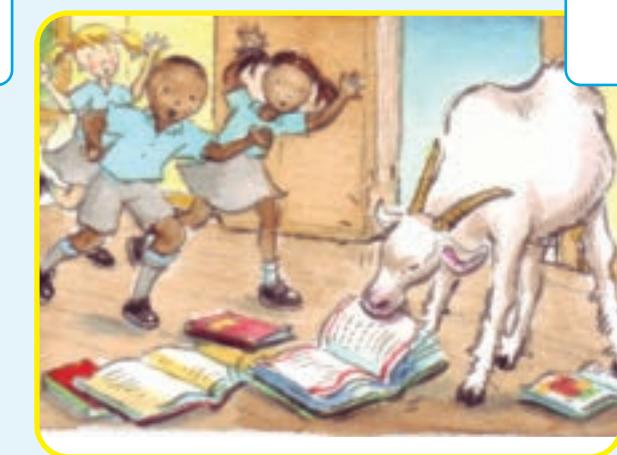
MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani nomboro kha zwifanyiso izwi nga mutevhe wone.
Ni kone u nwala fhungo la tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe.

Kha ri diphine

Nwalani tshitorì tshañu inwi muñe kha tshibammbiri. Tshitorì tshi tea u vha na mathomo, mutumbu na magumo. Humbelani khonani yanu a ni thuse nga u tshi lulamisa. Zwino ni khou ya u ita bugu yanu. Gerani siañari li tevhelaho buguni iyi. Gerani ni tshi tevhedzela zwithoma. Petani siañari kha zwithoma. Nwalani dzina la bugu kha khavara. Nwalani dzina lañu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri muñwali wayo ndi inwi. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino nwalani tshitorì tshañu buguni.

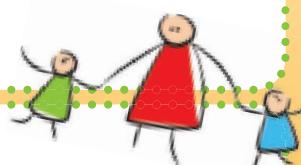

KHAVARA YA MURAHU

NGA HA MUŃWALI

Ńwalani dzina jańu

Mińwaha yanu

Hune na dzula hone

8

Oiani tshifanyiso hafha.

KHAVARA

Ńwalani dzina ja bugu hafha.

Ńwalani dzina (ndi inwi muńwali).

1

Liga In 4. Cierani kha mutalo oga murahu ha mui no siterala bugu uenu.

Liga In 1. Patani kha mutalo wa zitloma.

5

Išani phanđa tshtiori tsahany hafha.

7

Ńwalani mutumbu wa tshtiori tsahany hafha vhukat!

ha siatari ja 5.

Oiani tshifanyiso hafha.

shifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso.

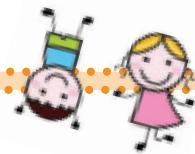

Olani tshifanyiso.

Thomani u nwala tshit̄ori tshānū hafha kha siat̄ari la 3.

2

Fhedzisani tshit̄ori tshānū.

3

Isani phand̄a tshit̄ori tshānū hafha.

7

Nwalanī urī hu bvelēla minī magymoni a tshit̄ori tshānū hafha.

9

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Z

W

i

r
en
g
o
m
u

Thero ya 2: Mashaka na dzikhonani

17 Muzwala ane nda mu funesa 36

U amba: U shumisa vhusevhedi ha u tou vhona nga maço kha u bvumba uri tshiṭori ri amba nga mini.
U vhala na tholokanyondivho: Vhalani luñwalo lwe Dumi a ñwalela. Sedzesani nga maanda direse na theshano.
Tholokanyondivho ya zwi re ngomu.
Foniki: zw, ngw, nts, nw, ñ.

18 Muzwala wanga 38

U amba: Ambani nga mitambo yo fhambananaho ine na lampa. Hu na mitambo ine ya nga ni vhangela khombo? Khumbulelo
U ñwala: Ñwalani luñwalo. Ambani nga zwine na khou ita tshikoloni khathihi na mafhungomaitei (nyusi).
Olani muri wa mashaka. Ñwalani madzina a mashaka a afho muñani. (madzina vhukuma)

19 U dalela mashaka 40

U amba: Ambani nga tshifanyiso ni bumble uri hu ño bvelela mini tshiṭorini.
U vhala na tholokanyondivho: Nganetshelo
Foniki: kh, sh, tsh, ñ, dzw, vh

20 Ndilani ya u ya u dalela muzwala wanga 42

U ñwala: Itani garaña ya u tamela mulwadze mashudu.
Luambo: U shandula mafhongo a tshi bva kha tshifhinga tsha zwino a tshi ya kha tshifhinga tshiðaho ni tshi thoma nga Mulovha.
U ñwala: Ñwalani uri ndi mini tshi no ita uri ni pfe no takala, no ñungufhala, no sinyuwa na u ofha.
U amba: Tevhelani mukwita (meizi) uri ni wane ndila ni kone u laedza khonani yañu uri ha Tshamaano hu yiwa nga ndilade.

21 Ro vhuya ra swika 44

U vhala na tholokanyondivho (nyanetshelo)
U ñwala: find the words in the story and fill them into the correct phonic column: ee, ea, oo NB. This activity doesn't exist on pp44-45.
Foniki: sw, rw, mm, ny, sh

22 Zwe ra ita roþhe 46

U amba: Litambwa ja tshiṭori.
U ñwala: Dzhenisani zwiga zwa u vhala mafhungoni.
U ñwala: Nwalululani mafhongo e kha tshifhinga tshi fhiraho ni tshi a thoma nga Mulovha.
Tambani mutambo wa maipfi ni tshi shumisa mibvumo ye na i guda u swika zwino.

23 Mpho ye ya xela 48

U vhala na tholokanyondivho: Vhalani tshiṭori ni fhindule mbudziso.
Foniki: Tangedzelani maipfi ane a vha na vh na dz.

Foniki: ph, mph, mpf, x.

24 U wana zwithu 50

U ñwala: Tevhekanyani zwifanyiso uri zwi ñalutshedze tshiṭori.
Ñwalani fhungo ja tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe
U ñwala: U livhanya maiti a re kha tshifhinga tsha zwino na a re kha tshifhinga tshi fhiraho.
U diphia: wanani phambano.
(ñalutshedzo.)

25 Mulanga a tshi xela 52

U vhala na tholokanyondivho: Nganetshelo
Foniki: th, ñw, sw, nga, dz
Luambo: Maiti na zwifhinga, mulovha, ñamusí kana matshelo.

26 U tsireledze ha vhana 54

U ñwala: Ñwalani tshiṭori tsha musi we na xela
Luambo: Lipfanisi
U ñwala: Nomborani mafhongo ni tshi sumbedza thevhikanayo tshiṭorini.
U amba: Tevhedzelani mukwita uri ni wane ndila ni laedze khonani yañu ndila.

27 Phikiniki ya ñuvha ja mabebo ja makhulu vha mukalaha 56

U vhala na tholokanyondivho: Vhalani thambo ya u ñululedza ñuvha ja Mabebo.
Foniki: kh, tshi, vh, sh
U ñwala: Vhumbani mbudziso ni tshi shumisa lini, ngafhi na nnyi nahone ni fhedzise nga tshigambudziso.

Themo ya I: Vhege 5–10

28 Phathi na phikiniki 58

U amba: Itani ñodisiso. Vhudzisani mbudziso dza lini, ngafhi na nnyi ni ñwale phindulo kha thebuļu.

Luambo: Topolani maiiti a tshifhinga tshi fhiraho.

Luambo: U livhanya maiti a re kha tshifhinga tshi fhiraho na a re kha tshifhinga tsha zwino.

Luambo: Ñwalani mafhongo a re kha tshifhinga tshi fhiraho ni tshi a thoma nga Mulovha.

Luambo: Mutevhe wa alifabethe

U ñwala: Ñwalani thambo ya u ñululedza ñuvha ja Mabebo.

29 Muļa u re na mutakalo 60

U vhala na tholokanyondivho: Vhalani dayari ya Ntakadzeni

Foniki: mb, tsh, shi, ntsh, ñw

Foniki: Vhekanyani maipfi aya zwibogisini zwo teaho zwa maipfi.

30 U tshila nga tshifhinga 62

Ñwalani zwifhinga zwo fhambananaho zwa zwiitei zwe zwa bulwa dayarini ya Ntakadzeni.

U ñwala: Ñwalani mafhongo e kha tshifhinga tshi fhiraho a zwe na ita mulovha. Ni thome nga "mulovha".

U ñwala: Fhedzisani dayari ya zwine na ño ita vhege i ñaho.

Tambani mutambo wa ñowa na ñeri. Gerani bodo ya mutambo murahu ha bugu.

31 Tshiṭori tsha makhulu vha mukegulu 64

U vhala na tholokanyondivho: Vhalani tshiṭori tsha khali dza makhulu.

Foniki: dz, kh, vh, tsh

32 Tshiṭori tsha muta wa hashu 64

U amba: Itani litambwa ja tshiṭori tsha khali.

U ñwala: Nomborani mafhongo a re afho fhasi a tshi ya nga u tevhikanayo tshiwo tshiṭorini.

U ñwala: Itani pulane ya u ñwala tshiṭori tshañu ni tshi shumisa mepe wa muhumbulo.

U ñwala: Ñwalani bugu ya tshiṭori ni tshi shumisa thempheleithi ya tshigeriwa. Tshiṭori tshañu tshi vhe na mathomo, mutumbu na magumo.

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Ha Vhonani

No vuwa hani muzwala?

A thi koni u hangwa zwe ra diphina ngazwo zwila tshikolo tsho vala.
 Ndi a mwemwela ndi ndothe ndi tshi humbula duvhalé ra ya u bambela.
 Tshi no ntakadza ndi musi inwi ni tshi wela tivhani na toda u nwela khothe.
 Nda ni nula madini no nukala.

Tshikolo tsho vula zwino ri vhukati na u lugisela zwipotso na
mutatisano wa nyimbo ngei Makhado. Vhege i daho hu na
 khontsati ya tshikolo zwino na nne ndi muñwe wa vhatambi.
 Ndi do da nda ni dalelavho tshi tshi vala.

Muzwala wanu
Tshamaano

I Section BB
Oliver Tambo Road/Vleifontein
5 Thafamuhwe 2015

Duvha:

Kha ri የwale

Vhalani tshitɔri tshi re kha siatari እ 36 ni fhindule mbudziso idzi. Ipfì እ u thoma እ phindulo yañu li tea u thoma nga ገederedanzi. Ni eelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nnyi o የwalaho ulu luñwalo?

Maipfi madivhiwa

dalela
diphina
vhatambi

Luñwalo lu khou ya kha nnyi?

Lwo የwaliwa nga ደuvha liphio?

Luñwalo ulu lu amba nga mini? የwalani zwithu zwivhili.

1.

2.

Tshamaano u ፖ do ita zwifhio khontsatini?

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo yao.
Ni kone u shumisa maipfi mañanu kha u የwala mafhungo aña inwi muñe buguni yañu ya ndowedzo.

muzwala	hangwa
ngazwo	ngwana
zwino	ngwena

inwi	khontsati
nwela	nts'a
nwisa	nts'isa

wanu
nula
nukala

Kha ri ite nyito.....

Ambani na khonani yaŋu nga zwiŋwe zwa zwithu zwine na ita musi ni tshi khou tamba na vhariwe vhana. Hu na mitambo ine na tumba ine ya nga ni vhangela khombo? Ambani nga (nyusi) mafhungomaitei ane na vha nao a no kwama muča na tshikolo.

Kha ri nwale

Nwalelani muzwala wanu luŋwalo. Mu vhudzeni zwine na khou ita tshikoloni khathihhi na mafhungo a no kwama muča wa hanu.

Nwalani direse yanu

Nwalani duvha ja ḡnamusi

Ha

Wanu,

Nwalani dzina janu.

Duvha:

Kha ri diphine

Olani muri wa mashaka. Nwalani madzina a mashaka
afho mučani.

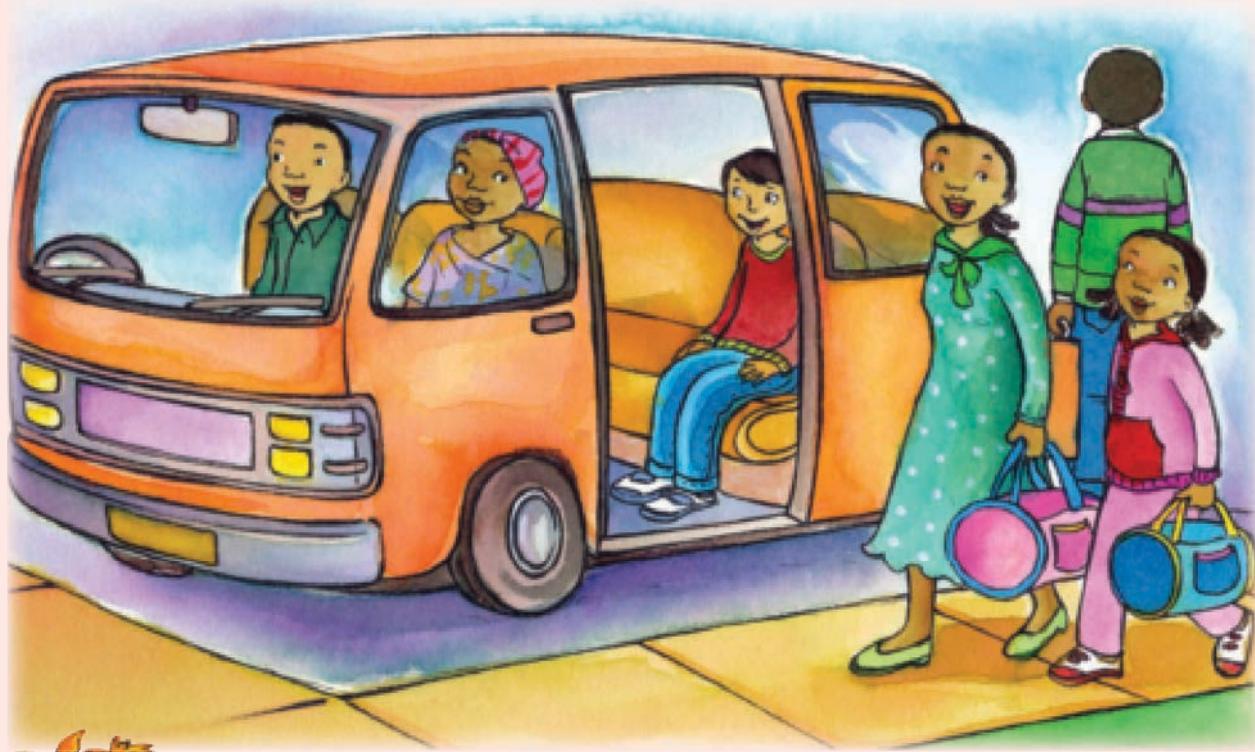
MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Mme a Tshamaano vha khou lwala. Vhonani na mme awe vho ya u vha ḥolela. Vha ḥo ḥuwa nga **thekhisi**. Vhonani o takala ngauri u khou dalela muzwala wawe, Tshamaano.

Bege dzavho dza pakiwa nga **matsheloni**. Vhonani o rengela Tshamaano tshifhiwa nahone o dzula o ita garaṭa ya u tamela mme a Tshamaano mashudu a uri vha ḥavhanye u fholo.

Thekhisi i ḥo **tshimbila vhusiku hoṭhe**
ngauri fhethu ha hone ndi kule.

Thekhisi i na mavhone avhudī.

Matshelo li tshi tsha Vhonani na
muzwala vha ḥo tamba vha ḥiphinā vha
tshi bambela na u fula mitshelo.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Fhindulani mbudziso dzot̄he. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Vhonani u khou ya ngafhi?

Maipfimadivhiwa

U khou ṭuwa na nnyi?

Iwala
thekhisi
bambela

Ndi nga mini vha tshi khou ya u dalela Tshamaano?

Vha ḫo ṭuwa nga mini?

Vha ḫo ṭuwa nga tshifhingade?

Vhonani u ḫo ita mini o no swika ha Tshamaano?

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo.
Ni kone u shumisa maipfi mat̄anu kha u ḥwala
mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

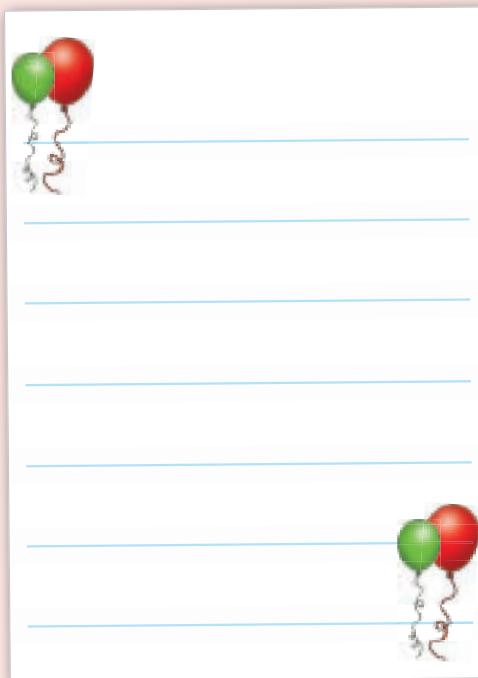

thekhisi	mashaka	matsheloni	madautsha	ṭanganedzwa	khevhe
thikhithi	shango	tshimbila	diphina	dzwala	ndevhe
khakhathi	mushumo	matshelo	zwidula	vhudzwa	vhala

Kha ri ite nyito

Itani garaṭa ya u tamela mulwadze mashudu. Nwalani mulaedza wa tshipentshela nga phanda ha garaṭa. Ni u nwale kha tshipida tshi re nthha ha tshifanyiso ni kone u nwala nga ngomu mulaedza wa tshipentshela wa u tamela mulwadze mashudu.

Kha ri nwale

Nwalulani liñwe na liñwe la mafhungo aya, li thome
nga Matshelo. Ro dzula ro ni itela la u thoma.

Tshifhinga tshidaho

Ndi la zwiliwa.

Matshelo ndi do la zwiliwa.

Ndi ya ha Tshamaano.

Matshelo ndi do

Ndi tamba na Tshamaano.

Matshelo ndi

Ri tshimbila nga thekhisi.

Matshelo ri

Duvha:

Kha ri nwale

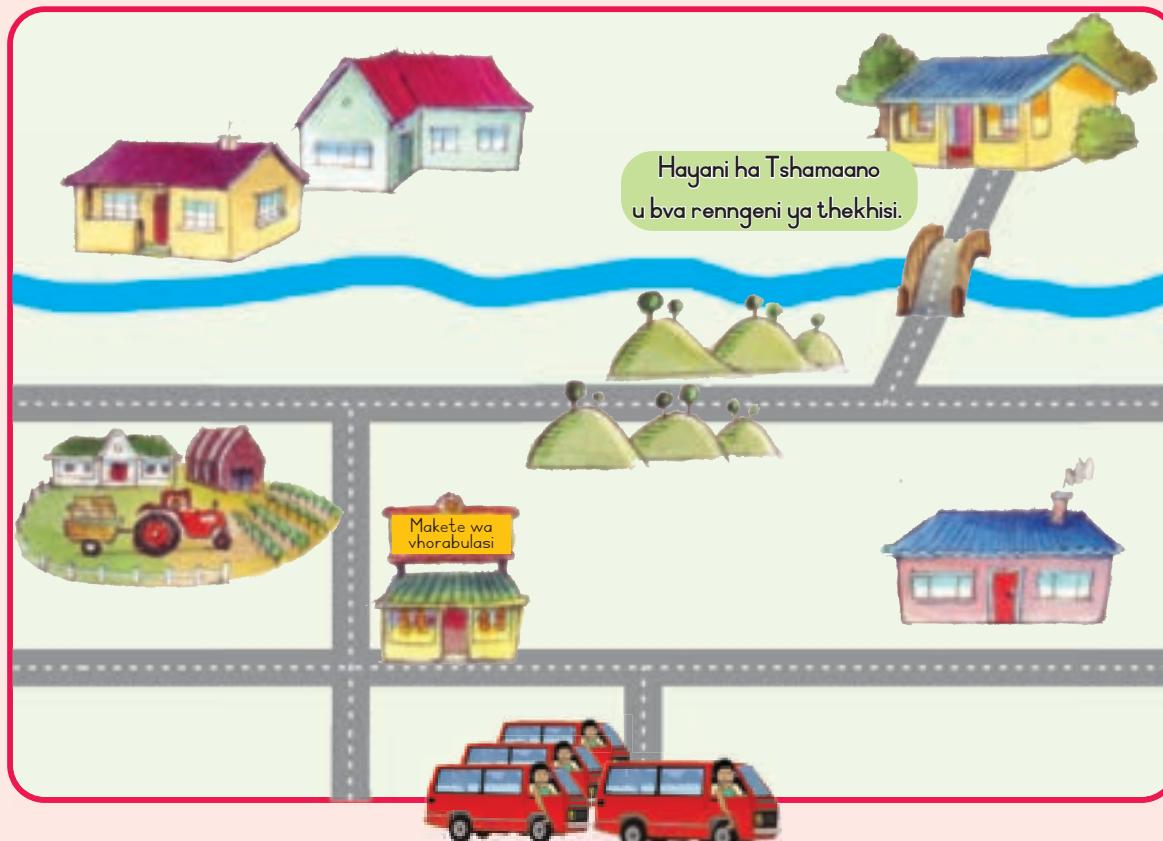
Nwalani fhungo li no ri vhudza uri ndi mini tshi no ita uri ni pfe no takala, no tungufhala, no sinyuwa na u ofha.

	Ndi mini tshi no ita uri ni pfe no takala?
	Ndi mini tshi no ita uri ni pfe no tungufhala?
	Ndi mini tshi no ita uri ni pfe no sinyuwa?
	Ndi mini tshi no ita uri ni pfe ni tshi ofha?

Kha ri diphine

Talutshedzani khonani yanu uri ha Tshamaano hu yiwa nga ndilade. Ambani uri khonani yanu u tea u khonela lini kha tshamonde kana tshaula.

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Thekhesi ya mbo swika ha Tshamaano.

Ndi musi yo no rwa iri ya malo vhusiku ho no vha na swiswi.

"Ro swika mmawe," hu amba Vhonani o takala.

Vhonani o pfa o takala musi a tshi vhona muzwala wawe.

"Tshamaano wangavho!" ndi Vhonani a tshi vhidzelela.

"Idani ni Vhone zwidula zwituku mulamboni, Tshamaano o ambela nt̄ha". "Hai, ni do farwa nga mučambutčambu.

Ni do tamba fħano hayani no thoma na ja", hu amba mme a Tshamaano.

"Izwo ri do ya u tamba mirini," Vhonani u fhindula nga u tħavħanya. "Hai, ni do wa na vundekana.

Ni do tamba fħano hayani no thoma na ja," ndi mme a Vhonani vha no ralo.

Duvha:

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso dzothé. Ipfila u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Thekhisi yo swika nga tshifhingade ha Tshamaano?

Tshamaano o ri vha do ita mini nga tsha matshelo?

Wo vha u muhumbulo wavhudzi uri vha tambe mulamboni vhusiku? Ngani?

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi munye buguni yanu ya ndowedzo.

swika	rwa	mmawe
swiswi	farwa	mme
vuswa	rwisa	mmila

Maipfimadivhiwa

badela
mambule
mutambutambu

fasha	ṭavhanya
fusha	bonya
shambo	nyala

vhala	fhisá
vhavha	vhifha
vhofho	fhatuwa

Kha ri nwale

Tambani litambwa la Tshamaano na Vhonani vha tshi
toda u ya u tampa. Ni sumbedze uri mme a Tshamaano vho ri mini.

Kha ri ite nyito

Nwalululani fhungo ili ni tshi shumisa zwiga zwa u vhala
zwo teaho.

bongi na takalani vha tampa nga migivhela

sam u do fara miwaha ya rathi nga nwedzi wa fulwi

Kha ri nwale

Tshifhinga tsho fhiraho. Nwalululani mafhungo a tevhelaho ni tshi a thoma nga
Mulovha.

Shumisani maipfi aya

o baka

ndo vha

ro vha

o kadzinga

ndo tampa

Ndi tshikoloni.

Mulovha

Ndi tampa na khonani dzanga.

Mulovha

U kadzinga gumba.

Mulovha

U baka khekhe.

Mulovha

Ri tshikoloni.

Mulovha

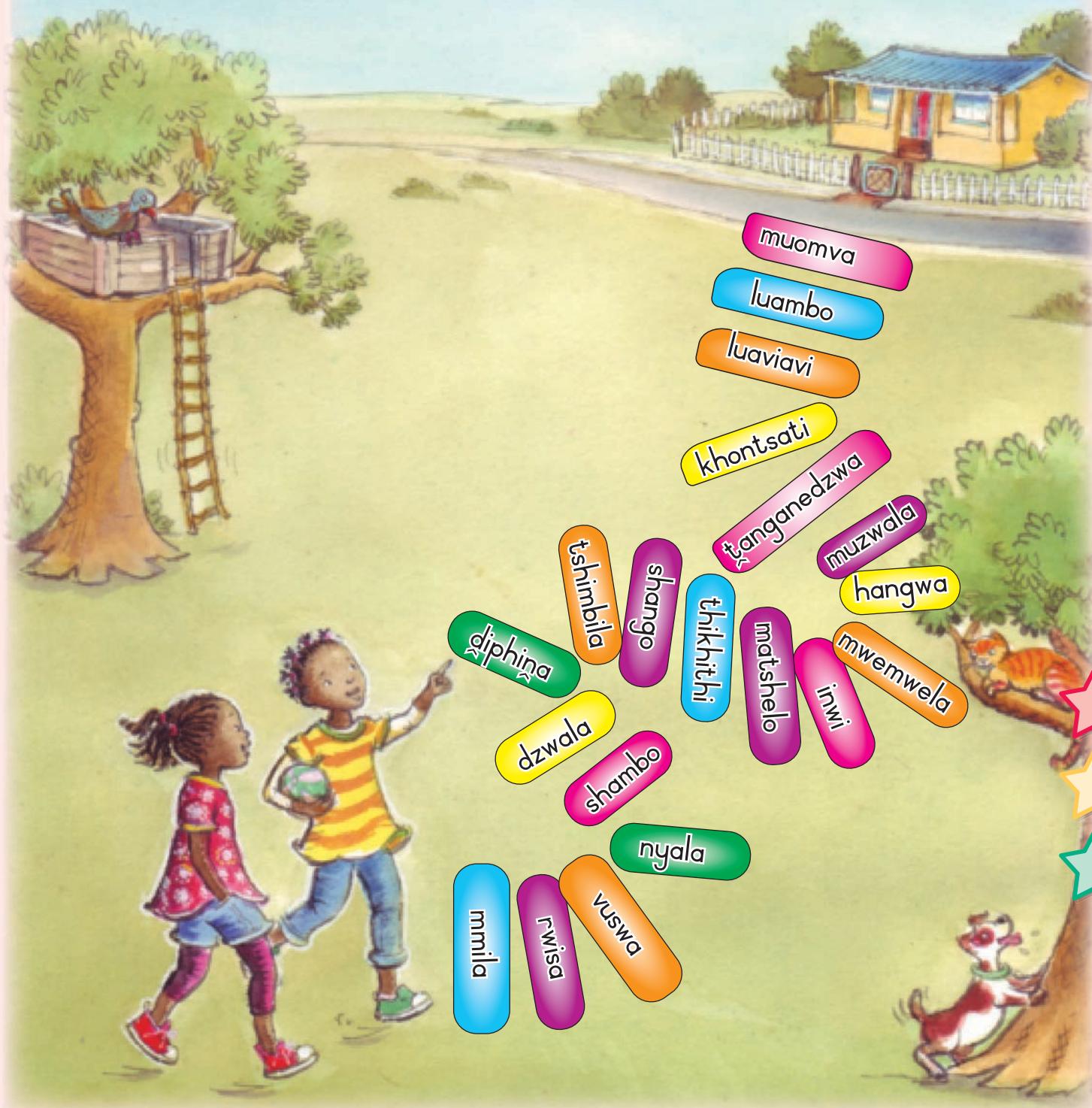
Duvha:

Kha ri diphine

Ri gidimela ha Tshamaano

Ndi nnyi ane a do thoma u swika ha Tshamaano? Thosani nga khoini. Ya wa nga tħohoh ni pfuka zwibuloko zwivħili ni tshi ya phanda. Ya wa nga mutshila ni tshimbila tħibuloko tħithihi fħedzi ni tshi ya ha Tshamano. A no thoma u swika ha Tshamano ndi ene we a wina. Ipfì line na swika kħalo ni a li vħala. Wanani uri ndi maipfi mangana ane na a vħala nga ndila yone.

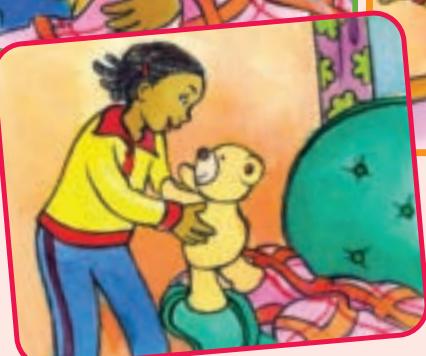
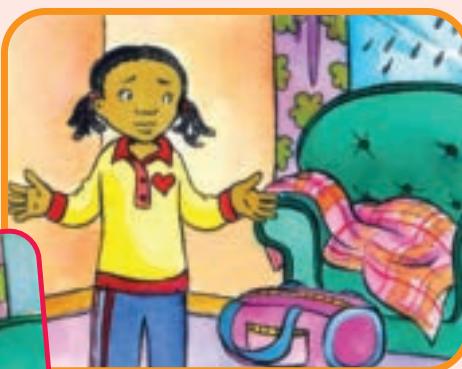
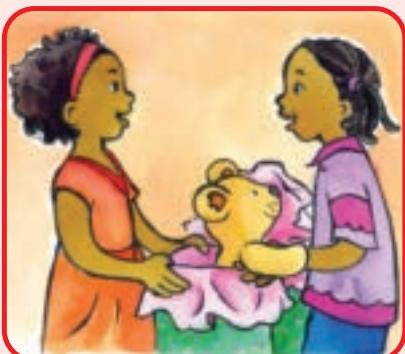
MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Vhalani tshit̄ori. Zwino tangedzelani maip̄i ane a vha na **vh** na **dz**.

Ha Tshamaano ho vha hu tshi khou takadza nga maanda.

Tshamaano o mpha mpho musi ri tshi vho ḫuwa.

Yo vha i mpho ya tshipuka tshavhuđi tsha vhukuse hu no suvhelela.

Ndi tshivhingwi.

Ra dzhena thekhisini ri tshi vhuya hayani. Mvula ya thoma u na hu na phepho. Mme anga vha mpfukedza nguvho nda dudelwa.

Ro gidima mvulani u bva thekhisini u ya hayani

Nda zwi limuwa uri mpho yanga ya tshivhingwi yo sala thekhisini.

Nda lila mbilu yanga i tshi khou vhavha. Nda vho tou humbulela uri tsho bva tsha ya huñwe fhethu nga thekhisi.

Ra vho i wana yo putelwa nga nguvho nda takala nga maanda.

Duvha:

Kha ri nwale

Nangani phindulo yo teaho.

Vhonani ndi nnyi?

A

Vhonani ndi musidzana.

B

Vhonani ndi mutukana.

C

Vhonani ndi tshivhingwi.

Maipfimadivhiwa

mpho
tuwa
vhukuse

Mutsho wo vha wo ima nga ndila ifhio tshitiorini itshi? Vhonani o ya nga mini hayani?

A

Lo fhisa duvha lothe.

A

Nga tshidimela.

B

Lo fhisa, ha rothola, mvula ya na.

B

Nga thekhisi.

C

Yo na duvha lothe.

C

Nga baisigira.

Nwalani phindulo dza mbudziso idzi.

Vhonani o dipfa hani musi o vhona u nga mpho yawe yo xela?

Ni zwi divha nga mini?

O wana mpho yawe ngafhi?

Divhamaipei

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi munye buguni yanu ya ndowedzo.

mpfa	tshivhingwi	phepho	mpfukedza	xela
mpho	ngwena	phapha	mpfo	xaxara
mphura	khangwa	phanda	mpfu	xoya

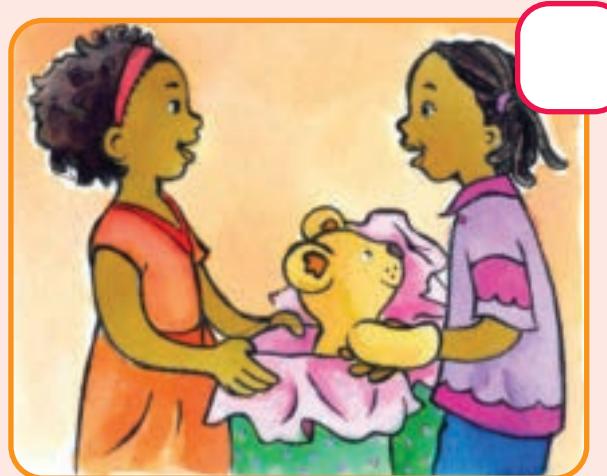
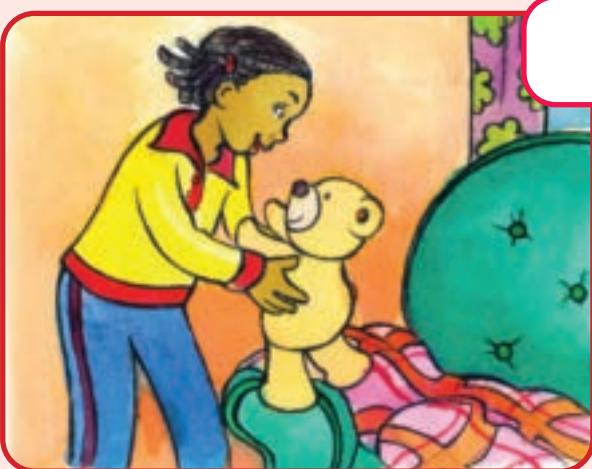
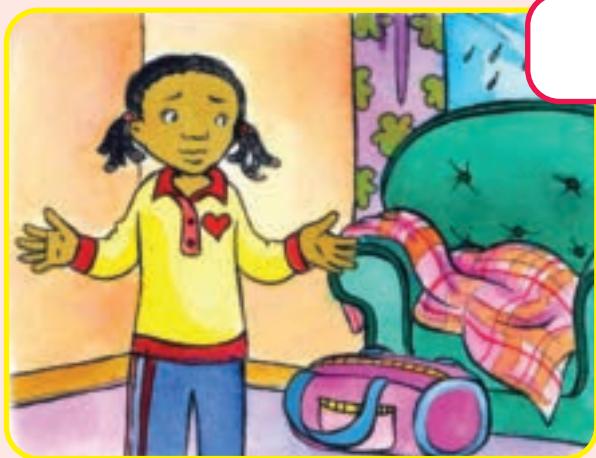
MUDEDDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

Nomborani zwifanyiso nga u tevhekana hazwo.

Kha ri nwale

Zwino ḥwalani fhungo li no sumbedza uri hu khou bvelela mini kha tshifanyiso tshiñwe na tshiñwe, zwi tshi tevhekana nga ngona.

Duvha:

Tshifhinga tsho fhiraho

Kha ri nwale

Livhanyani maipfi a re kha tshifhinga tsha zwino na a re kha tsho fhiraho.
Ni tale mutalo u itela u ḥanganya dziphere.

Kha ri diphine

Wanani phambano.

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Vhonani na Ann vha khou ṭoda
murathu wa Vhonani, Mulanga.
Mulanga u na miñwaha miña.

Mulanga o vha a tshi khou tamba na
Nndinde.

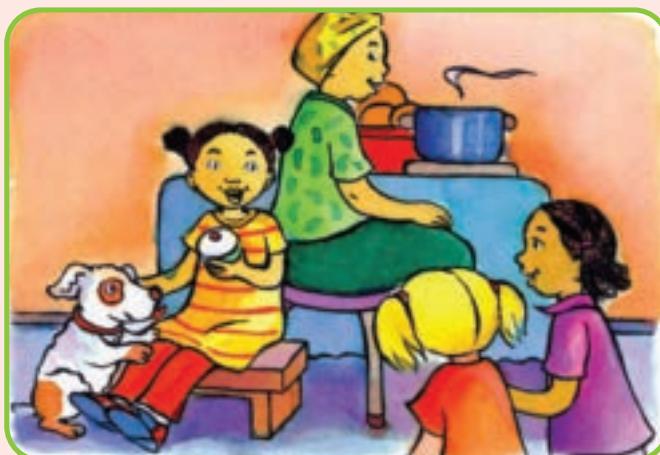
Vhonani na Ann vho mangala vha
tshi vhona vothi lo atama. Mulanga na
Nndinde vho ngalangala.

Vha gidima vha tshi tsa na tshitaraṭa
vha tshi vhidzelela.

Vho vha vho tshuwa ngauri lo vha li
tshi vho swifhala.

Musi vha tshi swika huñwe kha
iñwe khona vha vhona Mulanga
na Nndinde vho dzula na
mukegulu wa tshiphaza.

Mulanga na Nndinde vho vha vha
tshi khou la maapula.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani tshitiori ni fhindule mbudziso. Ipfila u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nnyi we a vha a siho?

Ndi ngani Vhonani na Ann vho vha vho tshuwa?

Vho vha vho tshuwa ngauri

Mulanga vho mu wana lini?

Mulanga vho mu wana musi

Mulanga vho mu wana ngafhi?

Mulanga vho mu wana

Mulanga o vha a tshi khou ita mini musi vha tshi mu wana?

O vha

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi munye buguni yanu ya ndowedzo.

murathu	miñwaha	vhidzelela	swifhala	mangala
vothi	hunwe	dzula	swika	ngalangala
thuthuthu	iñwe	mbudzi	swiswi	mulanga

Kha ri nwale

Talelani nyito fhungoni linwe na linwe. Ni nwale mulovha, namusi kana matshelo, u itela u sumbedza uri nyito i khou itea lini.

Maipfimañdivhiwa

tshiphaza
tshuwa
vothi

Vha ño ya tshikoloni nga baisigira.

Matshelo

O ri bikela zwiliwa.

Ri ño t̄avha miroho.

U khou amba nga founu.

Kha ri ite nyito

Olani tshifanyiso tsha zwe Mulanga a vha a khou ita musi a tshi waniwa.

Kha ri nwale

Tangedzelani ipfi li re lone.

Nne ndi/u khou ṭoda aisikhirimu.

Ene u/vha khou ṭoda mađi.

Uyu u/tshi ya tshikoloni.

Zwinoni zwi/tshi a fhufha.

Inwi ni/ndi a seisa.

Vhone vha/li khou ya hayani.

Kha ri nwale

Fhedzisani haya mafhungo nga u dzhenise ipfi lo teaho zwikalani afho fhasi. Shumisani maipfi a re zwibogisini uri a ni thuse.

Mulanga vha mu wana.

Vha ya u ṭoda Mulanga.

Mulanga o xela.

Vhonani na Ann vho vha vha tshi khou lela Mulanga.

Duvha:

Kha ri ite nyito

Vhalani maipfi ni thetshelese
mibvumo.

phuphu

lwanzhe

tshiselo

levha

imbela

ambana

sase

fhafhu

mavhele

phando

fhefha

fhufha

sina

buvhi

mavhende

tshipano

zwima

phopha

zwino

phepho

gope

__nzh__

__vhe__

zwi__

__mb__

tshi__

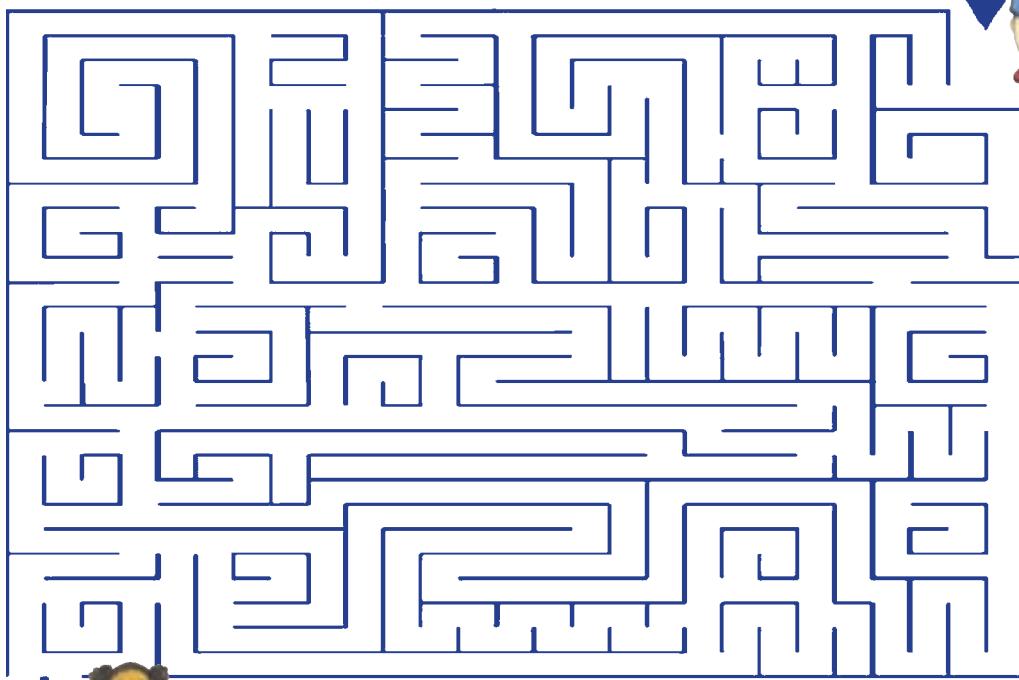
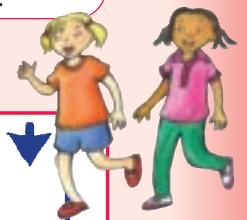
fh_fh_

ph_ph_

Kha ri diphine

Talani mutalo wa
u sumbedza ndila
ine vha tea u
tshimbila ngayo.

MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

27 Phikiniki ya duχha la mabebo la makhulu vha mukalaha

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Hu na mini:

Phikiniki ya makhulu vha mukalaha ya
Duvha la Mabebo

Lini:

30 Lambamai 2015

Ngafhi:

Blue Gum River Park

Tshifhinga:

Bisi i \ddot{d} o takuwa Holoni ya Tshitshavha nga
awara ya 10 ya ri vhuisa nga awara ya 5.

Ni tea u \ddot{d} a na mini?

- Ni \ddot{d} e na khositshumu ya u bambela..
- Ni \ddot{d} e na bola ine ra \ddot{d} o tamba ngayo.
- Ni \ddot{d} e na kholodirinki.
- Ni \ddot{d} e na \ddot{n} ama ya u gotsha.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani tshitiori ni fhindule mbudziso. Ipfila u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi ngani hu na phikiniki?

Maipfimadivhiwa

do
lini
vha

Phikiniki i do farelwa ngafhi?

Bisi i do namedza vhatu nga tshifhingade?

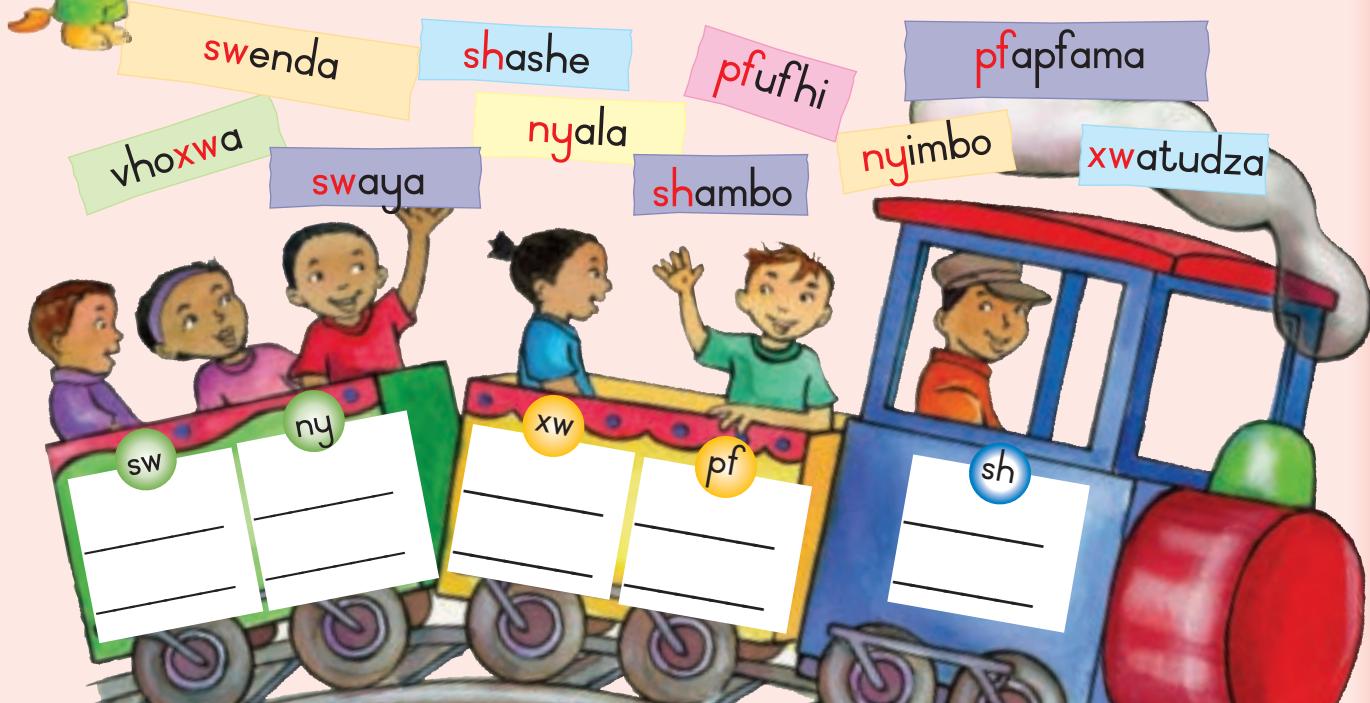
Vha do la mini phikinikini?

Vha do tamba mitambo ifhio?

Divhamai

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matšanu kha u nwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yanu ya ndowedzo.

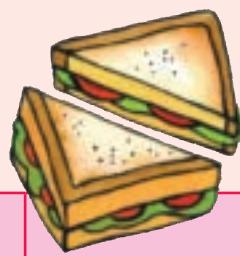
MUDEDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

Vhudzisani khonani dzanu mbudziso idzi.
Nwalani madzina avho ni ḥwale phindulo
dzavho nga fhasi.

Ni pfi nnyi?				
Ni dzula ngafhi?				
No bebwa lini?				
Khonani yanu ya mbiluni ndi nnyi?				
Ni mu funela mini?				
Mutambo une na u funesa ndi ufhio?				

Kha ri ḥwale

Tangedzelani maipfi a re kha tshifhinga tsho fhiraho.

Zwifhinga

u ḫuwa

u ḥa

o ḥa

u tamba

o tamba

u nwa

o nwa

u reila

o reila

o ḫuwa

Zwino talami mutalo u no fanyisa maipfi a re kha kholomu ya ḫada na a re kha kholomu ya pinki.

Matshelo ndi ḫo		Mulovha ndo
nwa		ᬁuwa
reila		tamba
ᬁa		reila
tamba		ᬁa
ᬁuwa		nwa

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani mafhungo aya e kha tshifhinga tsho
fhiraho, ni thome nga Mulovha.

Ri do ya phikiniki ya makhulu vha mukalaha.

Mulovha ro ya

Ri do la ñama.

Mulovha ro

Ri do tshimbila nga bisi.

Mulovha

Ri do tamba bola.

Mulovha

Kha ri nwale

Nomborani tshigwada tshiñwe na tshiñwe tsha maipfi ni tshi
sumbedza u tevhekana hao nga ngona kha alifabethe.

I	gamu
3	gunwe
2	gole

	bodo
	bisi
	banga

	pani
	peni
	piki

Kha ri diphine

Nwalani mulaedza wa u
ramba vhatu.

1. Ambani uri ji do
vha duvha la nnyi la
mabebo.
2. Ambani uri phathi ndi
ya lini.
3. Ambani uri phathi i do
vha i ngafhi.
4. Ambani uri phathi
i do thoma nga
tshifhingade.

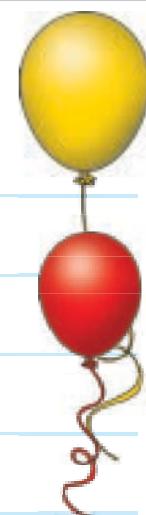
★ DUVHA LAVHUDI LA MABEBO ★

1. Dzina:

2. Duvha:

3. Tshifhinga:

4. Fhethu:

Kha ri sedze tshifanyiso ni ambe nga zwine na khou vhona.

Kha ri ambe

Kha ri vhale

A thi dzuli fhasi

6:30 Ndo vuwa

6:45 Nda t̄amba

7:00 Nda l̄a vhuragane

7:15 Nda t̄amba mano

7:30 Nda tshimbila ndi tshi ya tshikoloni

8:00 Nda shumesa kilasini

13:00 Nda t̄amba

14:00 Nda l̄a tshiswitūulo

15:00 Nda sheledza ngade ya miroho

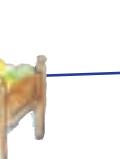
16:00 Nda iwal a tshunwahaya.

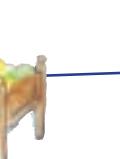
18:30 Nda lalela.

19:45 Nda t̄amba mano

19:50 Nda gama mavhudzi

20:00 Nda edela

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani "A thi dzuli fhasi" ni kone u fhindula mbudziso dzothe. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ntakadzeni o vuwa nga tshifhingade?

Maipfimadihvhiwa

fhal
lini
ngafhi

O t̄amba manō lungana?

Ntakadzeni o ya nga mini tshikoloni?

O la lungana?

Vhalani maipfi ni thetshelese milvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

Kha ri nwale

Dzhenisani maipfi aya kha zwibogisi zwo teaho zwa maipfi.

vhubvo shanda bvuma tshililo zwanda shula
khuni bvani khani zwizwa shula kholomo

bv	sh	kh	zw

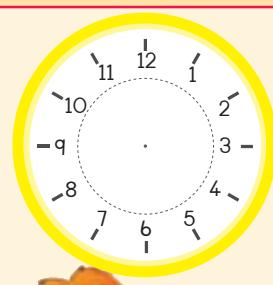

Kha ri ite nyito

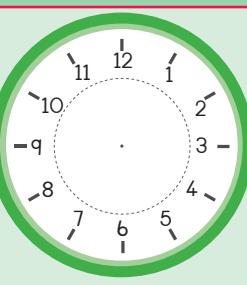
Olani mañanga a watshi ni tshi sumbedza uri ndi tshifhingade.

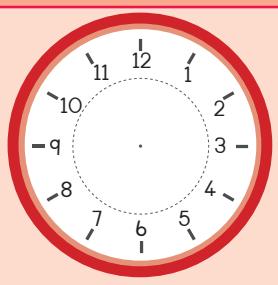
Ntakadzeni
a tshi la.

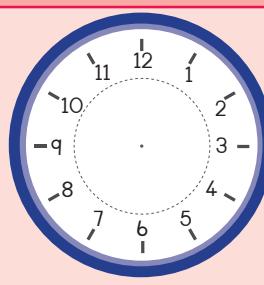
Ntakadzeni a
tshi ya tshikoloni.

Ntakadzeni
a tshi ita
tshuñwahaya
yawé.

Ntakadzeni a
tshi sheledza
ngade.

Kha ri ñwale

Ñwalani zwithu zwe na ita mulovha.

A thi dzuli fhasi

Duvha:

Kha ri nwale

Nwalani zwithu zwine na do ita vhege i daho.

Dayari yanga

Duvha

Nga Musumbuluwo ndi do

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

Duvha

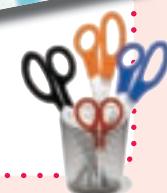

Kha ri diphine

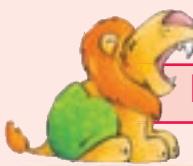
Tambani Nowa na Leri
MILAYO

- Tambani mutambo wa nowa na leri.
- Ni sielisane u posa daisi. Sedzesani daisi musi i si tsha kunguluwa.
- Tshimbidzani thoga yanu kha zwikhala zwi no lingana nomboro dza zwithoma zwi ne kha daisi.
- Arali daisi ya wela fhasi ha leri ni nga gonya zwanu leri.
- Arali daisi ya wela nt̄ha ha nowa, ni tea u tsela fhasi mathomoni a nowa.
- Ane a do vha ene wa u thoma u wana 100 ndi ene o winaho.

Sedzani bodo ya mutambo murahu
ha bugu.

31 Tshitorissha makhulu vha mukegulu

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Ndo guda hani u vhumba khali dza u naka ngaurali.

Kalekale musi ndi tshee mu^luku ndo vha ndi tshi dzula na mme anga na khotsi anga bulasini. Ro vha ri na kholomo nnzhi na nngu f^hedzi ri tshi dzula kule na khonani dzashu. Ndo vha ndi si na wa u tamba nae. Ndi tshi dzulela u ^talela mme anga vha tshi khou vhumba khali. Vho vha vha tshi bwa vumba vha ^{li} ^tanganyisa na madi. Vha vhumba khali nga zwanda, vha dzi vhe^a duvhani uri dzi ome. ^Liñwe ^duvha vha ntendela uri ndi vhumbe yanga.

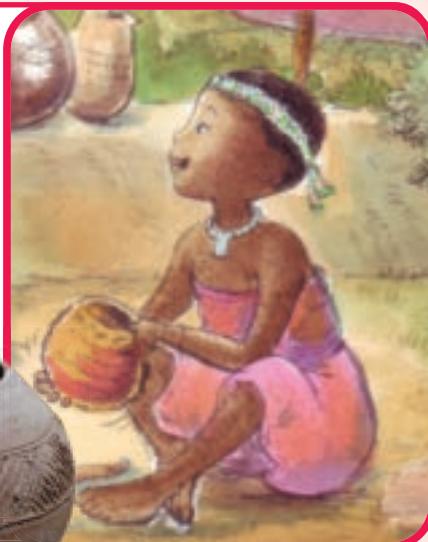
Duvha:

Nda i vhumba nda i vhea ḫuvhani. Ndi tshi edela
nda hangwa u i dzenisa ngomu nduni.

Vhusiku ha na mvula khulu. Ndi tshi vuwa nda
wana khali yanga yo ḫoka hu vumba fhedzi.

Ndo fhedza ndo vhumba iñwe.

Ha vha hone u guda hanga u
vhumba khali dza u naka.

Kha ri ḫwale

Vhalani tshiṭori ni fhindule mbudziso. Ipfi ḫa u thoma ḫa phindulo
yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga
tshiga tsha u awela.

Ndi nnyi a no khou ṭalutshedza tshiṭori?

Maipfimadivhiwa

kale
khali
muṭuku

Ndi zwifhio zwe a si zwi londe?

Ho bvelela mini kha khali ye ya sala nnda vhusiku?

Divhamaiḍifi

Wanani maipfi afho tshiṭorini a re na mibvumo iyi ni a dzenise zwikhali
zwo teaho. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ḫwala mafhungo aṇu
inwi muṇe buguni yanu ya ndowedzo.

th

kh

vh

tsh

Tshitori tsha muta wa hashu

Kha ri ite nyito

Itani litambwa la tshitoris tsha khali.

Nomborani mafhungo a re afho fhasi a tshi ya nga u tehekana ha zwiwo tshitorini. Nomboro ya l no itelwa yone.

Kha ri nwale

	Ya thoma u na.
	O vha o tungufhala.
	A vhumba iñwe khali.
	Khali ya ñoka.
	A vhea khali ñuvhani uri i ome.
	Makhulu vha mukegulu vho vhumba khali yavho ya u tou thoma vha tshee musidzana.

Kha ri nwale

Itani pulane ya u nwala tshitoris tshanu inwi muñe. Vhudzani khonani yañu uri ni khou ño nwala nga mini ni nwale tshitoris tshanu tshi re na mathomo, mutumbu na magumo.

Mathomo

Thomani nga u amba uri zwo itea lini..

Mutumbu

Ambani uri ho itea mini kha mutumbu.

Ri tshee kha mutumbu

Ambani uri ho itea mini.

Itani pulane
ya u nwala tshitoris
tshanu

Magumo

Tshitoris tsho fñhela hani.

Kha ri diphine

Gerani siañari l no tevhela. Itani bugu. Ñwalani dzina la bugu kha khavara. Ñwalani dzina ñanu nga fhasi ha dzina la bugu, ngauri muñwali wayo ndi inwi. Olani tshifanyiso kha khavara. Zwino ñwalani tshitoris tshanu tshi re na mathomo, mutumbu na magumo.

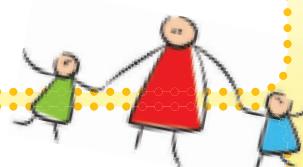

KHAVARA YA MURAHU

MUÑWALI

Nwalani dzina janu

Miñwaha yanu

Hune na dzula hone

8

Olani tshifanyiso hafha.

KHAVARA

Liggia!

Petani kha mutalo wa zwilhoma.

Liggia! Petani kha mutalo wa zwilhoma.

Liggia! Petani kha mutalo wa zwilhoma.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina (ndi inwi muñwali).

1

Liggia! Genni kha mutalo nga murahu ha muui no sitipula bugu yanu.

Liggia! Petani kha mutalo wa zwilhoma.

5

Isani phanđa tshiftoři tsahany hafha.

4

Nwalani mutumbu wa tsahitoři tsahany hafha vhuksati
ha siatari ja 5.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso.

Thomani u አውላ tshiṭori tshañu hafha kha siatari ዘ 3.

Handwriting practice lines for the number 3.

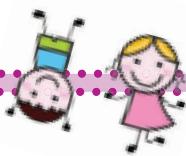
2

Išani phanđa tshiṭori tshañu hafha

Olani tshifanyiso hafha

Olani tshifanyiso.

Fhedzisan tshiṭori tshañu.

Handwriting practice lines for the number 7.

7

Nwadani uru hu bvelelia muni magumoni a tshiṭori tshañu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Z

Thero ya 3: U dalela kule na tsini

W

33 Fhethu hune ra nga dala 70

U vhala na tholokanyondvhho:
Vhalani phamuļe the uri ni wane
mafhungomatsvhudzi.

Foniki: ḫ, khw, ḫw, ngw, pf

i

34 Ri nga dala ngafhi? 72

Olani tshifanyiso kha tshikhapha ni shi
livhanye na huňwe feh kha mepe wa
Afrika Tshipembe.

Luambo: Ñwalulani mapulo a mafhng
ni ñwale mafhuno sa mafhuno
maambiwa ni shi shumsa zwiđevhe.

U amba: Vhudzisani khonani dza fumi uri
vha tama u dala ngafhi. Dzhenisani
phindulo kha hebuļu.

U īana nga zwi no tou vhonwa: Olani tshati
na u tou khaļara tshibuļoko tshifhinga
tshoļhe musi vha shi bula uri “ee”.

r

35 Table Mountain 74

U vhala na tholokanyondvhho: Vhalani
atikili ya gurannda. Ni sedzese ḥoho ya
mafhungo, deithi na zwifanyiso.

Foniki: nzh, j, sw, nd

Foniki: Maipfi a re na raimi (pfanapheledzo)

n

g

o

m

Themo ya 2: Vhege I-4

39 Hapiļane 82

U amba: Lavhelesani tshifanyiso tsha
muvhali wa mafhuno ni ambe uri ni
vhona u nga u khou vhala mafhungsode.
U vhala na tholokanyondvhho: Vhalani
Muvhigo wa Mafhuno ni kone u fhindula
mbudziso dzi no a kwama.

Foniki: tsh, ḫw, dz, kw, nd
Luambo: Livhanyani maipfi a tshifhinga
tsha zwino na a tshifhinga tsho fhiraho.

40 U vhala mafhuno 84

U amba: Ni diite muvhali wa mafhuno
a TV, ni vhudze vhathu mafhuno e a
bvelela.

Luambo: Ñwalani mafhuno e kha
tshifhinga tsho fhiraho, ni dovhe ni a
ñwale e kha tshifhinga tshi ḫaho.

Shandulani mapulo a mafhuno a vhe
mafhungo maambiwa ni shi shumisa
zwiđevhe.

U shumisa zwivhonorwa: Lavhelesani itshi
tshifanyiso tsha ndou dzi tshi khou nwa
madri. Ṭalutshedzani khonani yanu zwine
na khou vhonwa.

41 Vhugalaphukha ha Ndou
dza Addo 86

U vhala na tholokanyondvhho: (zwiňwalwa
zwa dayari)

Foniki: pf, fh, tsw, shw
Luambo Livhanyani maiti a tshifhinga tsha
zwino na a tshifhinga tsho fhiraho.

42 U pulanelala vhege
yanga 88

U amba: Itani litambwa ja tshiṭori itsi.

Luambo: Livhanyani maipfi uri ni vhumbe
mafhungotsekani a “arali – izwo”.

U īwala: Kha dayari ya vhege, ñwalani
zwine na do ita ino vhege. (Tshifhinga
tshi ḫaho).

U vhala: Vhalani dayari ya vhege ya khonani
yanu.

43 Gold Reef City 90

U vhala na tholokanyondvhho: Vhalani
posikaraṭa ni fhindula mbudziso.

Foniki: kh, sw, sh, ḫh.
Luambo: Dzhenisani sh kana sw kana
kh maipfini aya u itela uri a yelane na
zwifanyiso zwo teaho.

44 Kha ri diphine 92

Luambo: Tumani mafhuno ni tshi shumisa
maṭanganyi - ngauri, fhedzi, lwe

Luambo: Nangani ni tangedzele maṭaluli
uri ni ite uri fhungo īrwē na īrwē li
takadze.

U īwala: Ṭalutshedzani muthu ane na mu
funa kana fhethu hune nah u funa ni tshi
shumisa maṭaluli.

U īwala: Ñwalelani khonani dzañu mbili
dza mbiluni posikaraṭa. Ni vha vhudze
nga lwendo lwa bisi.

45 Ri humela hayani 94

U vhala na tholokanyondvhho: nyanetshelo
Luambo: U shumisa maipfi a no
ṭalutshedza

Foniki: gw, pf, ng, dzw, nnwdw

46 Lwendo lwashu 96

U amba: Ambani na khonani yanu nga
tshaka mbili dza vhuendedzi.

Fhedzisani mafhuno nga u livhanya
zwiđiwa zwipida zwivhili.

U īwala: Olani tshifanyiso ni ñwale
ṭhalutshedzo.

Ñwalani mafhuno mavhili a u Ṭalutshedza
itsho tshithu.

U diphina: Fanyisani tshifanyiso na
tshipuka tsho teaho.

47 Kha ri ñwale tshiṭori 98

U amba: U shumisa vhusevheđi ha u tou
vhona nga maṭo kha u bvumba uri
tshiṭori ri amba nga mini.

U vhala: U vhala khathihi na vhagudi
(nyanetshelo)

Ñgwendowę ya tholokanyondvhho

U topola zwidodombedza zwihulwane kha
zwe zwa vhalwa.

Foniki: -inw, ndi, n̄h, bv, j

Luambo: Tagedzelani ngambahuvhili
dzone.

48 Ri ñwala nga zwe
ra vhonwa 100

U īwala: Pulanelani tshiṭori tshi re na
mathomo, mutumbu na magumo.

U īwala: Ñwalani bugu ya tshiṭori ni tshi
shumisa thempheleithi ya tshigeriwa.
Tshiṭori tshañu tshi vhe na mathomo,
mutumbu na magumo.

Kha ri ambe

Kapa Vhukovhela

Dalelani Table Mountain. Ni gonye nga goloi ya khebulu. Ni tshi swika ɻhodzini ni ite phikiniki.

Ni vhone shaka, ndaulwanzhe na khovhe dzi re akhwariamu.

KwaZulu Natal

Musi ni tshi swika uShaka ni do vhone dolofini dzi tshi tamba bola ngeno dziphingwini dzi tshi khou tshina. Arali ni sa ofhi ni nga ita tshinwi na dzishaka.

Mpumalanga

Fhedzani maduvha ni Vhugalaphukha ha Kruger. Mabuka Mat̄anu a dzula henefha. Ni do vhone ndau, nngwe, ndou, tshugulu na ɻari. Ni tshi fhedza ni do ita phikiniki fhethu ho tsireledzeaho kule na phukha.

Gauteng

Diphineni Gold Reef City. Ni dzhene mugodini na u namela miswinki.

Ni songo ɻahela Soccer City.

Limpopo

Idani ni dale fhanu Dakani la Vhanisamvula. Ni do vhone miri mihulu na milapfulapfu.

Ni songo hangwa u bva na renikhouthu na tshisambureni.

Fureisit̄ata

Idani Sandfontein Park. Ni do vhone tshugulu, ɻari, ɻhudwa na zwitoni.

Ni do ita na u bambela damuni ɻihulu.

Devhula Vhukovhela

Swikani ngeno Pilanesburg Game Reserve. Ni namela ndou. Ni vhone ɻhudwa, mbidi na ndau.

Kapa Devhula

Na da Kimberley ni do vhone dindi ɻihuluhulu liphasini loth̄e.

Ni ite phikiniki fhethu hune ha dzulwa hone tsini na Dindifulu.

Kapa Vhubvaduvha

Vhugalaphukha ha Addo Elephant Park hu na ndou nnzhi. Bitshini ya henefho tsini ni nga kona u vhone khovhevimb̄i na shakha tshena!

Duvha:

Tshifhinga tshidaho

Kha ri nwale

Vhalani phamfulethe, ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi lwendo lufhio lune na nga lu takalela vhukuma? Ngani?

Vhathu vha do vhona mini Kapa Vhukovhela?

Vha do

Vha do vhona mini KwaZulu-Natal?

Divhamaiſfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matšanu kha u nwala mafhungo aqnu inwi muqe buguni yanu ya ndowedzo.

t̄hodzini	akhwariamu	t̄hudwa	phingwini	milaſfulapfu
loſthe	khwath̄ha	vhadwa	tshivhingwi	mapfene
n̄tha	khwivho	tshidudwane	ngwena	pfukaluhura

Kha ri nwale

Tangedzelani maipfi a re na mubvumo wa f.

fura

fara

posa

fhaṭa

pfana

fumi

fhufha

mapfene

founu

fhungo

fuyu

mapfuvhi

fagi

foro

fola

fefe

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu malugana na hune na tama u dala hone na zwine na tama u vhona.

Ni ole tshifanyiso kha tshikhipha u itela u sumbedza zwine na do vhona. Kha mepe, swayani vundu line na tama u li dalela.

Kha ri ite nyito

Kha ri nwale

Dzhenisani khoma mafhungoni aya ni vhudze khonani yanu uri hu na zwithu zwingana kha fhungo.

Khoma

Ni nga vhona ndau ndou nari na thudwa.

Ni nga la nama miroho vhurotho na aisikhirimu.

Ni nga vhona dolifini phingwini shaka na khovhevhimbi.

Ndi khou tod a u gonya thavha.

Ntakadzeni uri "

Shumisani zwiddevhe ni tshi sumbedza zwine avha vhana vha khou amba.

Kha ri nwale

Duvha:

Ndi khou toda u
vhona Mapuka
Mat^{anu}.

Ann uri "

"

Sam uri "

Ndi nga gonya
thavha nga
garikitshidulo
yanga?

Lufuno u vhudzisa uri "

A thi todi u
vhona Dindifulu
(Big Hole).

"

Kha ri diphine

Vhudzisani khonani dza fumi uri vha tama u dala
ngafhi. Vhudzisani uri "Ni do takalela u ya Table
Mountain? Ni do takalela u ya Addo Elephant Park?"
Khalarani kha tshibuloko tshifhinga tshothe musi vha
tshi fhindula uri ee. Thomani ngei fhasi kha thebulu.
Thebulu yanu i do vha i tshi fana na hei.

Table Mountain	Vhugalaphukha ha Sandfontein	Gold Reef City	uShaka Marine	Vhugalaphukha ha Kharuga	Big Hole	Rain Forest	Vhugalaphukha ha Hapilane	Phakha Ya Ndou dza Addo	Vhugalaphukha ha Hapilane	Phakha Ya Ndou dza Addo
----------------	------------------------------	----------------	---------------	--------------------------	----------	-------------	---------------------------	-------------------------	---------------------------	-------------------------

Table Mountain

Vhugalaphukha
ha Sandfontein

Gold Reef City

uShaka Marine

Vhugalaphukha
ha Kharuga

Big Hole

Rain Forest

Vhugalaphukha
ha Hapilane

Phakha Ya
Ndou
dza Addo

35 Table Mountain

Kha ri ambe

Kha ri sedze gurannda ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Sedzani zwe vhana vha n̄wala kha gurannda ya kilasi yavho.

Kha ri vhale

Mafhungomaitei a tshikolo mahulwane

Mafhungomaitei a tshikolo mahulwane

16 Fulwi 2015

Muñwe na muñwe o diphina ngei nt̄ha ha Table Mountain. Ho vha hu tshi khou rothola lwe ra tea u ambara badzhi ndenya na miñadzi ya vhududo. Ro thuswa nga vharíwe munna vha u luga ra gonyisa garikitshidulo ya Lufuno ngomu ha goloidembe. Ndilani ro vhona mbila. Dzi fana na mivhuða yo nonesaho. Goloidembe yo dzhia minete miñanu u swika nt̄ha ha thavha. Ho vha hu tshi khou rothola. Ri tshi swika ra

foda zwinepe. Thavha yo ita bande ngei nt̄ha. U fana na ṭafula. Musi ri ngei nt̄ha ha thavha Ndumeliso o mbo di gekha tombo nga gona. Fhedzi ho ngo huvhala. Ro no tsa ro ya Akhwariamu ya Mañanzhe Mavhili. Ra vhona khovhe na shaka.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani atikili ya mafhungomaitei, ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi.

Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Zwo vha dzhiela tshifhinga tshingafhani u swika nt̄ha ha thavha?

Ndi nga mini vho vha vho tea u ambara badzhi ndenya na miñadzi ya vhududo?

Ngauri

Ni vhona u nga ndi nga mini thavha iyi i tshi pfì Table Mountain?

Ngauri

Ho bvelela mini kha Ndumeliso?

Ni vhona t̄hoho ya atikili iyi i yavhudí? Ngani?

Divhamapfì

Vhalani maipfì ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfì mat̄anu kha u nwala mafhungo anu inwi mun̄e buguni yanu ya ndowedzo.

Kha ri nwale

Kha rou iñwe na iñwe, ndi afhio maipfì ane a bulwa a si na mibvumo i no fana na i re kha ipfi li re tshibogisini tsha u thoma?

vhonwa	muñwalo	gunwe	ñwedzi	fhorwa	lumwa
zwala	swara	luzwa	lusa	mazwilu	tshizwa
thikhwa	khwanda	kwasha	pwasha	khwivho	thukhwi
phepho	thophi	tapwa	luphwaphwa	thopha	phophisa

Kha ri ñwale

Tangedzelani mabulafhethu a re fhungoni liñwe na liñwe. Ro dzula ro ni itela la u thoma.

Vhana vho vha vho gonya nt̄ha **ha**thavha.

Vho vhona mbila fhasi ha matombo.

Vho dzhenisa garikitshidulo nga ngomu ha goloidembe.

Ndo vha ndi na penisela ngomu begeni.

Talelani
mabulafhethu a re
mafhungoni aya.
Ro dzula ro ni itela
la u thoma.

Kha ri ñwale

Tangedzelani maipfi oþhe a re kha tshifhinga tsho fhiraho. Ni kone u tala mutalo ni tshi livhanya tshifhinga tsha zwino na tshifhinga tsho fhiraho.

u gidima

tshimbila

ñwala

vha awela

vha tshina

ri imba

ndi amba

ri tamba

ri talela

u founa

o founa

vho tshina

zwo

o gidima

ro tamba

vho awela

ro imba

no tshimbila

ro talela

ndo amba

Ñwalani mafhungo aya ni tshi thoma nga mulovha. U ñwala nga zwa kale kana zwa mulovha.

Ndi a tamba.

Mulovha

Ndi a tshimbila.

Mulovha

Ndi a amba.

Mulovha

Vha **talela** TV.

Mulovha

Duvha:

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga gurannda ya kilasi i re kha siatari
74. Ambani nga mafhungomaitei a vhoiwe a no bva hayani na
tshikoloni. Ni ambe nga zwine na do dzenisa kha gurannda iyi.

Nwalani mihibulo yanu.

Kha ri nwale

Ho itea mini?

Zwo itea lini?

Zwo itea ngafhi?

Ndi nga mini zwo vha zwi tshi takadza?

Kha ri diphiqe

Nwalani tshitori tshanu tsha mafhungomaitei afho fhasi.
Olani tshifanyiso tsha tshitori tshanu.

Dzina la gurannda

Duvha

Thoho ya tshitori

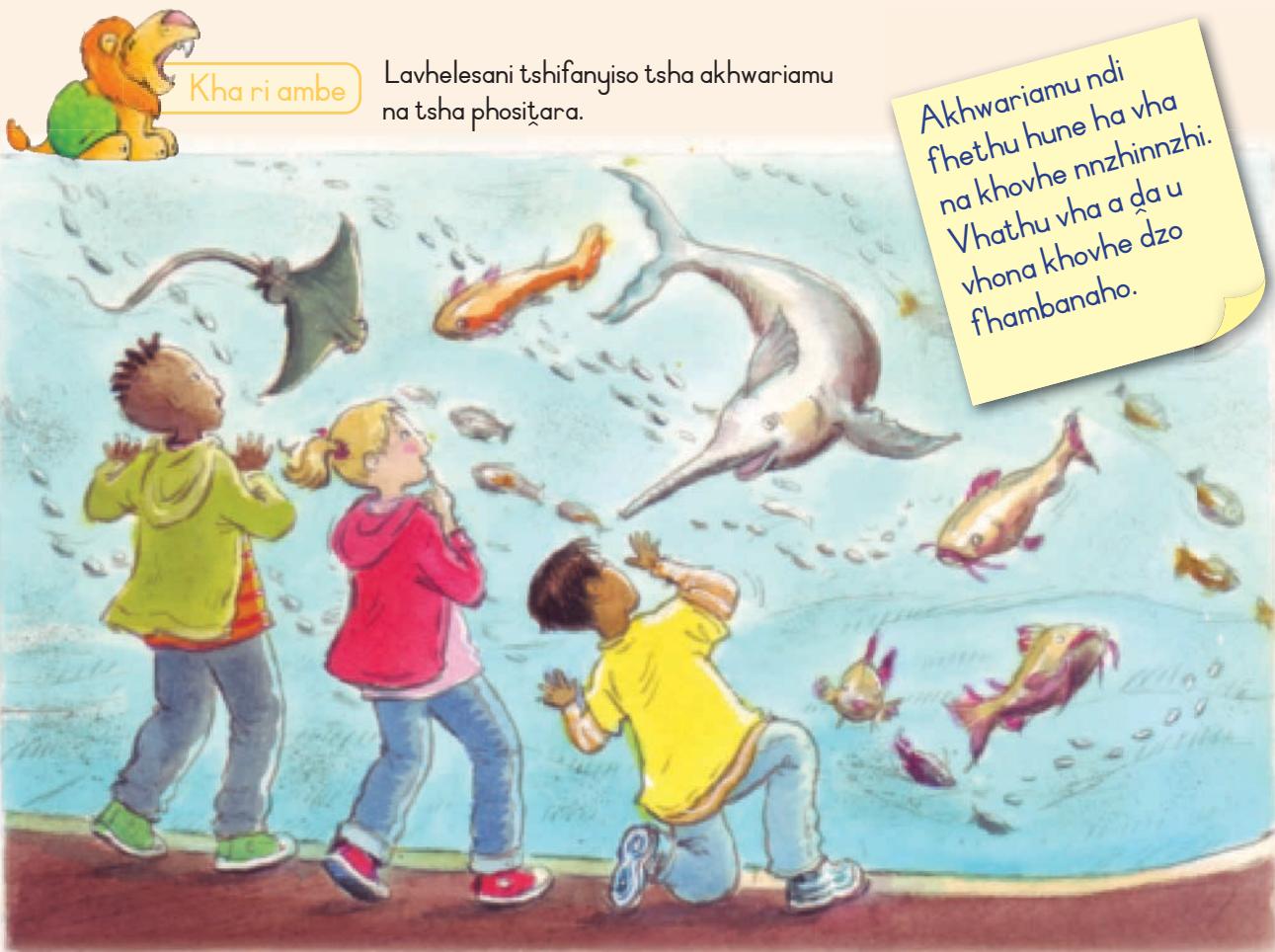
Nwalani mafhungomaitei anu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

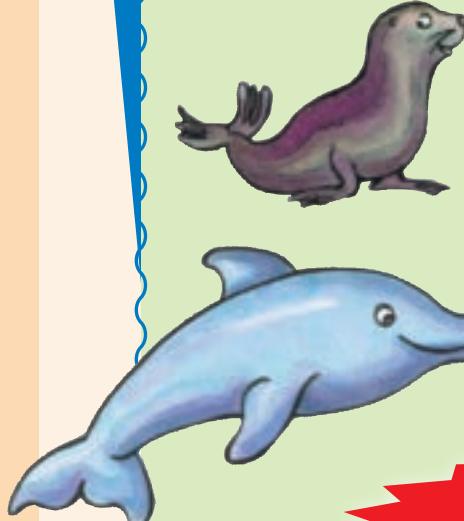

Kha vha dale akhwariamu

Kha vha \ddot{d} vha vhona haya ha khovhe.
Ri na khovhe nnzhinnzhi fhethu huthihi.
Vha \ddot{d} o vhona okutophasi, khovhe \ddot{n} aledzi,
zwibodelwanzhe na shaka.

Hu na ndaulwanzhe na dolofini.
Vhaswike nga tshiswi \ddot{t} ulo uri vha kone u
vhona shaka dzi tshi ja.

Hu vula nga iri ya 9
Hu vala nga iri ya 5

Vhahulwane ndi RIO
Vhana vha tshikolo a vha badeli.
Vha dzhena mahala.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Vhalani phosītara ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ni do vhone mini akhwariamu?

Akhwariamu i vula nga tshifhingade?

I vala nga tshifhingade?

Vhahulwane vha badela vhugai u dzhena Akhwariamu?

Vhana vha tshikolo vha badela vhugai u dzhena Akhwariamu?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese milvumo.

Ni kone u shumisa maipfi matānu kha u ḥwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yanu ya ndowedzo.

khovhe	ndaulwanzhe	ntshea
khunga	l̄wala	tshintshi
khulu	vhulwadze	ntshengedzeni

Maipfimadivhiwa

fasha
vhona
wana

dzhena	shula
dzhuma	shango
phudzha	shenga

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

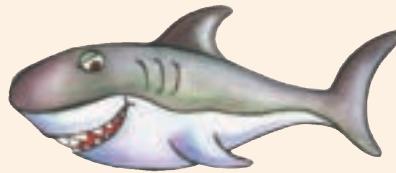
Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga phositaro i re kha siačari lo fhiraho.
Phositaro i ni vhudza mini?

Ndi vho nnyi vhane na vhona vha tshi nga takalela u vhala phositaro iyi?

Vhanda kana vhaaluwa? Ngani?

No no vhona phositaro dzinwe dzifhio? Ndi afhio manwe mafhungo ane ra nja a wana kha dziphositaro?

Kha ri nwale

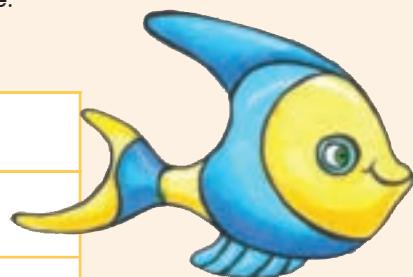
Tangedzelani maipfi a no ćalutshedza khovhe.

Mataluli

Kukovhe **kutukutuku** kwa tala kwa ćuwa.

Shaka khulukhulu ya mano a tshireza ya ri sedza.

Khovhe ya dzheli ya kongonyala i tshi fhira.

Dolofini i no penya ya fhufha i tshi bva madini.

Mudededzi o fasha bavhuri litswu.

Zwino diambeni nga u tou nwala. Ambani uri no tou itisa hani.
Ni muthu mulapfu kana mupfufhi? Ni muthu mudenya kana musekene?

Kha ri nwale

Duvha:

Kha ni diphine

Heyi mmbwa yo xela. Ambani na khonani yanu malugana
na uri mmbwa iyi ndi mmbwade. Itani phositaro ine ya amba
nga mmbwa iyi u itela uri vhathe vha i tode.
Bulani uri yo itisa hani, i dipfa hani khathihhi na zwine ya lilia zwone.

MMBWA YO XELAHO

Yo itisa hani.

I dipfa hani.

Dzina layo.

Arali vha nga i wana vha founela.

(Nwalani dzina lanu)

Nomboro dzanga dza founu ndi.

Arali vha nga wana mmbwa yanga vha nga i disa kha direse heyi.
(Nwalani direse yanu ya vhudzulo)

Kha ri vhale

Lavhelesani tshifanyiso tsha muvhali wa mafhungo ni ambe uri ni vhona u nga mafhungo ayo ndi mafhungode.

Kha ri ambe

Mafhungo a no bva Vhugalaphukha ha Hapilane khea.
MAFHUNGO Lavhuvhili lob Fulwi.

Mulovha Vhugalaphukha ha Hapilane ho swika vhana vha tshikolo nga bisi.

Vho vha vho da u vhona ndou na tshugulu na dziñwe phukha dza daka.

Vhana vho vhona ndou dzi tshi khou pandamedzana.

Sedzani Dau o suvha a wa musi a tshi khou lingedza u bata lutshele ludala.

O vhaisala tshanda mugudisi vha mu isa kiliniki.

Nga murahu a wana lutshele lu ngomu tshikwamani tshawe tsha hemmbe.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani gurannda ni fhindule mbudziso. Ipfi ja u thoma ja phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Vhana vho ya Vhugalaphukha ha Hapiłane nga deithi ifhio?

Talutshedzani thevhhekano ya zwiwo zwe zwa ita uri Sedzani a fhedze o ya kiliniki.

Tsha u thoma o

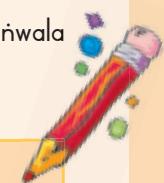
A tevhela nga u

Tsha u fhedza o

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

tshikolo	dziñwe	pandamedzana	tshikwamani	ndou
lutshèle	nwaha	lingedza	tshikukwana	tshanda
tshawe	nwenda	mudededzi	kwambatela	phanda

Kha ri nwale

Tagedzelani maipfi othe a re kha tshifhinga tsho fhiraho. Ni kone u tala mutalo u itela u livhanya maipfi a re kha tshifhinga tsho fhiraho, na maipfi a re kha tshifhinga tsha zwino.

ro wana	ro edzisa	u suvha	ri vhudzisa	ro amba
yo ða	ro ðalela	o dzhia	vha lavhelesa	u dzhia
vha wana	i ða	ra ðalela	ri sedza	ri edzisa
o suvha	ro lavhelesa	ro vhudzisa	amba	ro sedza

Kha ri ite nyito

Itani mafhungo nga zwe zwa bvelela mulovha. Ni q̄iite muvhali wa mafhungo a TV, ni vhudze vhathu vhot̄he zwe zwa bvelela.

Kha ri ñwale

Ñwalani mafhungo aya e kha tshifhinga tsho fhiraho. Ni dovhe ni a ñwale e kha tshifhinga tshi ñaho.

Zwifhinga

Ndi ya tshikoloni.

Mulovha ndo

Matshelo ndi ñdo

U nwa mushonga.

Mulovha

Matshelo

Ri t̄alela TV.

Mulovha ro

Matshelo

Kha ri ñwale

Shumisani zwidevhe kha u sumbedza zwine avha vhana vha khou amba.

Ndo neta.

Ann o ri "

"
."

Duvha:

Maipfi-maambibiwa

Ri khou ya bisini

Sam o ri "

"

Ntakadzeni o ri "

Vho lenga u ya
tshikoloni.

Ndi khonani
yanga ya
mbiluni

Lufuno o ri "

"

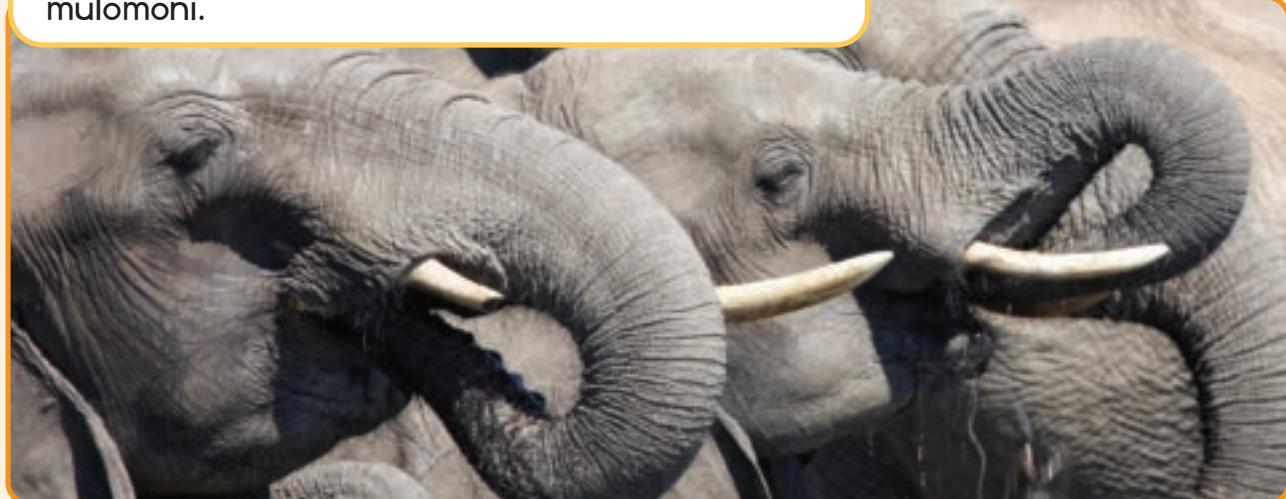
Kha ri diphine

Lavhelesani itshi tshifanyiso tsha ndou dzi tshi khou
nwa madi. Talutshedzani khonani yanu zwine na khou
vhona.

Ndou i nwisa hani madi?

I shumisa musingo wayo sa tshitirou.
I thoma nga u hohela madi musingoni.
Ya dzhenisa musingo mulomoni.
Ya fhedzisela nga u vhudzulela madi ngomu
mulomoni.

Kha ri ambe

Kha ri sedze zwifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri vhale

Vhalani dayari ya Ndumeliso i no amba nga lwendo
Iwa u ya Vhugalaphukha ha Ndou dza Addo.

Dayari yanga

14 Shundunthule 2015

Namusi lo vha duvha ljhulwane kha nne. Ho vha hu duvha langa la mabebo la vhutah. Nahone mugudisi washu vho ri isa Vhugalaphuka ha Ndou dza Addo. Ndo pfa ndo takala nga maanda ndi na khonani dzanga, Ntakadzeni na Kanakana. Ro vhona ndou nnzhi nga maanda. Inwe ndou yo vha i na lunanga luthihi fhedzi. Hupfi lunwe lunanga Iwo tou tswiwa nga vhathe.

Ro vhona hafhu na kudou kutuku. Ra swika huwe fhethu ra awela nda vhona tswina tswuku i tshi fhira nga luvhilo.

Nda bvula zwienda. Thoho ya da ya tswa tshithihi.

Ndi tshi swika hayani ndo reshwa nga khekhe ya u naka.

Ndumeliso

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani dayari ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Avha vhana vho vha vhe ngafhi?

Vho vha vhe

Ndumeliso o xedza mini vhugalaphukha?

O vhona

Ndi musi its sho tshithu tshi tshi khou ita mini?

Ho itea mini kha tshienda tsha Ndumeliso? Ndi nnyi we a ita izwo zwithu?

Tshienda tsha Ndumeliso tsho

Ndi nga mini Sam o pfa o takala a tshi swika hayani?

O vha o takala

Divhamapfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi munu buguni yanu ya ndowedzo.

pfa	fhedzi	tswiwa	reshwa
malapfulapfu	hafhu	tswititi	fashwa
hupfi	fhethu	tswuku	zwifeshwa

Maipfimadivhiwa

tswa
awela
mirini

Kha ri nwale

Talani mutalo u fanyisa maipfi a tshifhinga tsha zwino na a tshifhinga tsho fhiraho.

u ða	u sedza	u tswa	u vha	u ̄tuwa	u vhona	u ima
------	---------	--------	-------	---------	---------	-------

o tswa	o ða	o sedza	o ̄tuwa	o vha	o ima	o vhona
--------	------	---------	---------	-------	-------	---------

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

Itani litambwa la zwe zwa bvelela kha Ndumeliso ngei Addo Elephant Park. Irini muñwe wa khonani dzanu a vhe ṭhoho.

Kha ri ñwale

Livhanyani maipfi a re kha kholomu ya tshamonde, na maipfi o teaho a re kha kholomu ya tshaula, uri ni vhumbe fhungo.

Arali na sia zwienda mulamboni

ni ðo swa.

Arali na ita tshuriwahaya yanu

ni ðo swika tshikoloni nga tshifhinga.

Arali na ṭavhanya u edela

ṭhoho i ðo zwi tswa.

Arali na tamba nga mulilo

mugudisi wanu vha ðo takala.

Kha ri ñwale

Nwalani zwine na ðo ita ino vhege. Ni kone u ñekana bugu na khonani yanu uri ni vhone uri hu na maðuvha ane ngao na ita zwithu zwi no fana naa.

DAYARI

Dzina langa		Ñwedzi
Duvha	Duvha kha vhege	Zwine nda ðo ita

Duvha:

Kha ri diphine

Nwalani dayari kha maduvha maña. Ni ñwale nga mutsho na mafhungomaitei mañwevho. Thomani u ñwala nga zwa ñamusi. Ni ñwale nga zwa matshelo na mbamatshelo na mbamphanda u swikela dayari yañu i tshi dala.

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

Duvha

Dayari yanga

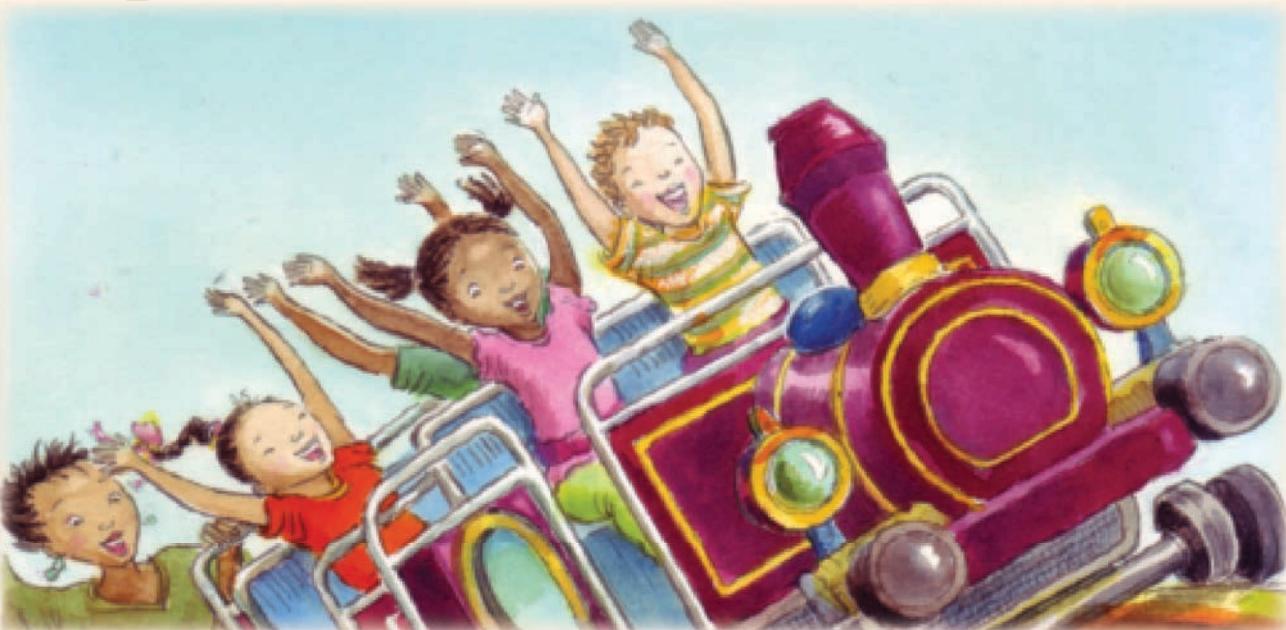
Duvha

Kha ri ambe

Sedzani tshifanyiso ni ambe nga zwine na khou vhona.

Ha Tshamaano

Posikarata ya u naka kheyo. Ndo i renga musi ro ya u dala Gold Reef City ngei doroboni ya Johannesburg. Doroboni ya Johannesburg hu na vhatu vhanzhi na goloi nnzhi. Ro vhona Soccer City. Ndi tshiṭediamu tshihulwane vhukuma. Tshi dzula vhatu vha no swika 90 000 lune vhatu vhanzhi vha nga ṭalela bola na ragibii henengei.

Ngei Golf Reef City ro dzhena mugodini wo tsesaho. Ho vha hu na swiswi lihulu lwe ra vho tou shumisa thotshi uri ri kone u vhona. U bva afho ro ya ra namela kharosele ya mivhalavhala. Ndo pfa ndo tshuwa ngauri yo vha i tshi khou gidimesa.

Ndi tama arali ro vha ri tshi nga ṭuwa rothe tshifhingani tshi daho.

Muzwala waṇu

Vhonani.

Ha Tshamaano
12 Steve Biko Rd
Soweto
South Africa
3219

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani posikarata ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elewe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Vhonani u khou nwalela nnyi?

Vhonani o vha o ya u dala ngafhi?

Ndi zwithu zwifhio zwe a zwi vhona?

Ngei fhasi mugodini ho vha ho tou ita hani?

Vhonani o nwala lini posikarata?

O diphina naa he a vha e hone? Ndi ngani ni tshi ralo?

Divhamaiipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matanu kha u nwala mafhungo anu inwi muqe buguni yanu ya ndowedzo.

kheyo	swika	shumisa	rothe
khrosele	swiswi	malasha	thakha
akha	maswi	shasha	thattha

Kha ri nwale

Dzhenisani sh kana sw kana kh maipfini aya u itela uri a fane na zwifanyiso zwo teaho.

____ iri	____ uhu	____ ango	____ enda	____ ura
----------	----------	-----------	-----------	----------

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri nwale

Fanyisani maipfi a re tshibogisini tsha pinki na a re one a re tshibogisini tshidala uri ni vhumbe fhungo.

Ndo tshuwa ngauri

Ho vha hu na swiswi lihulu

Yo vha i tshi khou na fhedzi

Iwe ra vho tou shumisa thotshi.

hu sa rotholi.

kharosele yo vha i tshi khou
gidimesa.

Kha ri nwale

Vhalani posikaraṭa ni kone u fhedzisa mafhungo aya. Shumisani maipfi aya uri a ni thuse. Fhedzisani mafhungo aya.

tshihulwane

mivhalavhala

wo tsesaho

u re na
swiswi

Soccer City ndi tshiṭediamu _____.

Ro namela kharosele ya _____.

Ro dzhena mugodini muhulu _____.

Kha ri nwale

Nangani ni tagedzele maipfi uri ni ite uri fhungo liñwe na liñwe li takadze. Maipfi aya a shuma u ḥalula vhatku kana zwithu.

Mugudisi a no dina/wa vhulenda o amba na musidzana a sa pfi/wa vhutali.

Goloi khulwane/ḥukhu yo tshimbila tshiṭaratani tsho fhumulaho/tsha thavhithavhi.

Munna musekene/mudanya o pandamedza nguluvhe ḥukhu/khulwane.

Musidzana wa u naka/wa u vhifha o dzhena nduni ya tshika/yo kunaho.

Ngade yo kunaho/ya tshika yo vha yo ḥala zwimela zwo faho/zwo takalaho.

Duvha:

Kha ri nwale

Zwino r̄walani mafhungo aŋu inwi mune ni tshi
ṭalula muthu kana tshithu.

Handwriting practice lines for the sentence above.

Kha ri diphine

Nwalelani khonani dzaŋu mbili dza mbiluni posikarača. Ni vha vhudze
zwine muthu a nga ita ngei Gold Reef City

Handwriting practice lines for the sentence above.

Handwriting practice lines for the sentence above.

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

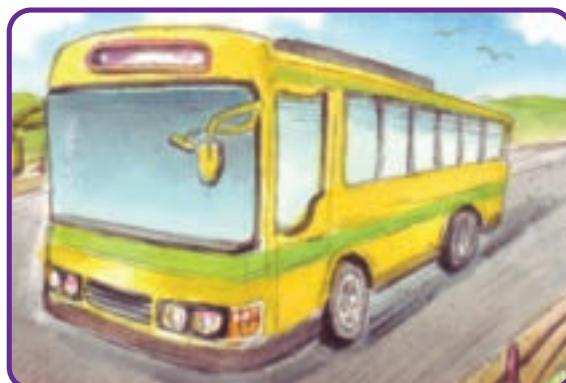
Kha ri vhale

Ri tea u humela hayani zwino.

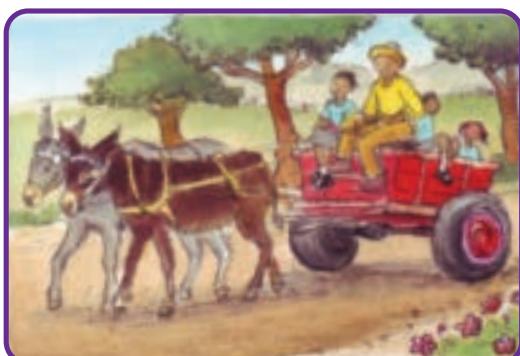
Tshigwada tsha Ntakadzeni tsho huma nga tshidimela. Tsho vha tshi tshilapfulapfu. Tshidimela tsho tshimbila nga u ongolowa tshi tshi songolowa. Tsha tsa thavha na mabama. Ro kumedza ra edela.

Tshigwada tsha Vhonani tsho tshimbila nga Gautrain. Yo vha i tshi khou tshimbidzwa nga Mufumakadzi Vho Takalani. Yo vha i na muvhala musetha, i pfufhi. Yo vha i tshi khou gidima nga luvhilo luhulu u fhira zwidimela zwothe. Vhonani uri o vha o takalesa lwe a pfa mbilu i tshi vhaa!

Tshigwada tsha Ndamulelo tsho vhuya nga bisi. Bada ya hone yo vha i ya masongesonge i tshi lenga. Ro enda ri tshi onyolowa na u alamula.

Vhaniwe vhashu ro humela tshikoloni nga gariki thukhu ya mabulannga ya donngi. Yo vha yo penndwa nga muvhala mutswuku. Yo vha i tshi enda i tshi lila na u kunguluwa. Ro enda ri tshi vhona miri midala na hatsi vhudala.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Vhalani itsho tshit̄ori ni kone u fhindula mbudziso.

Tshiendedzi	Tshi vhonala tshi hani?	Tsho tshimbilisa hani?	Vhana vho ḫipfa hani?
	Ndi tshipfufhi tshiset̄ha	Nga luvhilo luhulu	Vho takalesa

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese milvumo. Ni kone u shumisa maipfi mat̄anu kha u ḥwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

shulula vhonana rumana sengela bikisa rathela
 imbelala itulula vhekanya remela tevhukanya
 rengisa fhaulula semana shumisa

MUDEDZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Ambani na khonani yanu nga tshaka idzi mbili dza vhuededzi. Zwi ita zwithu zwifhio zwi no fana? Zwi fhambana ngafhi?

Kha ri nwale

Fanyisani maipfi a re tshibogisini tsha pinki na a re one a re tshibogisini tsha ḥada uri ni vhumbe fhungo.

Tshidimela tshilapfulapfu

Tshidimela tshipufhi tsha Gautrain

Gariki ḥukhu ya mabulannga ya donngi.

Bisi ya ḥada

yo mona na masongesonge.

yo enda i tshi lila na ndila yothe.

tsho gidima nga luvhilo luhulu.

tsho tshimbila tshi tshi songolowa.

Kha ri nwale

Olani tshifanyiso tsha tshipuka kana lushaka lwa tshiendedzi. Nwalani mafhundo mavhili a u ḥalutshedza itsho tshithu.

Duvha:

Kha ri diphine

Izwi zwithu zwi fanelu nnyi? Bulani uri zwi fana na mini, ni kone u tala mutalo u tshi bva kha maipfi u tshi ya kha tshifanyiso.

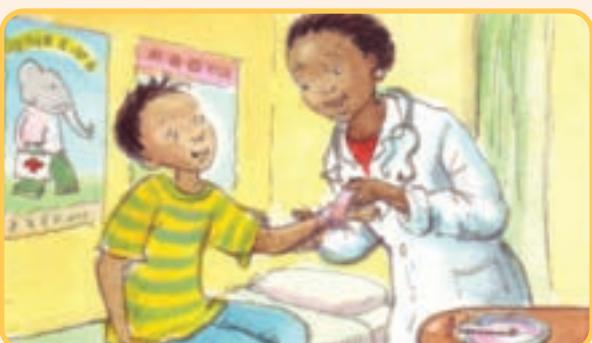
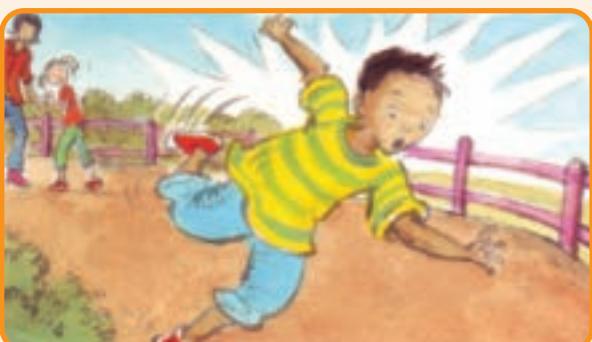
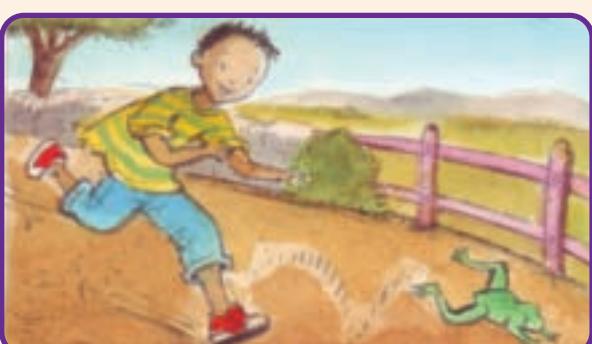
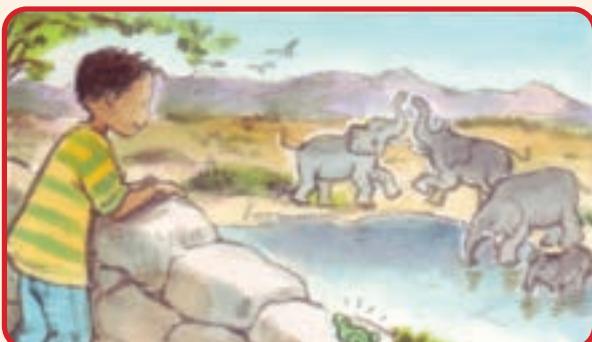
nngwe
ndou
ndau
thudwa
tshugulu
mbidi
dolifini
okitophasi
khovhe
mbila
phingwini
ndaulwanzhe

Kha ri ambe

Kha ri sedze zwifanyiso ri ambe nga zwine ra khou vhona.

Kha ri ambe

Mathomo

Ndo ima tsini na mulambo ndi tshi khou vhona ndou dzi tshi khou nwa madì.

Mbili dzadzo dzi tshi khou lwa nga misingo.

Mutumbu

Hu si kale nda vhona lutshele ludala.

Nda ri ndi lu gidimedze.

Musi ndi tshi khou gidimedza lutshele, nda suvha nda wela dindini.

Nda ñitshea tshanda, tsha thoma u bva malofha.

Magumo

Mugudisi wanga vha nnyisa ha dokotela. Dokotela o runga tshilonda tshanga, a nthavha dzhekiseni a dzenisa tshanda tshanga kha tshilini.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Vhalani tshit̄ori ni fhindule mbudziso. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelw̄e u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

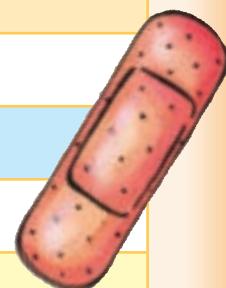

Hupfi Sedzani o vha a tshi khou ita mini mathomoni a tshit̄ori?

Zwo ḫa hani uri Sedzani a ḫivhaise?

Vho Dokotela vho ita mini Sedzani?

Ni vhona u nga Sedzani o ḫipfa hani musi e ha dokotela?

Thoho yavhuḍi ya itsi tshit̄ori ndi ifhio?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelene mibvumo.

Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ḫwala mafhungo aṇu inwi muṇe buguni yanu ya nđowedzo.

nwa	dindini	nthavha	bva	dzekhiseni
tshinwi	tshilonda	nth̄ha	vhubva	badzhi
tshinwiwa	danda	nth̄hu	bvun̄wa	dzhasi

Kha ri ḫwale

Tangedzelani dzina.

O fula mafula.

O la fula.

Tangedzelani liiti.

Vho luṇwa nga thatha.

Vho mu thatha hayani.

Tangedzelani dzina.

U ri mala a khuhu a a ḫifha.

Malume vho mala Vondwe.

Kha ri ambe

Ambani nga mafhungomaitei a inwi mune.
Toolelani khonani dzanu mafhungo a no bva
hayani hanu. Ambani nga tshit̄ori tshine na nga
tshi ንwala.

Mathomo

Mutumbu

Magumo

Ni do ንwala mini kha mathomo?
Ni do ንwala nga mini kha mutumbu?
Ni do fhedza hani tshit̄ori tshanu?

Kha ri ንwale

Ni tshi vhale na u tshi khakhulula ni sa athu tshi ንwala buguni yanu.

--

Kha ri diphine

Gerani siatari li tevhelaho. Itani bugu. Kha khavara, ንwalani dzina ላ bugu.
ጀwalani dzina ላ hanu fhasi ha dzina ላ bugu, ngauri ni muñwali. Olani tshifanyiso
kha khavara. Ni kone u ንwalani tshit̄ori tshanu tshi na mathomo, mutumbu na
magumo.

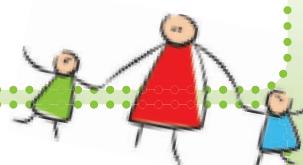

KHAVARA YA MURAHU

NGA HA MUÑWALI

Nwalani dzina yanu

Miñwaha yanu

Hune na dzula hone

8

Oiani tshifanyiso hafha.

KHAVARA

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina (ndi inwi muñwali)..

1

5

4

Išani phanđa tshitoritshanyu hafha.

Nwalani mutumbu wa tshitoritshanyu hafha vukati ha
siačari ja 5.

Oiani tshifanyiso hafha.

Oiani tshifanyiso hafha.

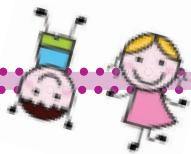
Olani tshifanyiso.

Thomani u ŋwala tshitɔri tshanu hafha kha siatari la 3.

2

Olani tshifanyiso.

Fhedzisan tshitɔri tshanu.

7

3

9

Tsaniphanqda tshitɔri tshanu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Nwadani urihuvelelamini magumoni a tshitɔri tshanu hafha.

Olani tshifanyiso hafha.

Z

Thero ya 4: Mupo washu

W

49 Lidau na kubevha 104

U vhala na tholokanyondivho (nyanetshelo)
U ñwala: Tholokanyondivho ya phindulothopolwa
U amba: Gerani zwipopai zwa minwe, ni zwi
Shumise kha u ɻalutshedza lungano lwa ndau na mbevha.

r
en
g
o
m

u

50 Lidau na kubevha 106

Luambo: Shandulani mapulo a mafhuno a vhe mafhuno maambiba.
Foniki: zh, ndy, shw, ny.
Luambo: Mafhambanyi
Luambo: Zwiga zwa u vhala.
U ñwala: Ñwalelani garaña ya ndivhuho muñwe muthu we a vhuya a ni thusa

51 Sankambe na tshibode 108

U vhala na tholokanyondivho (nyanetshelo)
Luambo: Ñwalani mafhuno ni tshi sumbedza ɻalutshedzo dzo fhambanahao dza nyambahuvhili.

52 Mbambe ya phukha 110

U amba: Ambani nga thai dze na ñewa
U ñwala: Ñwalani mafhuno ni tshi sumbedza uri ho bvelela mini kha kha mathomo, mutumbu na magumoñori tsha Sankambe na tshibode.
Luambo: Ñwalani muhwetedzo nga vhuñalo.
Nyito ya u ñiphina (mutambo wa kha bodo)

53 Duvha na Muya 112

U vhala na tholokanyondivho: (Nganetshelo)
Foniki: lw, dz, dzh, khw, ñw

54 Muñasano muhulu 114

U amba: Itani ñitambwa ja tshiñori tsha Duvha na Muya. Hu nga bvelela mini arali ha nga vha na muñasano wa muya na mvula.
Luambo: Tangedzelani maiiti.
U ñwala: Ñwalani fhungo nga tshiñwe na tshiñwe tsha zwifanyiso izwi. (tshifhinga tsha kha ñi)
Talutshedzani zwifanyiso zwi no khou sumbedza mbonalo ya ñwedzi kha zwifhinga zwo fhambanahao.

Themo ya 2: Vhege 5–8

i

59 U dia tshinwi lwazheni 124

U vhala na tholokanyondivho: (nyanetshelo)

60 Fhasi lwanzheni 126

U amba: Tambani ñitambwa ja tshiñori itshi. Ñivhamaipfi: nz, ny, nnzh, nzw
U ñwala: Fhedzisani tshiñori.
U amba: Ambani nga zwithu zwo fhambanahao Bulani uri ndi nga mini vha tshi tea u vha na izwi zwithu.

61 Shango ja vhusunzi 128

U vhala na tholokanyondivho: (liñwalwa ja mafhungomatsivhudzi)
Foniki: U pañula maipfi a bva madungo.
Foniki: Mubvumo wa f.

62 Mañwe hafhu a vhusunzi 130

Ñalutshedzani tshifanyiso
Luambo: Ñwalululani mafhuno e kha tshifhinga tshi fhiraho ni tshi a thoma nga Mulovha.
Word work: Tangedzelani ipfi jo teaho.
Luambo: Tangedzelani madzina vhukuma.
U ñiphina: Shumisani zwifhañuwo na mañwe kha u sumbedza u sinyuwa, u takala, u tungufhala, u mangala.

63 Nga ha u vhala 132

U vhala: Ambani nga lushaka lwa mañwalwa
Ñivhamaipfi: U pañula maipfi a bva madungo.

64 Kha ri ñwale tshiori 134

U amba: Ambani nga vhabvumbedzwa vha tshiñori. Bulani uri ni funesa mini tshiñorini itshi.
U ñwala: Ñwalani bugu ya tshiñori ni tshi shumisa thempheñeithi ya zwigeriwa.

65 Dikishinari yanga 137

Kha ri ambe

Makhulu wa Kanakana vha mu anetshela lungano lune vha lu funesa. Kha ri lavhelese zwifanyiso ri ambe uri ri vhona u nga lungano ulu lu amba nga mini.

Kha ri vhale

Lidau na kubevha

Liñwe ñuvha kubevha kwo khakha kwa karusa lidau lo edela. Lidau la vhomba la ri, "Ndo karuswa nga kubevha kuñukuñuku. Ndi ño ku zhota nñe."

La pata mutshila **wakwo** nga shimba lañlo lihuluhulu. "Hai nandi Vho Ndau," ndi kubevha ku tshi tshema. "Vha songo nndya, nandi. Ndi tou vha kubevha kuñukuñuku."

"U khou amba zwone," lidau la vhomba. "U nga si fushe thumbu yanga." "Ndo livhuha, Vho Ndau," kubevha kwa hevhedza. "Liñwe ñuvha ndi ño vha thusa."

"Ha ha ha!" lidau la tou fa nga zwiseo. "Kubevha kuñukuñuku ku no nga iwe ku nga thusa hani lidau la maanda sa nñe? Ndi nñe khosi ya phukha dzothé. Ndi tou ñithusa nñe muñé."

Liñwe ñuvha ndau ya **fashwa** nga mambule a vhazwimi. Ya balelwa u ponyoka ya thoma u vhidzelela, "Nthuseni, wee! A thi koni u ponyoka."

Kubevha kwa pfa mukosi wa lidau kwa gjidima kwa ri, "Ndi ño vha thusa Vho Ndau!"

"Shikitili! U tou vha kubevha kuñukuñuku u nga si kone u nthusa," ndi lidau li tshi kuma.

Kubevha kwa si zwi londe kwa thoma u shengekanya ala mambule.

Hu si kale lidau la ponyoka. La **mwemwela** la ri, "U nga vha u kubevha kuñukuñuku fhedzi mishumo yau ndi mihulu. Wo nthusa".

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani lungano ni nange phindulo yo teaho.

Tshitoro itshi tshi sumbedza mini?

A A zwi kondi u fhura ndau.

B Thuso a i bvi kha muthu muhulwane fhedzi.

Ndi nga mini lidau lo luvhelela?

A Lo vha li tshi khou toda thuso.

B Lo vha li tshi khou pandela kubevha.

Lidau lo humbula zwifhio musi kubevha ku tshi bvelela?

A Lo humbula uri kubevha ku nga si kone u li thusa.

B Lo humbula uri kubevha ndi kutukusa lune ku nga si kone u thusa.

Zwino nwali phindulo yanu ya heyi mbudziso:

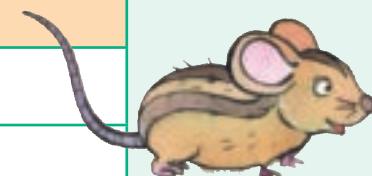
Ri guda mini kha lungono ulu?

Maipfimadivhiwa

duvha

kutukutuku

vhomba

Kha ri diphine

Gerani zwipopai izwi zwa minwe, ni zwi nambatedze kha minwe yanu ni zwi shumise kha u talutshedza lungano lwa ndau na mbevha.

Ni do wana zwigeriwohlo nga murahu ha bugu.

Kha ri ḥwale

ᬁnalani zwe zwa ambiwa nga ndau na mbevha.
Ni shumise zwidevhe.

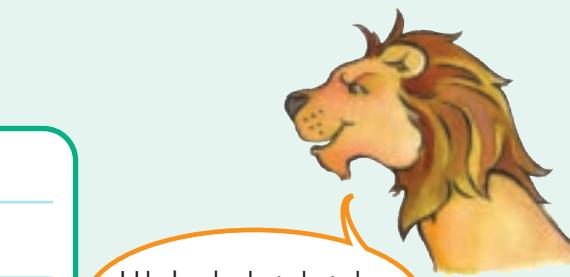

Vha songo nndya
nandi Vho Ndau.
Ndi do vha thusa
liñwe ḫuvha.

Kubevha kwa ri, "

"

Lidau ḥa ri, "

U kubevha kutukutuku.
U nga si nthuse.

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo..
Ni kone u shumisa maipfi mañanu kha u ḥwala mafhungo añu inwi
muñe buguni yanu ya ndowedzo.

zhota	wakwo	nndya	fashwa	ṅwando
zhana	lakwo	nndyoni	fushwa	ṅwenda

Kha ri ḥwale

Tangedzelani maipfi ane a amba zwi no fana.

sea	vhidzelela	tshimbila	dzula	huwelela
enda	sika	unda	thoma	lila
imba	vhovhola	sedza	lavhelesa	thethenyea

Duvha:

Kha ri የwale

ጀwalani mafhambanyi a fhungo እንዱ እና እንዱ.

Ho vha hu tshi khou fhisa, ndau ተክክሷ ውስጥ የወጪ ምበቻ ክሸልዎ.

Ndau ተክክሷ ውስጥ የወጪ በዚህ የወጪ ምበቻ ክሸልዎ.

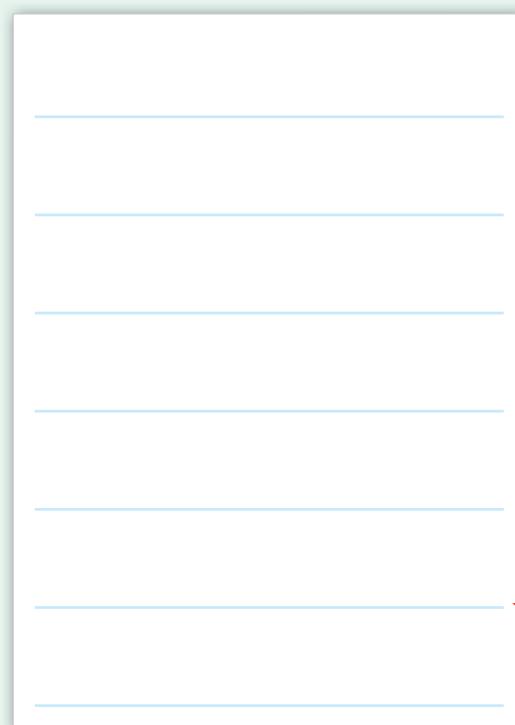
Ndau ውስጥ የወጪ ምበቻ ክሸልዎ.

Muzwimi muvhuya a rea tshikwekwe tsha u fasha ndau mmbi.

Kha ri ደማዝነ

ጀwalelani garaታ ሚኑዱ ምትሬ ውስጥ የወጪ እና ትሸሬ.
ጀwalani mulaedza mupfufhi ነገር ቴክክሷ, ነገር ንግሙ የወጪ እና
የወጪ በዚህ ምትሬ ውስጥ የወጪ እና ትሸሬ.

MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

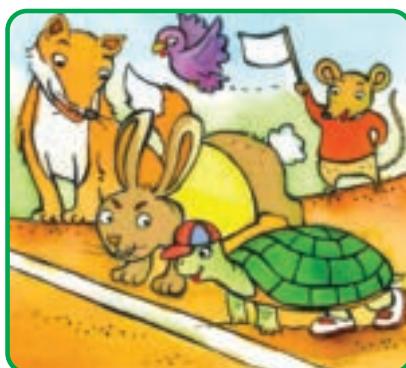

Kha ri ambe

Makhulu wañu vha a ni anetshela ngano? Ni khou ya u vhala lungano lune makhulu wa Ntakadzeni vha pfana na u lu anetshela. Lavhelesani zwifanyiso izwi ni ambe uri ni vhona u nga lungano lu khou amba nga mini.

Kha ri vhale

Sankambe na tshibode

Kalekale Sankambe na tshibode zwo vha zwi tshi dzula ðakani lidaladala. Tshibode tsho vha tshi tshi tshimbila nga u ongolowa. Sankambe tshi tshi dzulela u tshi sea.

Liñwe ðuvha Sankambe tsha amba na tshibode tsha ri, "Kha ri ite **mbambe**." Tshibode tsha tenda, Sankambe tsha tou fa nga zwiseo. Phukha dzothé dza ða u talela mbambe iyi.

Sankambe tsha ñuwa nga luvhilo tsha **phinyela**. Tshi tshi sedza murahu tsha vhona tshibode tshi sa vhonali ngauri tsho vha tsho tshi sia kulekule.

"Tshibode tshi a ongolowa nga maanda," ndi Sankambe tshi tshi elekanya. "Tshi ðo lenga u swika fhanu. Ndi ðo tou vha ndo awela nahone ndi ðo tshi vhona tshibode tshi tshi swika nda takutshedza nda wina mbambe."

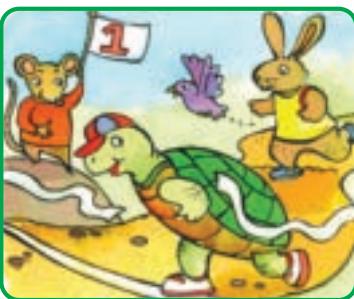

Sankambe tsha gogodela muri tsho tou dzula henef'ho ndilani, tsha mbo ði farwa nga khof'he.

Musi tsho edela tsha pfa dzinwe phukha dzi tshi khou ita phosho yau wina ha vhagidimi. Tsha humbula uri ndi muloro. Tshi tshi phaphama tsha wana tshibode tshi tshi khou swika thamboni.

Duvha:

Sankambe tshe vukuluku! Tsha gidima nga luvhilo fhedzi tsha kundwa u fhirela tshibode. Tshibode tsha wina mbambe.

Vhalani lungano ri fhindule mbudziso. Ipfì la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Kha ri nwale

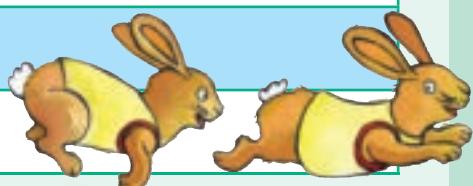

Ndi nnyi we a wina mbambe? Ngani?

Ndi vhonnyi vhe vha da u talela mbambe?

Sankambe tsho awela ngafhi?

Neani lungano ulu tshoho yavhuđi.

Divhamaiſfi

Vhalani maiſfi ni thetshelene mibvumo.
Ni kone u shumisa maiſfi mačanu kha u nwala
mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfimadivhiwa

zwino

sea

vukuluku

tshibode

mbambe	phinyela	fhluledza	shuvhama
sankambe	elekanya	khofhe	shavha

Kha ri ite nyito

Inwi na khonani yanu ambanu nga thai idzi ni livhanye thai na tshipuka tsho teaho kha tshaula, nga u tala mutalo wa u zwi tanganya.

Thai

Ndi ḥambi. Ndi tshi
ya hayani ndi tou fhuſha.
Ndi nne nnyi?

Ndi tshi
tshimbila ndi tou
dedengela. Vhulalo hanga
ndi tshimbila ndo hwala.
Ndi nne nnyi?

Ndi na
luvhilo na nzambo ndi
a fhuſha. Ni tshi funa ni
nga nnamela.
Ndi nne nnyi?

Ndi a luma, ndi a rona.
Fhedzi ndi a difhisa.
Ndi nne nnyi?

Kha ri nwale

Kha tshipida tshiñwe na tshiñwe tsha lungano lwa "Sankambe na Tshibode",
nwalanini fhungo lihulwane lithihi kha mathomo, mutumbu na magumo.

Mathomo

Mutumbu

Magumo

Kha ri nwale

Nwalani maipfi aya nga
vhudalo.

dzulafhi	dzula ngaf!
thi mudi	
ndinwi	
hu nani	
ndiwe	

Mihwetedzo

vha rini	
muni	
nditsho	
beafhi	

Duvha:

Ndaela

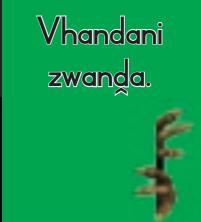
Kha ri diphine

Itani mbambe na khonani yanu.
Thosani nga khoini. Ya wa nga thoho
ni pfuka zwibuloko zwivhili ni tshi ya
phanda, ya wa nga mutshila humelani
murahu nga tshibuloko tshithihhi. Maipfi
ane na swika khao ni a vhala. Itani
zwine maipfi ayo a amba.

THOMANI

Imbani
lumbo.

Vhandani
zwanda.

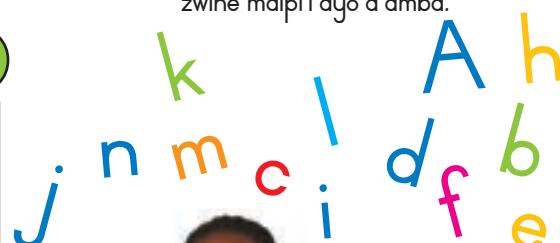
Bulani ipfi
li no thoma
nga E.

Tengenedzani
bugu kha
thoho.

Bulani ipfi li no
fhele nga o.

Bvisani
lulimi.

Bulani ipfi li
re na
muteshendo
na nne.

Bulani maipfi a no
raima na hai.

Vhalani ili ipfi:
takutshedza

Bulani duvha ja
namusi.

Bulani ipfi li re
na mibvumo
miraru.

Bulani ipfi li re
na mibvumo
mivhili.

Lifhambyi ja
nona ndi lifhio?

Bulani ipfi li
re na
mibvumo mina.

Bulani uri ni
toda u vha
mini ni tshi
aluwa.

Bonyani
mato ni
nwethuwe.

Bulani ipfi li
re na muteshendo
na rothe

Sumbani
murahu ha
kilasi.

FHEDZANI

MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

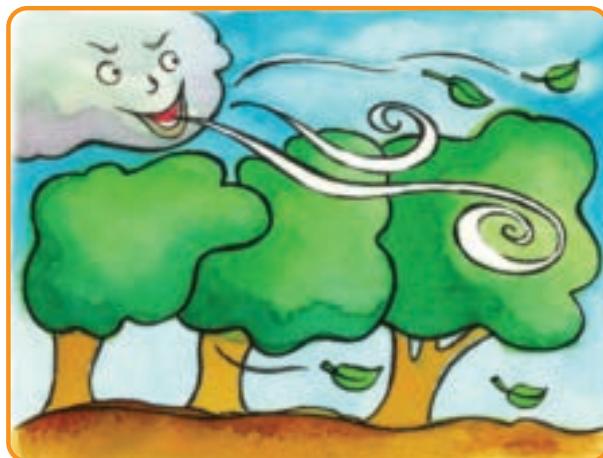

Kha ri ambe

Hetshi ndi tshitɔri tshine makhulu wa Vhonani vha tshi funesa. Lavhelesani zwifanyiso izwi ni ambe uri ni vhona u nga tshitɔri tshi khou amba nga mini.

Kha ri vhale

Duvha na Muya

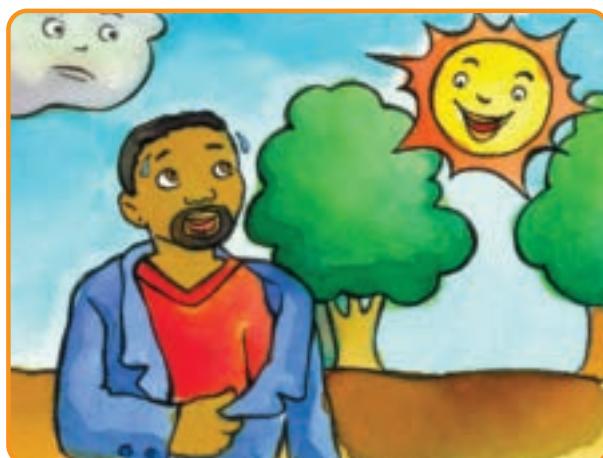
Kalekale maya wo vha u tshi vhudzula. Miri i tshi sombana, nn̄du dzi tshi fuđululwa. Muya wa đikhođa vhukuma. Wa ri, "N̄ne ndi na maanda u fhira miri. Ndi fhira na Duvha!"

Duvha la bonyolowa la ri, "A si zwone hezwo, iwe Muya. N̄ne ndi na maanda u fhira iwe."

"Izwo kha ri ite mutatisano ri vhone uri ndi nnyi a re na maanda u fhira munwe," ndi Muya u no ralo. "Hu do thoma n̄ne," wa ralo. "U do vhone iwe uri n̄ne ndi na maanda mangafhani. Ndi nga bvula dzhasi la houla munna n̄ne."

Muya wa vhudzula wo vhudzula lwe na miri ya nga i sa phaduwa. Ulla munna a sokou omelela dzhasi lawe a ri, "Yowee, ndi khou pfa phepho."

Duvha la dovha la bonyolowa. La ñwethuwa ha mbo thoma u dudela. "Ahaa," hu amba ula munna. "Hu vho dudela zwino."

Duvha:

Duvha la vaṭamedza nga zwiṭuku nga zwiṭuku.
"Małoo!" ndi ułla munna. "Ndi khou swa, imani ndi bvule dzhasi."

Duvha la ንwethuwa la ri "Ndo wina! Khwese ndi nnyi?"

Maipfimadivhiwa
vhudzula
munna
muya
nne

Kha ri ንwale

Fhindulani mbudziso idzi. Ipfī la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Vhabvumbedza vhahulwane kha itshi tshit̄ori ndi vhonnyi?

Ho bvelela mini musi Muya wo no vhudzula?

Ho bvelela mini musi Duvha li tshi vho fhisā?

Ndi nnyi ane a nga wina arali mvula na yone ya nga dzhena kha muṭatisano?
Ngani?

Divhamaipfī

Vhalani maipfī ni thetshelese mibvumo.
Ni kone u shumisa maipfī maṭanu kha u ንwala
mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

Iwisa	vhudzula	zhaka	ṅwethuwa	khwese
Iwala	vaṭamedza	zhamba	ṅwala	khwali
Iwendo	dzungu	zhendedzi	huṅwe	thukhwi

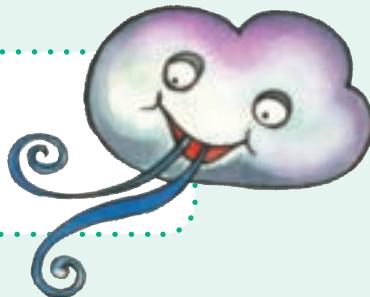
MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

Itani litambwa ni na khonani dzanu ni tshi sumbedza uri ndi nnyi a re na maanda. Kha hu vhe duvha, r̄wedzi, myua na mvula. Ni elelwe uri muñwe a ambare dzhasi.

Kha ri ñwale

Tangedzelani maiiti. Ndi masumbanyito.

gidima	bambela	humbla	atsamula	watshi
lino	reila	ñwala	vhala	dzhia
raha	sokha	tamba	edela	hatsi
mutambo	penya	mvula	tuwa	tshimbila

Kha ri ñwale

Lavhelesani mafhungo a re afho fhasi. Nyito i re afho i khou itea zwino kana yo itea kale? Musi no no wana phindulo, dzenisani maipfi a re na mivhala afho zwikhali.

1.

2.

3.

4.

Duvha:

Kha ri diphine

Vhalani nga ንwedzi na ደuvha, ni vhudze khonani yanu zwine na khou vhona.

Ɖuvha na ንwedzi

ጀwedzi u vhonala u sa fani musi u tshi mona na ስifhasi. Hezwi zwi itiswa ngauri musi u tshi khou mona ደuvha እi vhoneetshela zwipida zwo fhambanaho zwa ንwedzi. Maipfi a re afho fhasi ri a shumisa kha u ታlutshedza mbonalo ya ንwedzi kha zwifhinga zwo fhambanaho.

ጀwedzi wa gumba	hafu ya ንwedzi	luvhedzhegu	ጀwedzi wo dzulwaho

Kha ri ንwale

Fhindulani mbudziso iñwe na iñwe, ipfi እa u thoma እa phindulo yanu እi tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi ንwedzi ufhio une na khou vhona ንamusi?

Lavhelesani ንwedzi kha Misumbuluwo miña ya uno ንwedzi. Ni ole zwivhumbeo zwawo tshifhinga tshothe.

--	--	--	--

MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

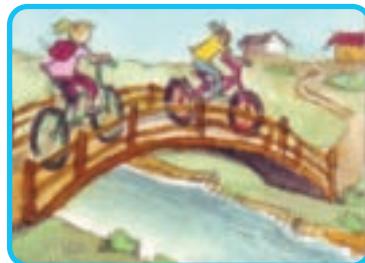
Kha ri vhale

Baisigira ntswa.

Khaladzi a Vhonani, Anza o rengelwa baisigira ntswa nga ḫuvha ḫawe ḫa mabebo a ḫwaha wa vhufumi. Ndi baisigira ntswa i no penya. Nga Mugivhela Vhonani o hadzima baisigira kha Anza. O vha a tshi khou ri a vhe a tshi khou monamona ngayo. Anza a vhudza Vhonani uri a i fare zwavhudzi.

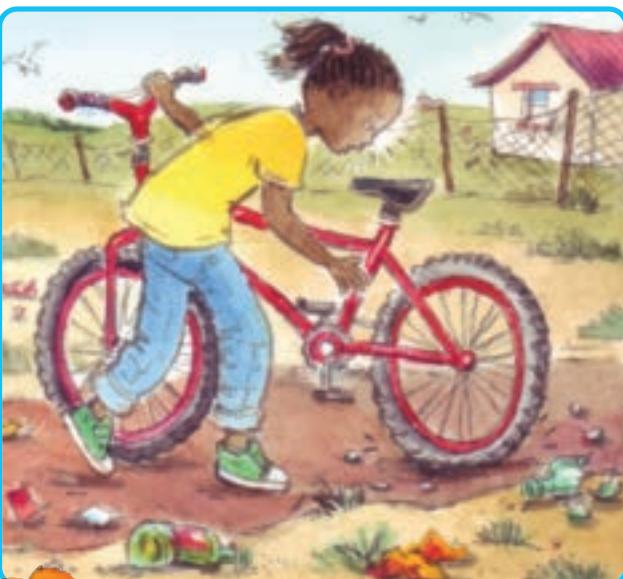
Vhonani na Ann vha tshimbila fhethu hu re na zwiṭaka, miri milapfu, mulamboni na kha buroho ya mabulannga. Shango ḥo vha ḥo naka ḥi ḥidaladala.

Musi vho no wela buroho vha vhona fhethu ho ḫalaho mashika na mabodelo o pwasheaho. Hu si kale Vhonani a pfa baisigira i si tsha kokodza.

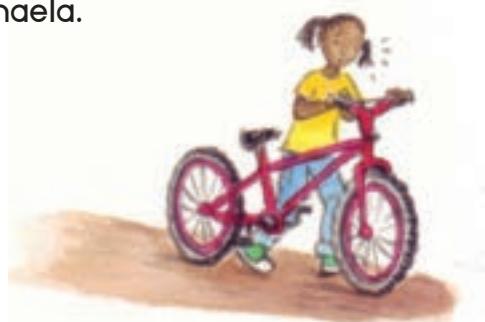

Duvha:

A tshi lavhelesa a wana thaela la murahu lo phontsha. Vhonani o humela hayani o tou hwala baisigira. A ri Anza a mu thuse u phetsha thaela.

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso iñwe na iñwe. Ipfí la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwé u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Vhonani o vha o namela baisigira ya nnyi?

Ndi mini tshe tsha phontshisa thaela?

O humisela hani baisigira hayani?

Vhathu vha no lakatedza mashika ni vha dzhia sa vhathude?

Divhamaipfí

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo.
Ni kone u shumisa maipfi mañanu kha u nwala
mafhungo anu inwi muñe buguni yanu ya ndowedzo.

Maipfimadihiwa

baisigira
hayani
mashika
thaela

ntswa	pwasheaho	phontsha	hwala
ntswela	tshipwa	ntshea	tshihwi
ntswikisa	mapwa-pwalala	thuntsha	hwahwamala

Kha ri ite nyito

Itani litambwa la musi Vhonani a tshi humbela baisigiri kha Anza. Ni sumbedze Vhonani na Ann vho namela baisigiri dzavho. Ni kone u sumbedza uri Vhonani o hwalisa hani baisigiri na musi a tshi talutshedza Anza uri yo phontsha. Sumbedzani ur i Anza uri mini musi a tshi vhona baisigiri yawe.

Kha ri nwale

Ro swifhadza dzina (thinwa) kha fhungo linwe na linwe afho fhasi. Inwi tangedzelani lataluli li no talutshedza dzina.

Yo vha i **baisigiri** ntswa i no penya.

Vhonani o fhira zwitaka zwidaladala.

Ufhira **miri** milapfu.A pfuka **boroho** ya mabulannga.A vhona **thaela** lo phontshaho.A kanda **mabodelo** o pwasheaho.

Madzina
na mataluli

Masala masumbavhune
a ri vhudza uri mune wa
tshithu kana zwithu ndi
nnyi.

Kha ri nwale

Nwalululani mafhungo aya ni tshi thoma nga Mulovha.
Shumisani maipfi aya uri a ni thuse.

o namela

o lavhelesa

ro wela

o dzhia

ndo vhona

U namela baisigiri yawe.

Mulovha

Ndi vhona mabodelo o pwasheaho.

Mulovha

U dzhia baisigiri.

Mulovha

U lavhelesa thaela lo photshaho.

Mulovha

Duvha:

Kha ri nwale

Dzenisani masala masumbavhu^{ne} af^{ho} zwikalani u sumbedza uri vha^{ne} vha izwi zwithu ndi vhonnyi.

Baisigira ya Anza	Bugu ya Zwivhuya	Mme a Kanakana
Mmbwa ya Vhonani	Apula la mugudisi	Peni ya Mashudu
Mutshila wa ndau	Tshienda tsha Tshililo	Goloi ya Baba

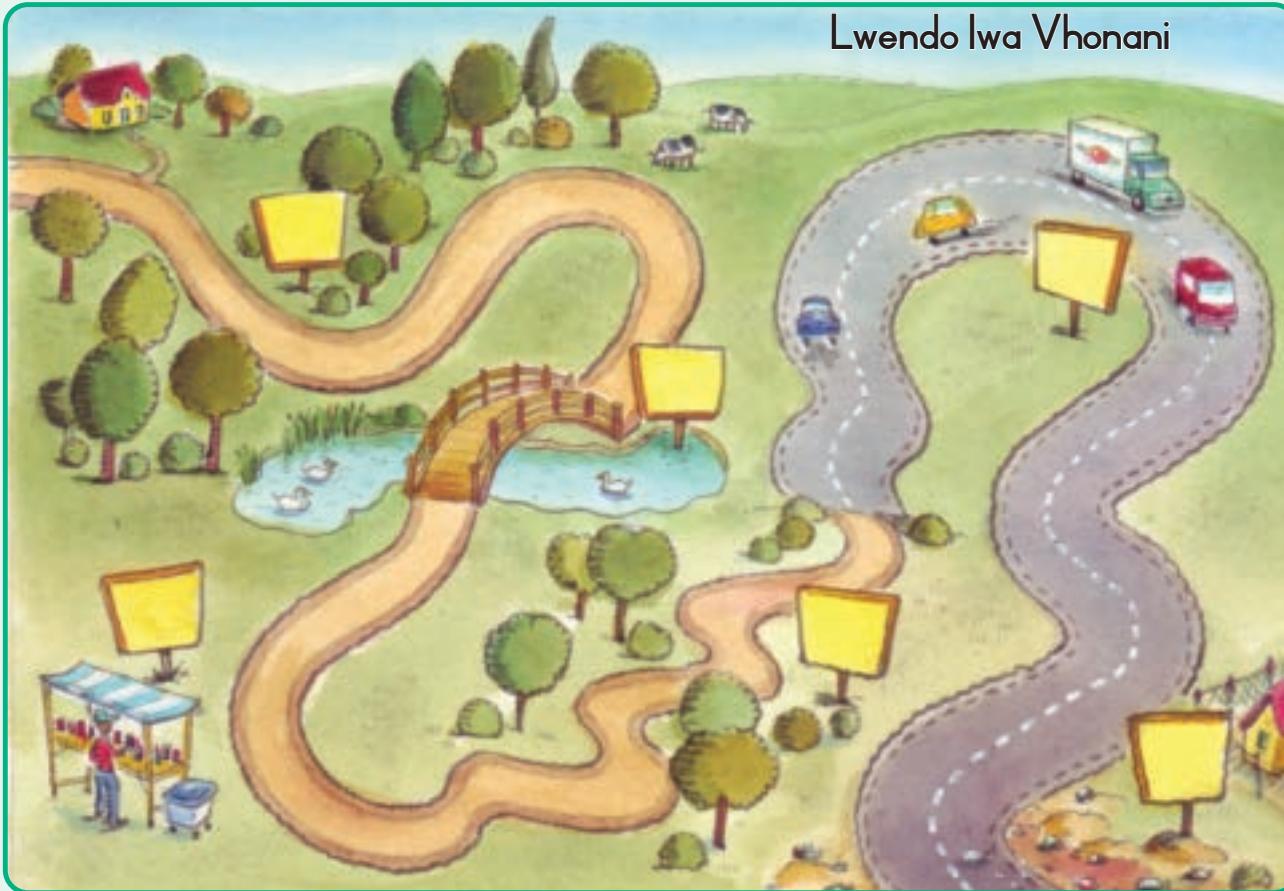

Kha ri diphi^{ne}

Vhalani zwe
Vhonani na
Kanakana vha
vha vha tshi khou amba musi vha tshi
fhira fhethu ho fhambanaho hu re
kha mepe. Nwalani nomboro ya af^{ha}
fhethu kha mepe. Ro dzula ro ni itela
ya u thoma.

1	Kha ri ime ri renge kholo ^{dirinki} .
2	Idanu vhona uri shango lo naka hani na u vha lidala.
3	Hei bada ndi ya masongesonge.
4	Ee! Idanu vhona ila tshika na mabodelo o
pwashikanaho.
5	Ngavhe boroho i sa wi.
6	Ndi do tea u tshimbila zwavhu ^{di} hu re na thirafiki.

Lwendo lwa Vhonani

Vhonani phositaraya
Vhonani na Kanakana vha ita.

Hu kumbiwa mashika

Vhonani na Kanakana vho vhudza mugudisi wavho nga ha tshika ye vha i vhone mulamboni. Mugudisi a vha vhudza uri vha humbele vha nwe vhana uri vha vha thuse u kunakisa phakhani. Vha vhea phositaraya tshikoloni. Ho da vhana vha no swika 24, vho da u thusa u kumba tshika. Vha dobela mabodelo othe o pwasheaho, zwikotikoti na mabammbiri.

Vhana vha takalela u tshila na u tamba fhethu ho kunaho.
Idani ni thuse u kunakisa u tsa na mulambo.
A ri todzi phakha dzi re na tshika.
Phakha yashu kha i dzule yo kuna.

Idani ri kumbe mashika.

Muriwe na muriwe u do wana dzhusi na sangwetshi zwa mahala.
Lini? Nga Mugivhela wa 21 Thafamuhwe nga awara ya 10:00.
Ngafhi? Zwashu Park

Bisi i do ni vhuyedzedza mahayani nga awara ya 2:00

Duvha:

Divhamai^fi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi maṭanu kha u ḥwala maṭhungo aṇu inwi muṇe buguni yaṇu ya ndowedzo.

vhudza	phosītara	maba ^{mmb} biri	sangwetshi
dzudza	phaiphī	mmbidza	nngwe
dzula	phanda	mmbi	nngwana

Kha ri ḥwale

Fhindulani mbudziso iñwe na iñwe. Ipfī la u thoma la phindulo yaṇu li tea u thoma nga lederezanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nnyi o thusaho Vhonani u ita phosītara?

Vhasidzana avha vhavhili vho humbula u ita mini?

Ni vhona u nga wo vha muhumbulo wavhudī uri vha kumbe mashika? Ngani?

Vho thoma u kumba mashika nga tshif'hingade?

Mataluli

Kha ri ḥwale

Tagedzelani ipfī li ṭalutshedzaho vhana.

Musidzana mutuku o dobela zwikotikoṭi.

Mutukana muhulwane o thusa nga u kunakisa phakha.

Musidzana o nakaho o ṭoda u thusa.

Mutukana wa miswaswo o ri ṭalutshedza muswaswo.

Mutukana a sa pfī o ṭoda u dzumba bini la mashika.

Kha ri ambe

Kilasi ya vhoiwe i nga ita mini kha u kunakisa tshikolo? Ambani ngauri ndi ngafhi afha tshikoloni hu re na tshika. Bulani uri ni do dzudzanya u kunakisa tshikolo nga ndila ifhio.

Kha ri nwale

Dzhenisani mat̄aluli a u ̄talutshedza madzina.

Handwriting practice area with ten horizontal lines for each row.

Kha ri nwale

Dzhenisani mat̄aluli
ane a khou ̄tahela.
Shumisani maipfi
aya uri a ni thuse.

kelengende

khulu

hudaladala

Vhonani u tshimbila nga baisigira fhethu _____.

Lo vha lo tsha lo tou _____.

A rwa bammbasi _____.

Duvha:

Kha ri nwale

Sumbedzani vhuñe nga u shumisa **wa**, **ya**, **a** kana **dza** nga murahu ha dzina u sumbedza uri zwithu izwi ndi zwa vhathe vha no fhira muthihi.

bugu _____ vhasidzana	bugu _____ khaladzi dzanga	mutangano _____ vhagudisi
mmbwa _____ vhatukana	goloi _____ vhagudisi	yunifomo _____ vhaongi
mitshila _____ mmbwa	thoyi _____ vharathu wanga	madami _____ vhana

Kha ri diphine

Zwino itani phositarra ni rambe vhana uri vha de vha thuse u kunakisa tshikolo.

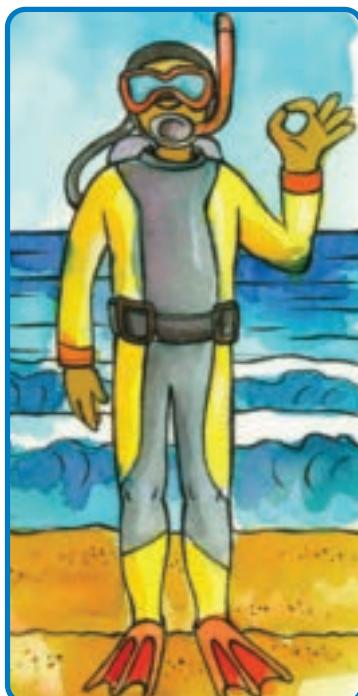
MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ambe

Makhulu wa Ndumeliso vha pfana na u mu anetshela tshi^ɔri tsha musi vhutshilo havho vhu tshi ponyiswa nga dolofini. Lavhelesani zwifanyiso ni ambe uri ni vhona tshi^ɔri itshi tshi tshi khou amba mini.

Vho tshidzwa nga dolofini

Kha ri vhale

Musi vha tshee vha^čuku mukalaha Vho Sam vhe na khonani yavho John vho vha vha tshi anzela u dia zwinwi fhasifhasi madini a lwanzhe. Ho vha hu na tshikepe tsha kaledale tshe tsha nupela kaledale. Nga ngomu ho vha hu na musuku, vhulungu, zwinina na mase^čha a thengo khulu. Musi mukalaha Vho Sam vha tshi dia tshinwi vho vha vha tshi ambara zwiambaro zwa suthu i no tsireledza muvhili wavho. Vho vha vha tshi shumisa gumbu la maya uri vha kone u fema vhe ngomu madini.

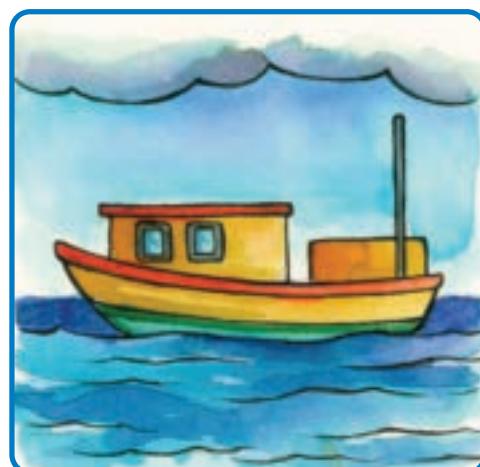
Linwe duvha mukalaha Vho Sam vho vha na lutamo lwa u rwa tshinwi vha tsela tshikepeni, John a hana a ri, "Hai, namusi ri songo ya. Hu na madumbu ane a khou da."

"Fhedzi nne, ndo vhona tshaini ndenya ya musuku. Ndi khou ḥoda u i tevhelela. Ri do wana tshelede nnzhi nga maanda," hu amba mukalaha Vho Sam.

"Madumbu a do swika hu sa athu fhela minete ya fumithanu. Hu na khombo hafha fhethu..," ndi John a no ralo.

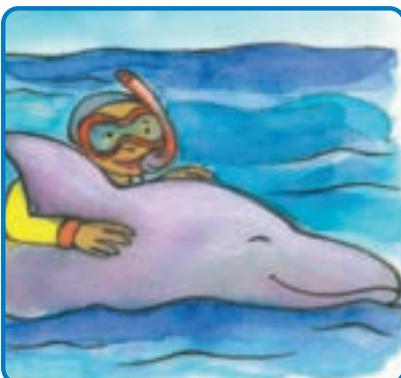
Fhedziha, mukalaha Vho Sam vha rwa tshinwi ngeno John o sala o vha lindela.

Mukalaha Vho Sam vha i wana tshaini fhedzi zwa kond^a u i kwatula. Vha kokodza vho kokodza u swikela i tshi ḥomowa. Nga itsho tshifhinga ndi musi gumbu la maya li tsini na u fhela, vha mbo di bvelela nt^aha ha mad^a vho fara tshaini ya musuku. Vha wana John o no ḥuwa nahone hu na madumbu mahulu.

Duvha:

Mukalaha Vho Sam vha puta tshaini ila vha lingedza u bambela fhedzi magabelo a vha o hulesa. Vha ri ndi hone vho nwela khothe. Tshaini iyi ya musuku yo vha i tshi lemela vhukuma lwe zwanda zwavho zwa vho thoma u neta. Vha litshedza tshaini.

"Mawee! Thusani wee, vhathe!" vha vhidzelela, fhedzi ho vha hu si na ane a nga zwi pfa.

Vha mbo pfa u lila ha tshiñwe tshithu. Zwa vha rudza mbilu ngauri ho vha hu dolofini. Dolofini ya veka i tshi da khavho vha kona u gavha mutshila wayo. Ndi dolofini ye ya kokodzela mukalaha Vho Sam khunzikhunzini ya lwanzhe, bitshini.

Musi mukalaha Vho Sam vho no phuluswa, dolofini ya vhuyelela madini ya tuwa, asiilaa!

"A ni ntshileli. Ndo livhuha no mphulusa," ndi mukalaha Vho Sam vha tshi vhidzelela vho takala.

Kha ri nwale

Fhindulani mbudziso iñwe na iñwe. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u f'hedza f'hungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi nga mini mukalaha Vho Sam vho rwa tshinwi lwanzeni?

Maipfimadivhiwa

mukalaha
thusani
tshaini
tshinwi

Ndi nga mini John a songo lindela mukalaha Vho Sam?

Mukalaha Vho Sam vho swikisa hani khunzikhunzini?

Ni vhonu u nga mukalaha Vho Sam vho vha vha tshi do vha vho lovha ilo duvha?
Ngani?

Kha ri ite nyito

Tambani litambwa la tshitɔri tsha mukalaha Vho Sam na dolofini. Ndi nnyi ane a ðo vha mukalaha Vho Sam. Ndi nnyi ane a ðo vha John? Ndi nnyi ane a ðo vha dolofini ine ya ðo phulusa mukalaha Vho Sam?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelese mibvumo. Ni kone u shumisa maipfi matɔanu kha u ñwala mafhungo aŋu inwi muŋe buguni yanu ya ndowedzo.

Mataluli

anzela	zwinwi	nnzhi	phuluswa
nzie	tshinwiwa	nnzhiela	luswielo
nzenene	vhunwa	nnzhiya	swenda

Kha ri ñwale

Divheeni kha tshiimo tsha mukalaha Vho Sam. Ñwalani nga zwe zwa bvelela kha inwi. Ro ni thomela tshitɔri.

John o mmbudza uri ndi songo dzhena madini ilo duvha fhedzi ndo vha ndi tshi khou tevhelela tshaini ya musuku. Ndo vha ndi tshi zwi divha uri hu khou da madumbu fhedzi nda dzhena. Ndi tshi thunyuwa ndo fara tshaini ...

Divheeni kha tshiimo tsha dolofini. Ñwalani nga zwe dolofini ya vhona na zwe ya ita. Ro ni thomela tshitɔri tsha dolofini.

Ndo vha ndi tshi khou bambela matomboni ngauri ndo vha ndo zwi vhona uri hu khou da madumbu mahulu. Khathihi fhedzi nda vhona munna o fara litshaini lihulu. O vha a tshi khou vhidzelela a tshi tɔda thuso.

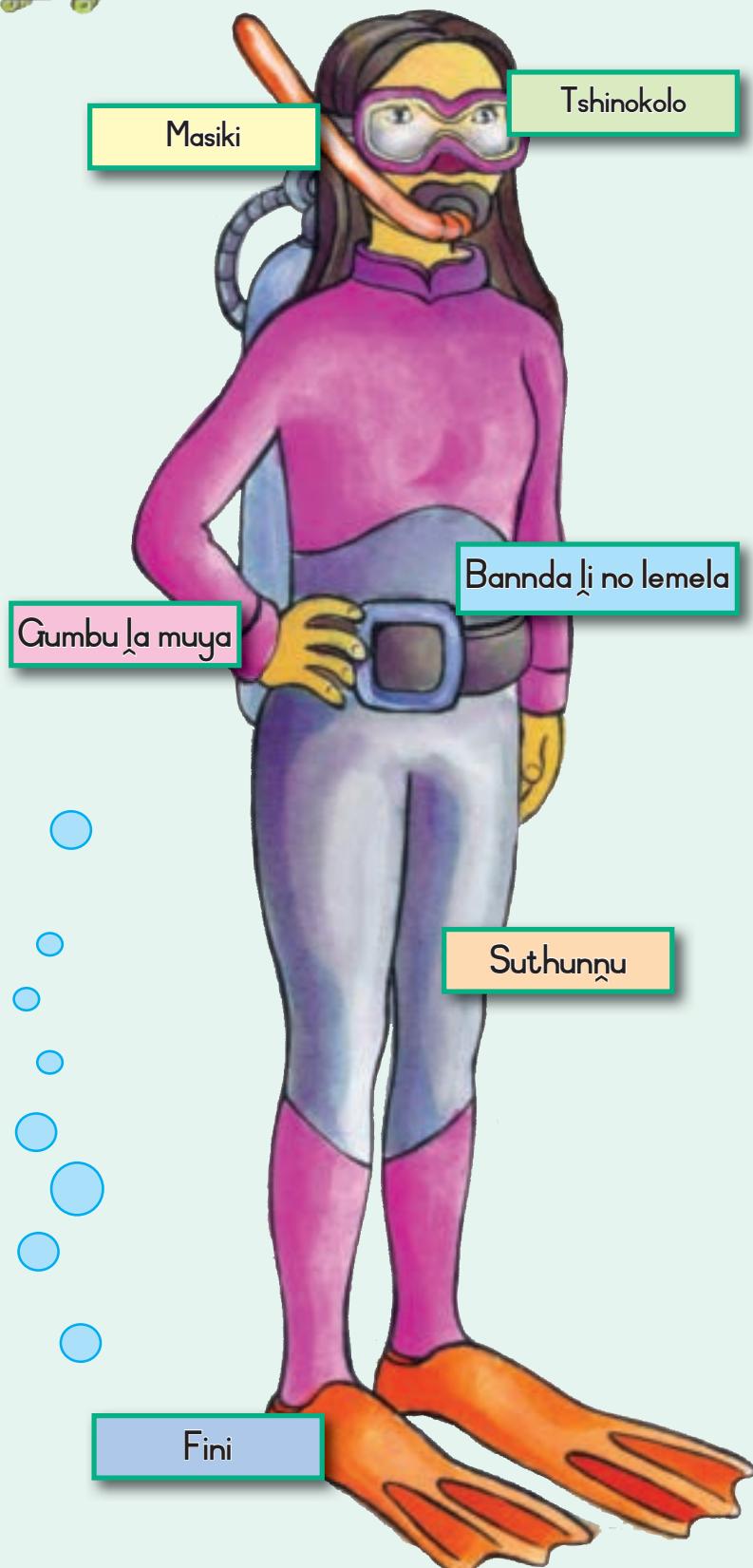

Duvha:

Kha ri diphine

Ambani na khonani yaŋu nga zwithu zwo fhambanaho zwine
zwa shumiswa nga vhadiatshinwi musi vhe fhasi lwanzheni.
Bulani uri ndi nga mini vha tshi tea u vha na izwi zwithu.

Tshinokolo

Masiki

Gumbu la maya

Bannda li no lemela

Suthunnu

Fini

Tshinokolo tsha u fema ngatsho.

Masiki

U thusa uri muthu a
vhone zwavhuđi e madini

Gumbu la maya la u itela
u wana maya madini.

Bannda li no lemela uri
muthu a lemele
a si papamale.

Suthunnu ya u
dudedza muvhili

Fini dzi thusa
kha u bambela
nga luvhilo

Kha ri ambe

Kha ri sedze tshifanyiso ri ambe nga zwine ra khona.

Kha ri vhale

Vhusunzi vhu mushumoni

No no vhuya na pwatula lusunzi? No vha ni tshi zwi divha uri vhusunzi vhu dzula vhu vhusunzi tshi \bar{t} ahani? No vha ni tshi zwi divha uri vhusunzi vhu a nekana zwiliwa?

Arali na tevhela ndila ya vhusunzi ni do wana hu na zwiliwa hune ya fhelela hone. Nga ngei magumoni manwe ni do wana hu na tshi \bar{t} aha.

Tevhelani ndila ya vhusunzi

Musi lusunzi lwo wana zwiliwa lu phulela vhu \bar{n} we vhusunzi ndila uri vhu tevhela. Vhu \bar{n} we vhu tevhela ndila yeneyo nthihi vhu tshi ya zwiliwani. Vhusunzi vhu pfana na zwithu zwi no nambitela sa dzhamu na swigiri. Vhu dovha ha la na zwiliwa zwine zwa sala zwi khagala midini. Ni do vhu vhone ho momela zwiliwa.

Itani liedza

Vheani tshipida tsha bammbiri tshi re na zwiliwa tsini na tshi \bar{t} aha tsha vhusunzi. Lindelani vhusunzi vhu tshi wana izwo zwiliwa. Ni do vhone vhu \bar{n} we vhusunzi vhu tshi tevhela ndila nga vhusunzi. Zwino pfulusani izwo zwiliwa. Vhusunzi vhu a zwi tevhela?

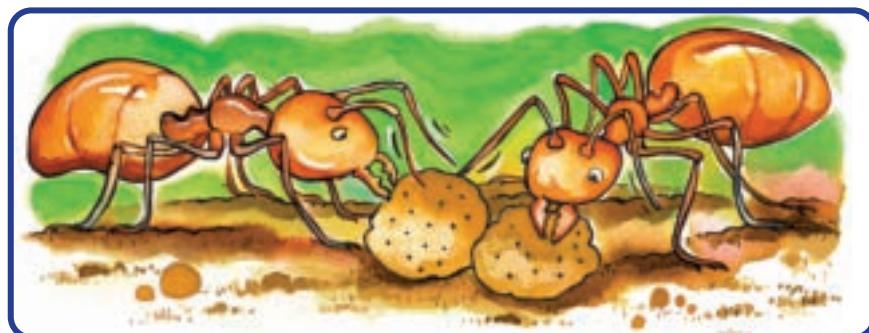
Hu itea mini musi no pfulusa zwiliwa?

Musi zwiliwa zwo pfuluswa vhusunzi vhu sala vhu kha di tevhela yeneila ndila. Zwi a dzhia tshifhinga vhu sa athu dovha ha phula i \bar{n} we ndila ntswa.

Ndi ngani?

Musi lusunzi lwo tangana na zwiliwa lu sia fed \bar{a} u itela u sumbedza ndila.

Vhu \bar{n} we vhusunzi vhu tshi bva tshi \bar{t} ahani vhu nukhedza fed \bar{a} lenelo ha li tevhela.

Duvha:

Kha ri nwale

Vhalani mafhungo a vhusunzi ni fhindule mbudziso nga nthihi nga nthihi..

Tshit̄ori itsi tshi amba nga mini?

A	Tshi nea tsivhudzo ya ndila dza vhut̄ala.
B	Tshi ri vhudza uri vhusunzi vhu panelwa nga ndilade.
C	Tshi ri vhudza uri vhusunzi hu wanala ngafhi.

Ndi nga mini ni tshi tea u vhea zwiliwa tsini na tshit̄aha tsha vhusunzi?

A	U itela u dadisa vhusunzi.	C	U itela uri vhusunzi vhu phule ndila.
B	U thivha ndila ya vhusunzi.	D	U vhulaha vhusunzi.

Musi lusunzi lwo tangana na zwiliwa lu vhudza hani vhu nwe uri zwiliwa zwi ngafhi?

A	Vhu tou sedzesesa ha lu tevhela.	C	Vhu tou nukhedza zwiliwa zwi re kha bammbiri.
B	Vhu sokou monamona u swikela vhu tshi tangana na zwiliwa.	D	Vhu nukhedza fedale la siwa nga lusunzi lwa u thoma.

Ni vhona u nga vhusunzi vhu a vhavhalelana? Ndi nga mini ni tshi ralo?

Kha ri nwale

Vhalani maipfi ni thetshelese milvumo.

Padukanyani maipfi a ya a bve zwipida.

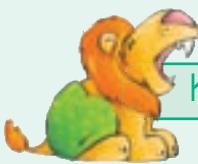
Mubvumo wa f

funa	fola	fula
------	------	------

Maipfimadivhiwa

mushumoni
ngomu
vhusunzi
thusana
zwiliwa

vhusunzi	zwiliwani	kuṭoho
vhu/su/nzi		
magumoni	yeneila	tshit̄ahani
vhavhalela	tshit̄aha	mushumoni

Kha ri ite nyito

Lavhelesani tshifanyiso itshi tsha ndila ya vhusunzi.
Ni kone u vhudza khonani yanu zwine na khou vhona tshifanyisoni.

Kha ri nwale

Nwalululani mafhungo aya ni
tshi thoma nga Mulovha.

ho tevhela

ho momelaho

ho la

Vhusunzi vhu tevhela ndila.

Mulovha vhusunzi

U vhona vhusunzi hu momelaho zwiliwa.

Mulovha o

Vhusunzi vhu la zwiliwa zwi no nambitela.

Mulovha

Kha ri nwale

Tangedzelani ipfi lo teaho.

Lipfanisi

Vhusunzi vha/vhu kuvhanganya zwiliwa.

Bere i/tshi nwa madi.

Bongi u/li namela baisigira.

Duvha li/a khou fhisa.

Rinje ri/a khou vhona vhusunzi.

Inwi no/ro lenga.

Vhone vha/tshi khou la.

Vhusunzi vhu/tshi khou toda
zwiliwa.

Duvha:

Kha ri nwale

Tangedzelani madzina
vhukuma.

Ri dzenisa -ni mugumoni
wa ipfi ri tshi sumbedza
fhetu.

ida__	shango__	amba__	tshikolo__	dorobo__
mudi__	lila__	maswiri__	muri__	lima__
haya__	fhasi__	makhulu__	siga__	mbudzi__

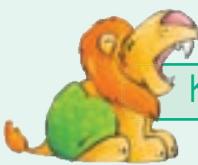

Kha ri diphine

Vhusunzi vhu shumisa feda kha u vhudzana uri zwiliwa zwi wanala ngafhi.
Vhu ita ngaurali ngauri a vhu koni u amba.
Ri nga kona u vhudza khonani dzashu mafhungo ri sa shumisi
u amba. Ri shumisa zwifhatuwo zwashu na mato.

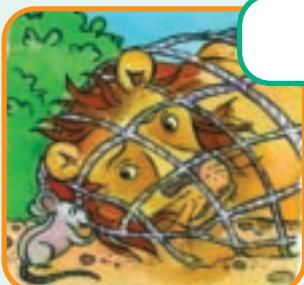
Zwi amba mini?	Ndo sinyuwa.	Ndo takala.	Ndo tungufhala.	Ndo mangala.
Matō				
Milomo				
Tsie dza nt̄ha				
Tshifhatuwo				
Olani zwifhatuwo zwanu inwi munē.				

Kha ri ite nyito

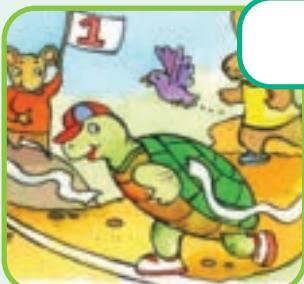
Lavhelesani zwif anyiso zwa ngano na zwi $\ddot{\text{t}}$ ori zwe ra vhala.

Lidau na kubevha

Vho tshidzwa
nga dolofini

Sankambe na
tshibode

Duvha
na
Muya

Vhusunzi vhu
mushumoni

Vhonani u kumba
mashika

Kha ri vhale

Humbulani nga zwi $\ddot{\text{t}}$ ori zwe ra zwi vhala buguni iyi.

Ndi zwi $\ddot{\text{t}}$ ori zwifhio zwine na zwi funesa?

Ndi nga mini ni tshi funa zwi $\ddot{\text{t}}$ ori u f'hira zwi $\ddot{\text{t}}$ we? Zwi $\dot{\text{n}}$ waleni nomboro, ni thome nga 1 kha tshi $\ddot{\text{t}}$ ori tshe tsha ni takadzesu u swika kha 4 kha tshi $\ddot{\text{t}}$ ori tshe tsha si ni takadze.

No takadzwa nga Lidau na Kubevha kana Duvha na Muya kana Sankambe na Tshibode? Ni nga vha ni tshi $\dot{\text{d}}$ imvumvusa nga u vhala.

No nanga Vho tshidzwa nga dolofini kana Bongi u kumba mashika", kana "Vhusunzi vhu mushumoni?" Ni nga vha ni tshi vhalela u wana mafhungo a u ni tsivhudza.

Duvha:

Kha ri ḥwale

Vhalani tshit̄ori ni fhindule mbudziso iñwe na iñwe. Ipfi la u thoma la phindulo yanu li tea u thoma nga lederedanzi. Ni elelwe u fhedza fhungo nga tshiga tsha u awela.

Ndi tshit̄ori tshifhio tshe na tshi takalelesa?

No takadzwa nga mini khatsho?

Ndi tshifhio tshit̄ori tshe ni si tshi takalele?

Ndi nga mini ni songo tshi takalela?

Ni vhalela u ñimvumvusa kana u wana mafhungo?

Divhamaipfi

Vhalani maipfi ni thetshelene milvumo ni kone u pañukanya maipfi ayo a bve milvumo yo fhambananaho. Ni kone u shumisa maipfi mañanu kha u ḥwala mafhungo anu inwi munę buguni yanu ya ndowedzo.

tshitanda	kubevha	kubugu
tshi/ta/nda		
vhalani	lidaу	tshitahani
lwanzheni	tshitaha	mushumoni

Maipfimañdivhiwa

fhira
gidima
ratha
thoma

MUDEDEZI: Tsaino

Duvha:

Kha ri ite nyito

Ambani na khonani yanu nga tshitorì tshe na tshi takalela nga maanda. Ambani nga vhabvumbedzwa vhatsho. Bulani uri ni funesa mini tshitorini itshi. No wana mafhungo kha itshi tshitorì?

U pulanelu u nwala tshitorì tshanu.

Kha ri nwale

Tshi amba nga mini?

Vhaanewa vhahulwane vha do vha vhonnyi?

Ndi mafhungo afhio a u tsivhudza ane na do a dzhenisa?

Kha ri diphine

Gerani siatari li tevhelaho. Itani bugu. Kha khavara, nwalanu dzina la bugu. Nwalani dzina lanu fhasi ha dzina la bugu, ngauri ndi inwi muñwali. Olani tshifanyiso kha khavara. Nwalani tshitorì tshanu tshi na mathomo, mutumbu na magumo.

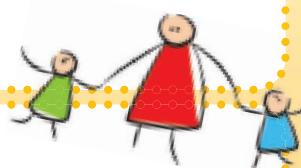

KHAVARA YA MURAHU

NGA HA MUÑWALI

Nwalani dzina yanu

Miñwaha yanu

Hune na dzula hone

8

KHAVARA

Oiani tshif anyiso hafha.

Liga la 1: Petani kha mutalo wa zwilhoma.

Liga la 3: Stepulani khasia li ligga 2: Petani kha mutalo wa zwilhoma.

Nwalani dzina la bugu hafha.

Nwalani dzina (ndi inwi muñwali).

1

Liga la 4: Gierani kha mutalo nga murahu ha musi no siłepula bugu yanu.

Liga la 1: Petani kha mutalo wa zwilhoma.

5

7

Iasaniphanđa tshitoritshanya hafha.

Nwalani mutumbu wa tshitoritshanya hafha
Vhukati ha siatari la 5.

Oiani tshif anyiso hafha.

Oiani tshif anyiso hafha.

Olani tshifanyiso.

Thomani u አውላ tshiṭori tshañu hafha kha
siatari እ 3.

2

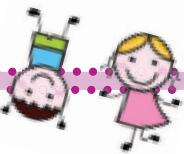

Išani pshabda tshiqori tshabdu hafha.

3

Olani tshifanyiso hafha.

Olani tshifanyiso.

Fhedzisani tshiṭori tshañu.

7

Nwoldani uru hu pvelela minu magnumoni a tshiqori tshabdu hafha.

9

Olani tshifanyiso hafha.

Dikishinari yanga

A
a

B
b

C
c

D
d

E
e

F
f

G
g

H
h

I
i

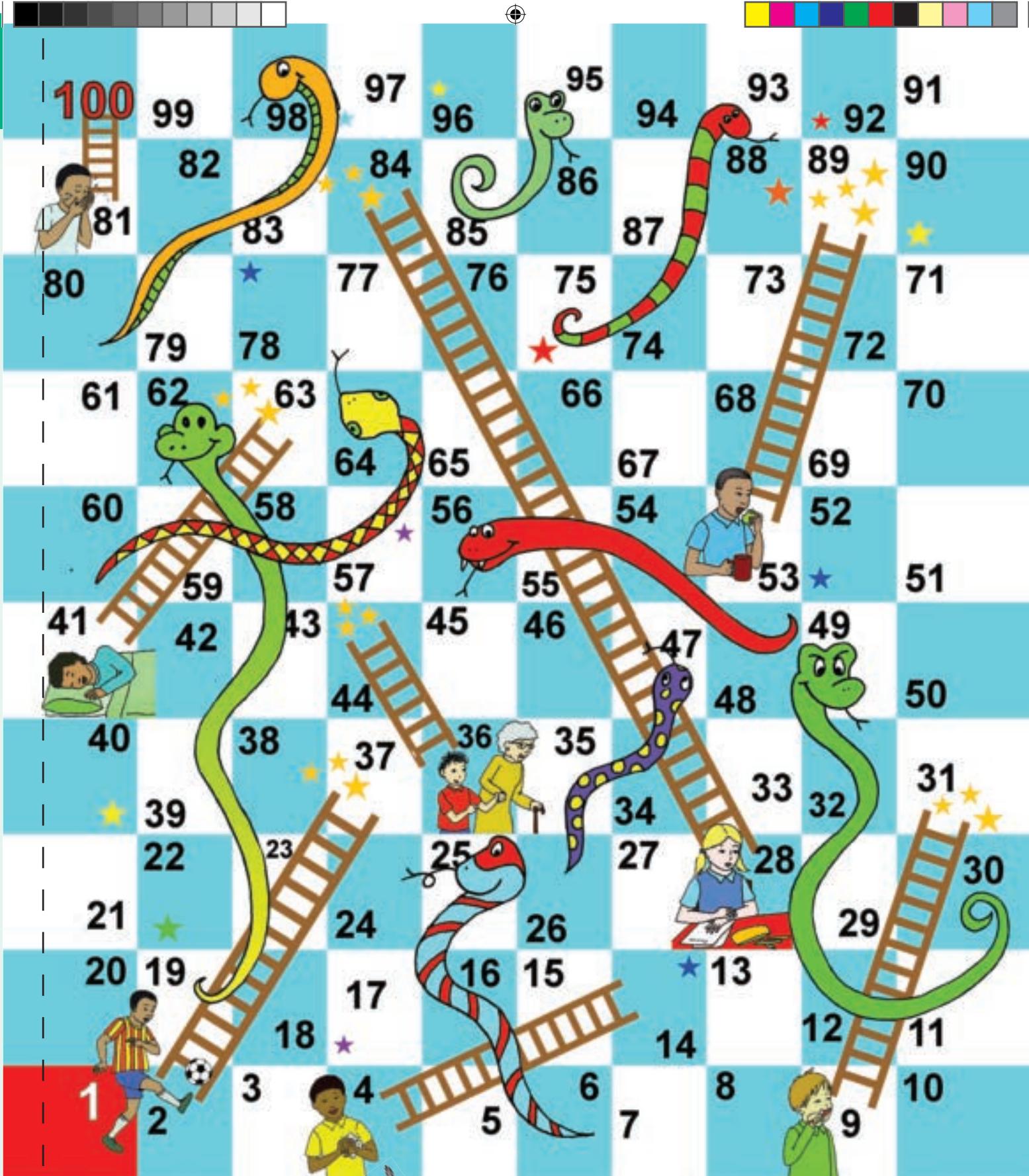
J
j

K
k

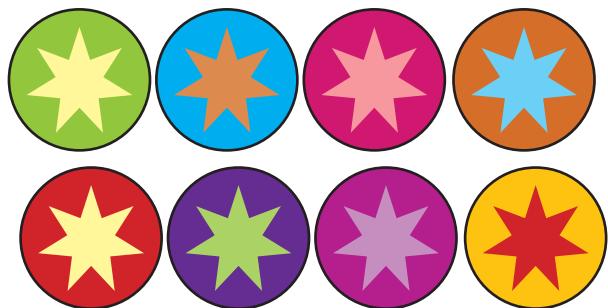
L
l

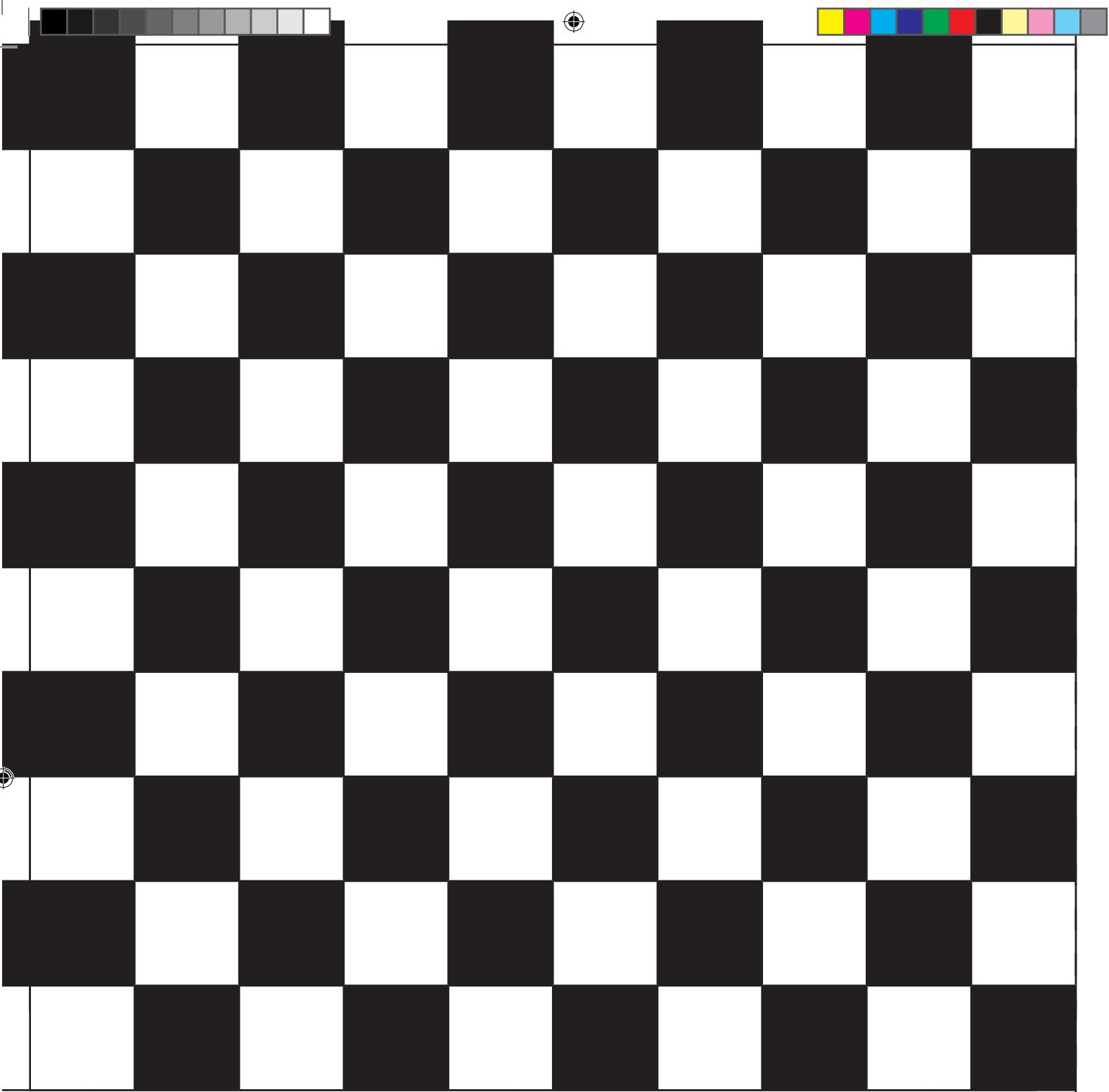
Dikishinari yanga

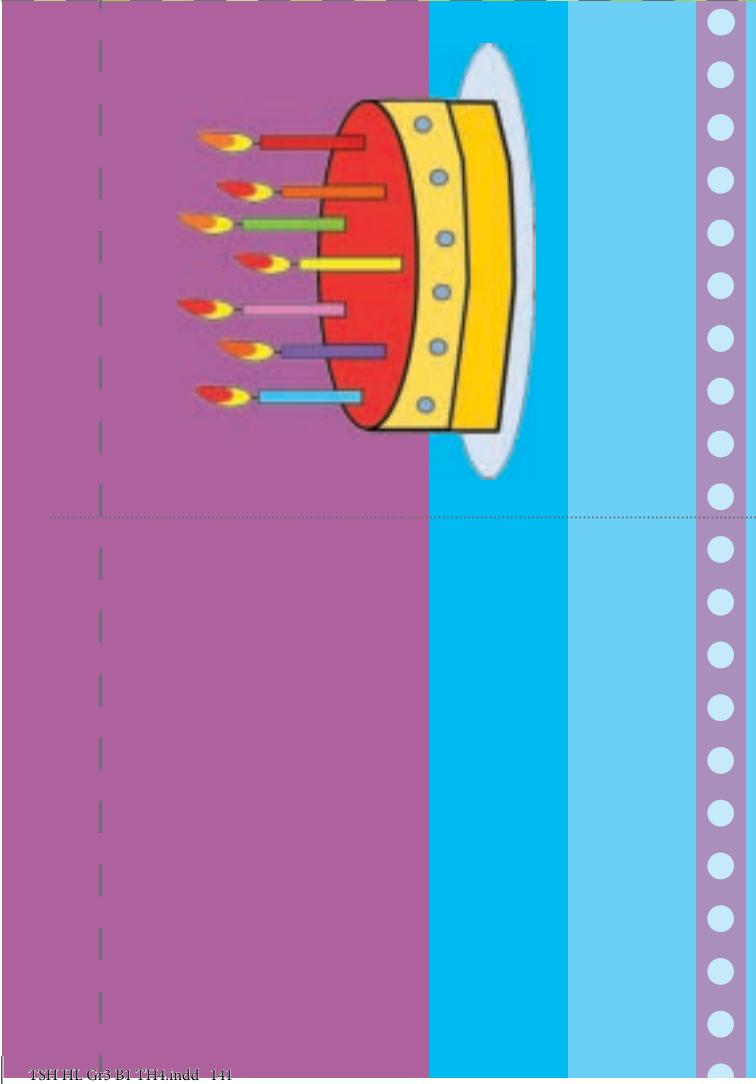
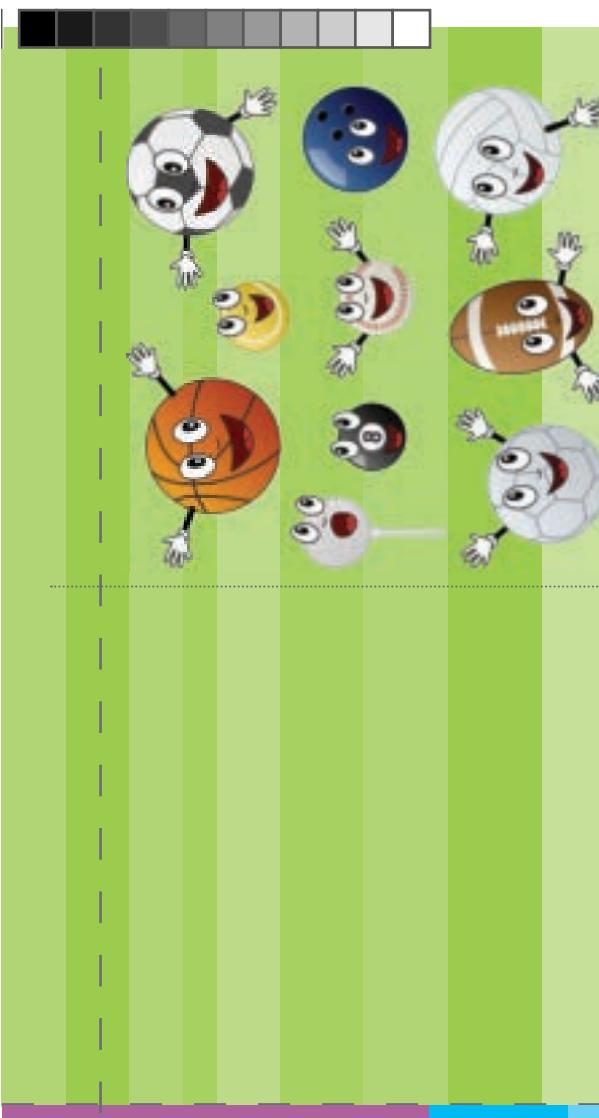

Nowa na Ieri
 Gerani zwivhaleli izwi kha
 Nowa na Leri

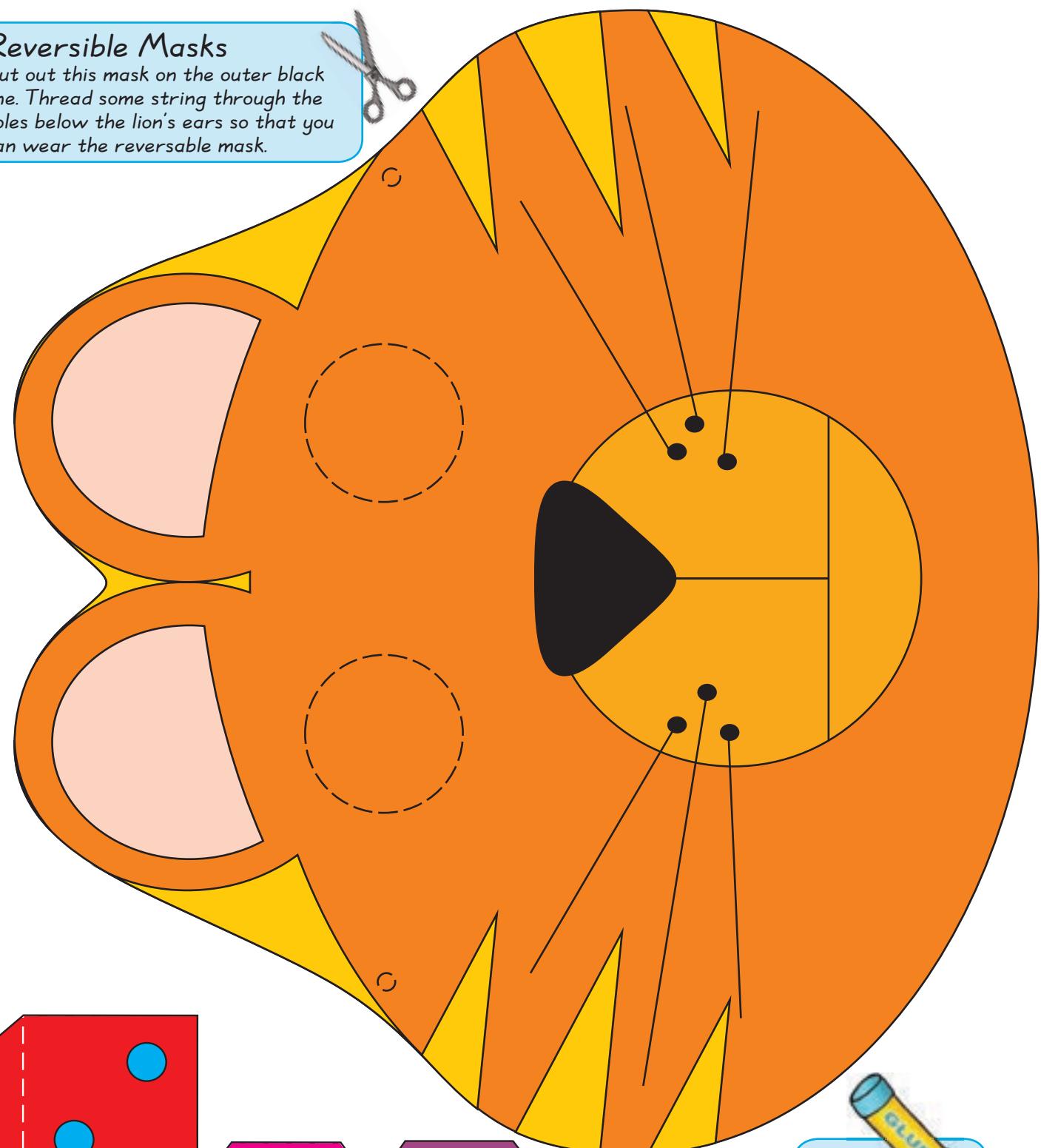

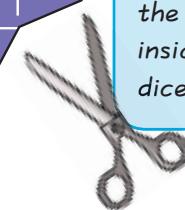
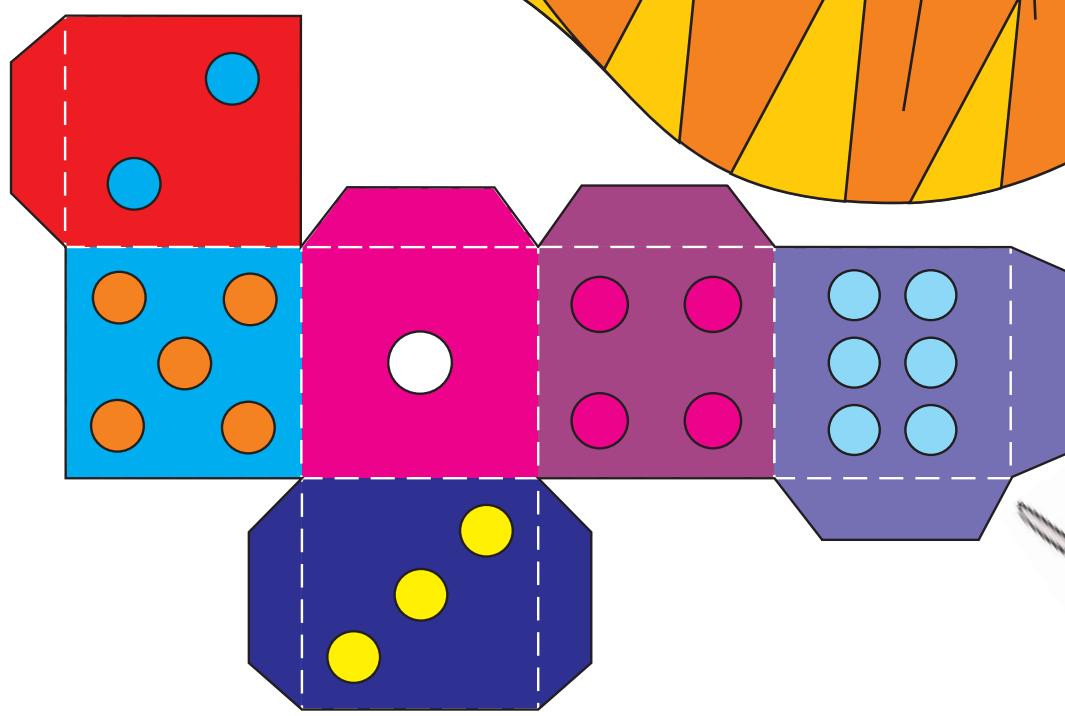
Reversible Masks

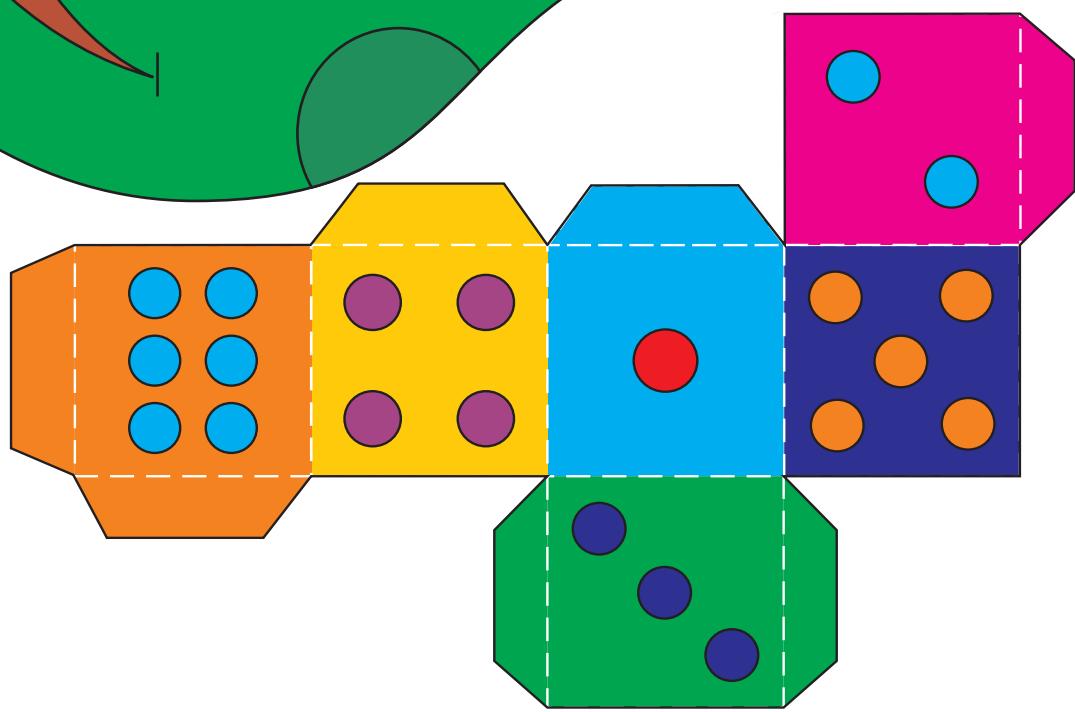
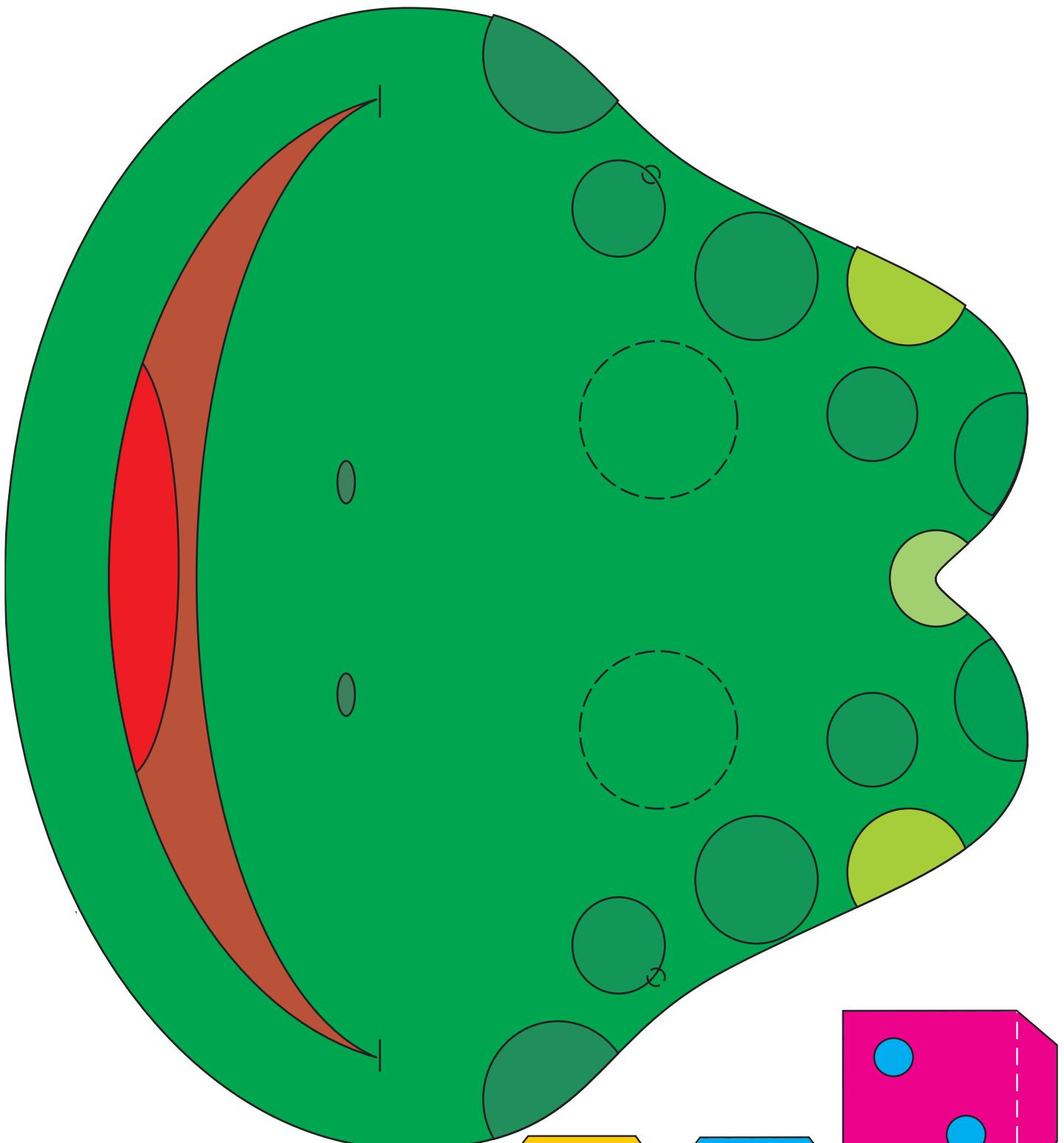
Cut out this mask on the outer black line. Thread some string through the holes below the lion's ears so that you can wear the reversible mask.

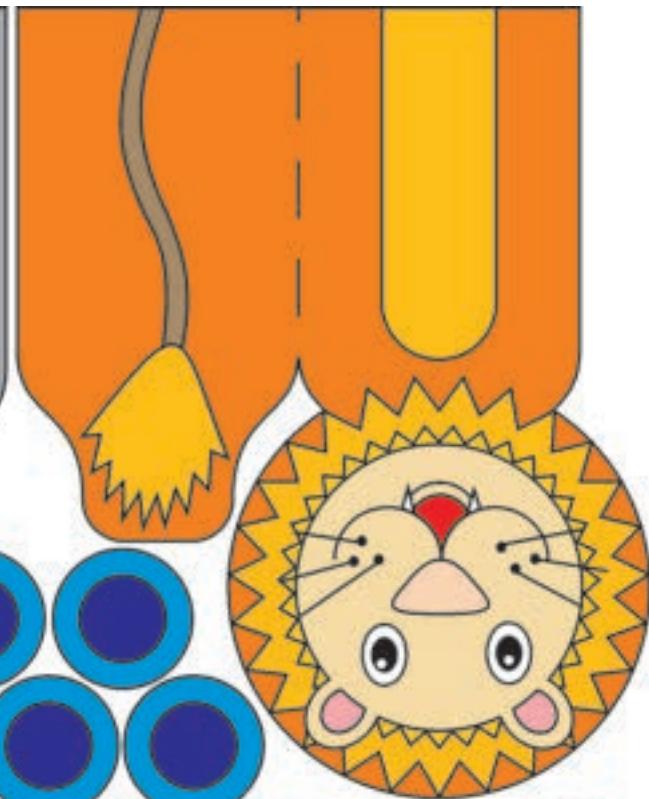
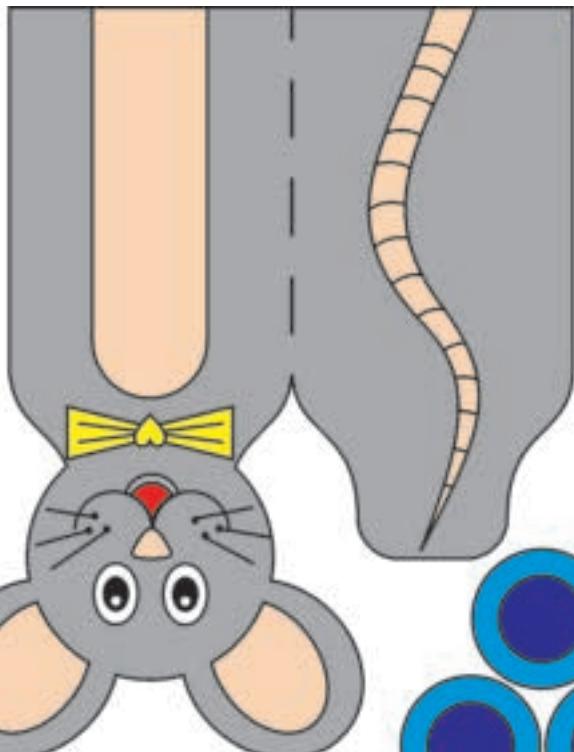
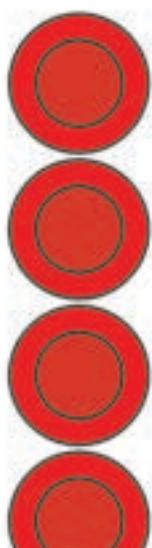

Dice

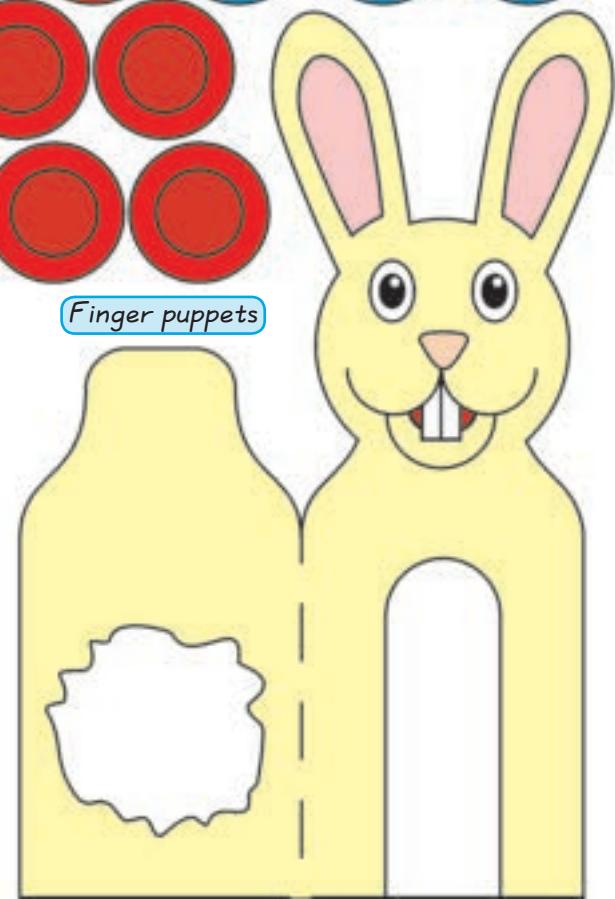
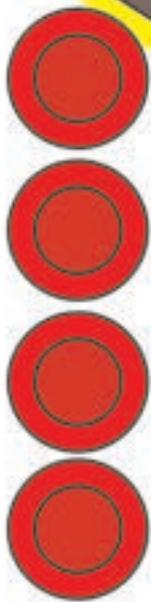
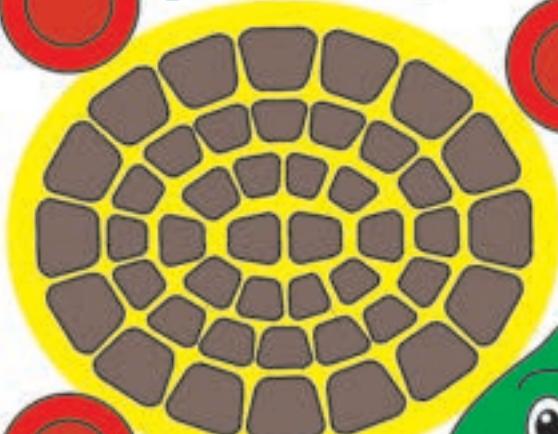
Cut out the dice on the outside black lines and fold on the white dotted lines. Glue the flaps on the inside of the dice.

Counters for
the board game.

Finger puppets

